

NATIONAL ASSEMBLY OF SEYCHELLES

Tuesday 10th October 2023

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Deputy Speaker in the Chair

MR DEPUTY SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab; tou travayer Sekretarya. E mon konpran ki dan Galeri anler i annan en group viziter, non? Pa ozordi? Mon ti krwar ozordi avek demen. Demen alor, akoz kot mon ete mon pa war zot.

E piblik an zeneral ki pe swiv nou travay pou ozordi, byenveni a lekout. E mon swete ki nou a kapab akonplir travay ki devan nou pou ozordi. Donk, avan nou kontinyen, mon ava demann Madam Clerk pou pas lo prezantasyon bann Papye silvouple.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm. Bonzour tou bann *staff* Lasanble. E osi bann dimoun ki pe ekout nou *ce matin*. Bann Papye ki pe ganny prezante i: *S.I. 64 of 2023 Public Debt* -

Ten Year Treasury Bond Debt Order 2023

S.I. 66 of 2023

Communications Act

(Commencement) Notice, 2023

S.I. 67 of 2023 Custody,

Management and Disposal of

Seized, Forfeited or Confiscated

Properties Act, 2021

(Commencement) Notice, 2023

S.I. 68 of 2023 Custody,

Management and Disposal of

Seized, Forfeited or Confiscated

Properties (General)

Regulations, 2023.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Madam Clerk. E ozordi bomaten, zis avan ki nou pas lo *PNQ*; ozordi i *World Mental Health Day*. I en lazournen ki yer swar si nou'n swiv aktyalite, nou'n kapab swiv en reportaz. E sa i rezon akoz ozordi nou vwar plizyer Manm swa dan kor, dan semiz ouswa dan kravats ver.

Akoz aparaman kouler ki asosye avek sa lazournen i ver. Donk, mon pou donn le 2 *Caucus* 5 minit sak kote, pou fer en pti prezantasyon. Sa ki mon oule zot koz lo la se, ki sa lazournen i sinifye, koman en lenstitisyon kwa ki Lasanble i kapab fer pou promouvwar size mantal.

E nou koman bann dirizan dan kominote, kwa ki nou kapab fer e ki nou ekspekte de

lapar tou bann *stakeholders* pou promouvwar sa size *Mental Health*.

Donk, mon ava dabor envit lo kote *LDS Onorab Sathya Naidu*, pou fer en prezantasyon *5 minutes each*. E apre lo kote *US*. Mersi.

HON SATHYA NAIDU

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou koleg Onorab ek tou dimoun ki a lekout e ki pe swiv nou sesyon Lasanble ozordi. Mersi Mr Speaker, e osi mon *Caucus* pou donn mwan laparol pou koz lo *World Mental Health Day*. E i ganny selebre tou le 10 Oktob. I fer 31 an depi ler sa zournen in ganny etabli par *WHO* ansanm avek *World Mental Health Federation*.

E sa slogan pou sa lannen term se *Mental health is universal right, human right*. E *the underline team* ler ou pe regarde, se pou promouvwar plis konesans pou edik nou popilasyon pou elimin stigma e diskriminasyon ki asosye avek sa group popilasyon ki pe viv avek en kondisyon lasante mantal.

Baze lo statistik 10an pase, ti enn dan 4. Tou resaman mon bezwen kekyon sa statistik selman. Zot dir 1 dan 8 dapre *WHO*, me nou tou nou konsyan poudir ler lemonn ti pe

ganny ravaze par *COVID* nou tou nou ti'n plas sa size lasante mantal anba mikro *scope*, kot nou ti'n fer analiz ouswa an menm tan nou ti'n fer en refleksyon dan nou menm pou rekonnèt lenportans lasante mantal.

Me ler ti annan en kriz lo sa lanpler, byensir i ti'n annan tout sort kalite eleman ki ti'n vin an zwe. Espesyalman ler ou ti dan *lockdown*, ou ti bezwen viv an izolasyon. Ou ti'n bezwen aprann lo en laspe mantal ki mannyer eski ou pou *cope*, ki mannyer eski ou pou *deal* avek sa sityasyon.

Alors a sa pwen se la kot lemonn an antye dan en serten sans in koz lo lasante mantal. In komans rekonnèt lasante mantal. Alors ler mon pe regard sa statistik, mon pou poz en pe kekyon lo la. Ler regard en dimoun vizavi tretman, si in kas son lebra e i dan en *cast* tou dimoun pou senpatiz avek sa dimoun ouvertman.

Tandi ki ler en dimoun i annan en kondisyon lasante mantal, *one which is very common* se depresyon - dimoun i tant pou stigmatiz sa endividi. Dimoun i tant pou diskrimin sa endividi, ouswa zot pou zis *downplay it* e i vin en *joke*. Selman sa dimoun ki pe pas ladan, se li ki konpran dan en

serten sans *how difficult is to be there and to get out of there.*

E mon oule rekonnèt tou bann dimoun *be it* sa ki *at risk psychologist* ouswa bann *counsellors* ki donn sa koudmen pou akonpany sa dimoun, ler i vin devan pou rod sa led. Enn bann rezon mon pe poz keston lo sa statistik, se akoz pa tou dimoun ki annan sa kouraz pou vin devan. Akoz sa kantite stigma ki asosye avek sa size.

Lakantite diskriminasyon ki annan ver sa size. Alors atraver ledikasyon dan nou sistenm skoler, kot ou pe dir ki savedir depresyon. Depresyon i zis enn, i annan plizyer kondisyon lasante mantal. E nou bezwen selekte en pe kondisyon, kot nou pou bezwen edik nou zenn lo ki savedir sa. Premyerman.

Dezyenman, ki kalite sentonm ou pou bezwen fer fas avek. E ki mannyer eski ou pou *cope*? Ki mannyer eski ou pou *deal* avek? E ozordi dan Sesel, pli gran problemm lasante mantal ki mon kapab dir, se adiksyon. E i pa zis vin lo Gouvernman dizour, koman en responsabilite pou adres sa problemm ki devan nou.

I problemm nou tou. E nou tou nou bezwen vin devan, pou kapab regarde ki mannyer eski

nou pou adres sa problemm. E wi i annan plan pou fer en sant reabilitasyon. Me ansanm avek sa sant reabilitasyon, i bezwen annan *staff*. E ozordi atraver sa zournen mon pe lans en lapel avek bann zenn pou swiv en karyer as a *psychologist* ouswa en *psychiatrist*.

Akoz nou napa ase, pou kapab donn sa sipor ki i neser. E ler ou regard, pa zis nou Gouvernman. Gouvernman lo en baz tou bann diferan Gouvernman lo en baz mondyal, ler ou regard sa lenvestisman ki pe ganny fer dan swen lasante mantal, an konparezon avek swen fizik, ki ou kapab dir ouswa bann lezot form lo kote lasante, i annan en gran dekalaz.

E fodre ki nou fer bann demars neser pou nou kapab adres sa defayans, i en defayans. E mon panse ki koman en Lasanble Nasyonal en moman apropiye, fodre ki nou tou osi ansanm nou angaz lo sa size pou nou kapab esey trouv sa solisyon.

Ler nou regard nou prizon ozordi. Ler ou regard lakantite dimoun ki dan nou prizon. E si nou fer en analiz lo zot parkour kot zot in bezwen pas dan serten moman dan lavi, se sa ki'n fer zot vin avek sa bann tandans kriminel.

Kot ler ou fer en *assessment* dan zot *mental health, it's sad, it is in tatters*. Me se sa, sa sosyete ki nou, nou'n erite. E fodre ki nou fer tou sa ki posib pou nou get sa size lo pli profon.

E ozordi mon vreman kontan ki atraver sa *platform* ki mon'n gannyen, loportinite atraver mon *Caucus* pou mwan kapab koz lo sa size. Pou nou kapab get li o pli profon. Akoz fransman dir ou Mr Speaker, 5 minit pa ase. Me i en size ki nou bezwen koz lo la, pa zis ozordi - i aplik pou tou sort kalite diferan zournen ki nou abitye selebre.

Fodre ki i osi annan bann groupman lo sa size, akoz mon war bann lezot groupman zot pe fer ase byen. Me selman ki fodre ki nou vreman vin ansanm pou nou kapab adres sa. E ler nou fer sa, sa problem ki apel adiksyon, e bann lezot problem ki pe afekte nou bann zanfan, nou bann zenn, nou popilasyon adilt, i kapab diminyen. E nou kapab viv dan en Sesel pli prospere.

E mon konnen ki atraver sa sipor ki tou bann Manm otomatikman zot pou donner. Akoz zot konnen ki lenportans sa size, nou pou bezwen kapab trouv solisyon pou kapab ed nou pei ek nou zenerasyon ki

devan nou. Avek tou dimoun ki annan en kondisyon lasante mantal, zis konnen ki ou pa tousel.

Rod sa sipor pa ezite. E mon swe se ki sosyete osi lafason ki i regard lasante mantal, i a sanz son perspektiv. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Naidu. E mon ava donn laparol aprezan lo kote Lopozisyon. *Leader* Lopozisyon?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. E bonzour tou koleg Onorab. E bonzour tou dimoun ki pe swiv Lasanble. Mr Speaker, ozordi i *World Mental Health Day*. E son tenm pou sa lannen, i "*Mental health is a universal human right*." Savedir, "*Our minds, our rights*."

I enportan koman en nasyon pou nou reflekte lo bann zefor ki nou'n fer ziska la, pou nou rekonnet lenportans lasante mantal. Me osi pou nou regard en pe bann defayans ki egziste otour bann mezir ki nou'n kapab met an plas ziska la.

Premyerman Mr Speaker, nou bezwen note ki nou

Konstitisyon anba Lartik 29 i fer mansyon ki Leta i annan en lobligasyon pou li *provide*, pou protez lasante son sitwayen.

E enn bann konponan lasante ki Leta i bezwen proteze anba Lartik 29, se zisteman lasante mantal. E an 2020, Gouvernman Sesel ti pas en *Mental Health Care Bill*, zisteman avek bi pou adres lafason bann servis e bann swen ki bann dimoun ki annan bann konsern lasante mantal pe viv avek.

Me malerezman Mr Speaker, lefe ki Lasanble ozordi pe reflekte lo sa sityasyon, i annan bokou ki nou bezwen fer pou nou regarde si bann striktir e bann sistenm ki nou annan an plas, pe reponn a legzizans ki sa problemn i koze. E souvandfwa ou ava remarke dan nou sosyete, bokou dimoun ki ti swadizan normal e *ok*, i ganny vwar pli tar pe rankontre pa mal difikilte dan lavi.

E souvandfwa, malgre sosyete in evolye, i annan bokou bann term derogatrwar ki ganny servi *towards* en dimoun ki prezant li avek bann kondisyon lasante mantal. Sa ki fer li pli difisil Mr Speaker, se ki ozordi malgre tou sa lavansman teknolozi, koman en sosyete nou ankor pe *play*

catching-up avek lafason ki nou fer *diagnosis*.

E pou nou kapab idantifye bann kondisyon ki bann dimoun i prezante. E sa i fer ki dan bokou ka, bokou dimoun i viv avek swa en stigma. Ouswa i soufer dan silans san ki vreman nou kapab anmenn en sekour oubyen en zefor ase, serye pou ed sa bann dimoun pou fer fas avek bann problemn ki zot pe rankontre dan zot lavi kotidyen, e zot lavi toulezour.

Pou mwan Mr Speaker, en keksoz ki primordyalman enportan, se ki i neserer ki koman en sosyete nou komans vin pli toleran. E nou osi vin en sosyete ki montre plis swen anver bann dimoun ki prezant bann kondisyon lasante mantal.

E mon swete ki i pa zis ler i annan *World Mental Health Day* ki nou met lanfaz lo sa size. Me ki nou fer tou posib pou nou met lanfaz lo sa size pandan lannen, oubyen a tou moman pou nou asire ki koman en sosyete, nou pe reponn a lapel nou bann sitwayen ki zisteman pe fer fas avek en problemn ki dan bokou ka, zot menm zot, zot pa kapab annan en solisyon pou sa problemn.

Mon swe Mr Speaker, e swe tou dimoun lo mon kote latab - e mon krwar i byensir

swe sa Lasanble - i ki nou ava kapab annan en sistenm kot nou a kapab idantifye sa bann problemn a en tre zenn-az, parmi bann dimoun, sirtou dan bann lenstitisyon skoler.

E ki ler ou idantifye li byen boner, nou a kapab anmenn sipor e swen nesaser pou ed sa bann dimoun kapab *cope* avek sa bann defayans dan zot lasante mantal. E osi kapab fer zot re asimil zot lekor koman en sitwayen prodiktiv dan nou sosyete. Mon oule swet tou dimoun

ki bezwen pran swen avek en dimoun ki pe viv avek en problemn lasante mantal, tou kouraz posib, mon konnen i pa fasil. Mon konnen i ekstrememan difisil. Mon oule swet tou bann travayer ki travay atraver bann striktir ki i annan an plas, pou ed bann dimoun ki annan en problemn avek lasante mantal ki swa dan bann lenstitisyon, oubyen ki swa ki fer li lo en baz kominoter oubyen promosyon, tou kouraz.

E mon garanti zot ki koman en Manm Lasante, mon pou toultan reste sansib a sa bann sityasyon. Akoz nou tou nou konn en dimoun ki pres avek nou, en koleg, en zanmi, ki'n pas atraver sa bann kondisyon. E nou bezwen fer tou posib, a tou moman, pou

nou kapab ed sa dimoun, ed son fanmir sirmont difikilte ki sa i kapab koze pou fer fas avek. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Zis an atandan plito ki nou demann madanm raporter pou al kriy delegasyon pou... Onorab Gill, mon vwar ou lanmen anler?

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm e tou dimoun a lekout, spesyalman zabitan Baie Ste Anne Praslin.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab...

HON CHURCHILL GILL

Mr Speaker, mon ti oule demann en ...

MR DEPUTY SPEAKER

Anr, ou pe lo sa ki ou ti vin vwar mwan bomaten?

HON CHURCHILL GILL

Wi.

MR DEPUTY SPEAKER

Wi, i la li. Akoz mon pe fer li an akord avek *Order 25*, ki i merit ganny pran apre *Question*. Apre *Kestyon*. Si ou regard *Order 25*.

HON CHURCHILL GILL

Non, selman son 3enm paragraf *under 39* i dir ou poudir “*notwithstanding sa Order 25(1)*”.

MR DEPUTY SPEAKER

Well, ler i dir ou “*the Speaker at any time may*”. So, mon ti pou met li apre kestyon. I *ok? Ya, very well.*

Ok, very good. Ok, zis avan mon ti pe al lo size *PNQ*, briyevman Onorab Michel Roucou in demann mwan pou laparol pou dir 2 pti mo, akoz nou konnen, pou nou ki’n swiv aktyalite yer in annan en *double* - doub trazed i ki’n arive dan son *constituency* Mont Fleuri. Donk, mon pou akord ou laparol 2 minit zis pou en pti mo lo lapar ou lofis, pou bann fanmir afekte e ou *constituency*. *Proceed* Onorab.

HON MICHEL ROUCOU

Bonzour Mr Speaker. Bonzour a tous. Bonzour tou bann Manm Onorab. Bann zabitan Mont Fleuri ki pe ekout nou. Mr Speaker, mersi ki ou’n donn mwan laparol la bomaten. Akoz parey tou dimoun in vwar yer swar dan bilten nouvel, kot mon distrik aneife in pas dan 2 lensidan separe.

Kot i annan 2 fanmir kot zot menm zot kot zot in perdi, i annan fanmir Esparon anler Foret Noire kot nou dir Laboutik Pti Blan, ki zot in perdi preski tou zot bann - ou kapab dir zot bann keksoz. Zot lakaz in bril preski net. E osi nou annan lafanmir Hokan, ki zot in perdi en zot frer.

E lo lapar zabitan Mont Fleuri ek mon lofis li menm li, mon oule senpatiz avek tou le 2 fanmir. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Donk, aprezan in ariv ler pou nou pas lo *Private Notice Question*. E avek nou bomaten pou reponn kestyon Dirizan Lopoziyon, i annan en *panel* dirize par Minis pou Zafer Entern, Minis Errol Fonseka.

Son bann zofisye ki pe akonpany li, i annan dabor Komisyoner Lapolis Mr Ted Barbe; i annan Asistan Komisyoner Lapolis Mr Antoine Denousse, Asistan Komisyoner Lapolis Mr Ned Wirtz, Asistan Sirentandan Mr Joseph Bibi; *Welcome*.

E bomaten mon’n annan en konversasyon avek Dirizan Lopoziyon, pou lo lefe ki le 13 Zen sa lannen ti annan en *PNQ* lo size kriminalite dan pei, donk, i annan bokou size ki’n ganny adrese deza. Alor tou a

akord avek *Standing Orders*, mon pou tre *mindful of* bann *supplementary question* ki pe vini.

Alor mon pe dir sa bann Manm deza, si i annan keksoz ki pe repet size ki ti'n leve, otomatikman mon pou *disallowed*. Donk, mon ava envit prezan Dirizan Lopoziyon pou demann son *PNQ*. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis, ek bann zofisye lapolis ki la. Premyerman Mr Speaker, si ou ava permet mwan; nou'n aprann ki enn bann zofisye *senior* dan lapolis ki ti travay dan lapolis pandan plizyer lannen, e sa se Mr Andre Valmont in kit nou.

E lo lapar mon *Caucus* e lo lapar Lasanble Nasyonal, permet mwan vi ki i annan bann o zofisye lapolis osi la, pou pas mon senser kondoleans e tou mon senpati avek lafanmir Valmont dan sa moman difisil, kot zot in perdi enn zot pros.

Mon osi le zwenn avek Onorab Manm Elekte pou distrik Mont Fleuri, pou pas tou mon mesaz sipor pou sa fanmir ki son lakaz in brile. Me mon'n osi pas mon senser kondoleans pou lafanmir Hokan.

Mr Hokan i en dimoun ki nou ti konn li tre byen lo nou

kote latab. E nou swete ki son fanmir pandan sa moman difisil, zot pe ganny tou konfor posib. E ki nou pas nou senser senpati e nou kondoleans avek zot osi.

Avek sa Mr Speaker, mon ava demann mon kestyon;

Apré ki en dimoun in ganny atake dan lavil e swivan plizyer lensidan, eski Minis responsab pou Zafer Entern, i kapab dir ek sa Lasanble, ki i pe fer pou adres sa logmantasyon dan kriminalite? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit Minis pou larepons.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. *First of all* bonzour tou Manm Lasanble. *Leader* Lopoziyon, *Leader Government Business*, tou Manm e tou dimoun a lekout. Mon oule osi avan mon komans reponn mon kestyon, senpatiz avek lafanmir Andre Valmont, ki ler ti kit nou i ti *Assistant Commissioner of Police*. Os i *Constable* Jerry Pillay ki'n *passed away* byen koni koman Pti Pillay.

E resaman osi, lafanmir Serzan Yunas Victor. En byensir mon senpati ek sa lafanmir Hokan. E osi sa bann

sityasyon lakaz brile ki'n arive yer.

Mr Speaker, mon a retourn lo kestyon Onorab. Onorab mersi pou ou kestyon. Wi Mr Speaker, in annan en lensidan dan lavil, kot en zonn in ganny blese lo son lebra. I ti ganny anmennen lopital, e in ganny swen neser. E answit in ganny large.

Byensir i regretab en tel lensidan in arive, e lapolis pe fer son lanket dan sa lensidan. E i enportan fer resorti ki lapolis pe konfirman, ki sa lensidan i pa pe ganny konsidere koman en latak vol, kontrerman avek sa ki pe ganny dir lo rezo sosyal.

Lapolis i pran tou ka kriminalite o serye. E se pou sa rezon ki avek bann sityasyon kot i annan bann krim oportinis ki pe ganny komet, lapolis i kontinyelman dir dimoun pou vin pli alert. E pou raport okenn aktivite ki zot sispekte i kapab lye ek kriminalite, avek lapolis osito posib.

Lapolis in ogmant bann patrol ki i pe fer. E lanfaz pe ganny mete lo lenvestigasyon pou rezourd tou ka krim ki ganny raporte.

Mon profit sa lokazyon, pou felisit travay dir ki lapolis pe fer. E mon ankouraz tou dimoun pou zwenn ansanm, pou nou kapab konbat krim

dan tou son laform dan nou pei. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis, pou larepons. Mon ava demann Manm prezan pou nou pas lo kestyon siplemanter. Onorab Cosgrow?

HON WALLCE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Tou Manm Onorab. E tou dimoun ki pe ekout nou. Mr Speaker, an relasyon avek kestyon ki *Leader* Lopozisyon in demande, an relasyon avek larepons ki Minis in donner, Minis, i paret ki sa bann lensidan pe ariv a plenn lavil kot dimoun i swadizan bezwen santi zot an plenn sekirite.

Me eski Minis i kapab dir nou ki kantite resours ki lapolis pe mete dan bann landrwa piblik, dan bann letan lizour koman aswar, eski lapolis pe met ase resours, pou kapab *deal* avek sa bann sityasyon?

Akoz nou war bann sityasyon kot par egzamp lapolis pe anvoy 50ekek zofisye lapolis e militer pou vin fouy kot *United Seychelles* dan en bann ka ki vremen stupid dan mon pwennvi.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab, *hold on*.

HON WALLACE COSGROW

Me selman...

MR DEPUTY SPEAKER

Hold on Onorab. Let us be mindful. Mon pa anvi fer sa ki mon pe fer la. Annou pa servi Question Time koman en pretext for political debate. Your question is clear, "ki resours anplis ki lapolis pe mete lizour e aswar pou asir sekirite dan lavil?" Sa ti ava en premye kestyon. Move on to the next question. Thank you.

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker, mon kestyon i an relasyon konmdir ou menm avek resours. E nou bezwen kestyonn lapolis kan mannyer i itiliz son resours. Si nou annan sityasyon...

MR DEPUTY SPEAKER

Wi, ou anmenn en kestyon, mon pa anvi fer largiman avek ou.

HON WALLACE COSGROW

Mon pa pe fer largiman avek ou mwan.

MR DEPUTY SPEAKER

Anmenn en kestyon spesifik. Ou ti kapab anmenn en kestyon spesifik, lo sa loperasyon ki ti ganny fer *Maison Du Peuple*. Me

sa ki'n arive, ki kestyon orizinal i lo la napa naryen pou fer avek *Maison Du Peuple*. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Mr Speaker. So, eski Minis i kapab dir avek nou, ki resours zot pe mete pou *deal* avek sa bann sityasyon kriminalite, sirtou Mr Speaker dan lavil, kot Seselwa i bezwen santi zot sen e sof, san ki zot fer gaspiyaz resours parey nou pe war? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Vwala, mersi. Senp kestyon Minis. Resours an plis ki ganny mete aswar e lizour pou asir sekirite dan lavil. Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Onorab pou ou kestyon. Mersi. I en kestyon enportan ki mannyer nou *deal* ek nou bann resours. Parey zot konnen ozordi i annan en ogmantasyon dan krim. E kantite sa bann sityasyon i relye avek drog. Alor nou pe fer legzersis kot nou pe *focus* en pti gin.

E taler mon a les *Compol* donn en pti pe plis detay lo son *operational*. ACP Wirtz lo son detay. Me zis pou eksplik zot, ki bann plis *detected drug offences* in vreman *increase* dan sa letan, *building up* ziske la dan sa lannen.

Up to 166 percent ki nou'n fer arestasyon lo bann *focus drug*. Now, pa vedir ki nou bezwen reste lo la toultan. I annan lezot keksoz, e sa ou bezwen *monitor*. E lo kekyon *police detected public order offences*, nou pe fer en kantite travay osi, nou'n *increase about 40 percent* lo la. Me sa *conjoint exercise* mon a pas ek *Compol*, petet i ava donn en pti pe plis detay ouswa *ACP Wirtz*. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Komisyoner?

**COMMISSIONER OF POLICE
TED BARBE**

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab. E *ACP Wirtz* pou donn en pti pe plis detay. Me selman mon a koz en pti pe lo sa *Special Patrol* ki nou pe fer. Sa i lizour, zisteman avek aswar.

E lizour nou annan *of course* nou bann stasyon ek bann *shift duties* ki pe travay. Nou osi annan *CID* ek bann lezot *units specialised services*. Me nou'n osi ogmant sa aswar, pandan ki ti annan sa seri kas lakaz si oule.

Zot ava realize ki depi ki nou'n detrwa semenn pase ki nou'n enstal sa tim. Annefe ki konpri zofisye dan tou *unit* si oule. Me nou fer sir ki sa enn

voyaz ki nou annan vizibilite, *which means* zofisye i dan *uniform* pou fer sa travay. Kot i en *deterrence* si oule ler zot war... e bann loto ki ganny servi osi se bann loto ki *branded* ki met '*POLICE*' lo la.

So, nou pe fer sir ki sa bann patrol, *as far* bann *detail* mon kapab donn zot. Sa in redwir en kantite, e ou pa tann ankor sa bann kase parey ti annan en *spre* tou aswar. Epi osi kase dan veikil lizour tousala in tonbe.

So, i efektiv sa ki nou pe fer e nou pe kontinyelman travay, pou nou gete kwa ki nou kapab fer an plis pou fer sir ki *of course* ou pa kapab *eradicate*. Me nou *curb* li, nou minimiz e nou *prevent* e nou anpes arive.

So, mersi Mr Speaker. Mon a pas avek *ACP Wirtz* i a donn en pti pe lo son program, lo nou program drog ki pe travay lo la.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Si *ACP Wirtz*, i kapab donn sa klarifikasyon ?

**ASSISTANT COMMISSIONER
NED WIRTZ**

Bonzour Mr Speaker. E bonzour tou Manm Onorab. Nou annan en pe travay vreman nou pe fer. Letan nou pe koz lo

resours ki nou annan, vreman nou resours nou *spread* li *across various units* ki nou annan dan lapolis, e bann rezyon enkli Praslin, La Digue, CID, *commercial crime*, *financial crime*.

Vreman nou ti a voudre annan sa kantite resours prezan dan nou lavil, an gran vizibilite. Me bokou fwa i annan bann lezot demann. Akoz ler nou fer nou *crime trend analysis*, nou vwar ki bor problemn i été, enn ler nou *divert* serten resours dan serten *area*.

Si a en serten moman kote lo lans, kote tourizm ki pe ganny atake, nou bezwen *move* serten nou bann resours dan sa *area*. E nou war serten mouvman ankor dan nou *trend* ki dan lavil pe ganny atake, nou bouz resours.

E si nou ti annan *ample* resours *as much* zonn, mon krwar nou ti pou kouver partou. Me ki nou pe sey, se ki nou pe esey travay lo la pou nou bouz *forward*, se nou pe sorti dan sa fason travay nou tousel, nou pe travay en pe pre avek bann larestan Minister.

Nou'n ganny sans zwenn enn de fwa. I annan 5 Minister ki nou pe travay ansanm, kot letan nou antre dan en program dan en rezyon, nou

anmenn en pe *community policing*. Nou osi annan bann lezot Minister ki Ledikasyon, Lasante and so on, ki *come up* ek bann program pou siport en pe travay ki nou pe fer.

Therefore, very soon nou anvi *roll out* avek en program ki nou pou ganny sipor bann larestan Minister pou nou fer en pli gran lenpak dan bann kominote. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Baze lo ler ki nou'n komanse, i mon lentansyon pou nou fini PNQ ozordi 10:15 olye 10er parey labitid. Prosen enterven an se Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Tou mon bann koleg Manm Onorab, Minis avek ou delegasyon. Premyerman an komansan, mon ti a kontan pran sa loportinite pou nou felisit bann zofisye lapolis ki pe vreman travay dir.

E pou zot rod en fason pou ed bann dimoun dan kominote, e rod solisyon osi pou bann problemn ki pe arive dan nou kominote.

Minis, i byen ou'n fer resorti ki in annan en gran *increase* lo kote bann krim li menm ki pe arive sirtou drog. Akoz nou vwar par egzamp Anse

Royale lo lans, plis touris pe ganny atake e ganny vole. E ou'n vwar ki i annan dimoun dan zanmerant ki pe toler sa bann keksoz.

E mwan mon ti a kontan konnen Minis, an sa ki konsern *community policing*, eski ou santi ki sa *community policing* ozordi i pe marse, e i pe anmenn fri pou zot lapolis?

Si non petet mon ti a kontan ou dir nou kwa ki ou pe mazin fer, pou ou kapab *beef up* en pti pe an sa ki konsern lo kote *community policing*; pou nou kapab vwar li vin pli efektiv e ki dimoun li menm dan kominote i santi sa prezans lapolis i la. E ki zot santi zot en pti pe pli an sekirite. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Kestyon lo *community policing*. Minister?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. *Community policing* i lakle. *Well done!* Egzakteman bann *areas* ki nou bezwen *focus* lo la. E ACP Wirtz in komans koz en pti gin lo la. Petet i pa'n *elaborate* ase, ase lo la. E pou sa rezon ki zis pou *enlarge* en pti gin sa ki in mansyonnen.

Byento nou pe al met en mekanizm an plas ki enkli plizyer Minister. Ou pa kapab fer li zis ek lapolis. *Community policing* i pa zis ek lapolis. I enkli Minister Ledikasyon ki arive kot lekol, ki arive ek sa bann marmay, *Social Affairs*; bann *social issues* ki annan dan soz.

Minister Government, District DA, Minister Health. Obviously Internal Affairs, lapolis. Sa kombinasyon pou map en landrwa travay lo la. E pa travay lo la zis en fwa, i pou kontinyelman travay lo la pou ensernten span letan, pou ou war rezilta ki ou pe fer.

E sa nou'n komans travay lo la, sa detrwa mwan la - aköz letan ou pe *integrate* detrwa *agencies* pou travay ansanm ou pa kapab zis *roll out* deswit. Ou bezwen *really rehearse* ale lo la.

E mon krwar dan Novanm, dan Novanm, dan 2 semenn, nou pou swazir en landrwa ki pli annan bann problem, e nou pou *map out* nou pou komans fer sa.

So, look out for that. E at the same time nou pe rod zot sipor ler nou pe fer sa. *But this is the key to* rezourd sa bann problem. Nou bezwen antre dan bann *district area*.

E la mon demann bann lezot Onorab pou zot riske war en pti pe *need* lo zot *district*. Mon konnen zot pou kriye, zot pou dir sa.

Les nou *deal* ek en landrwa, apre nou pou *move* partou, ziska ler nou *cover the whole island*. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minister. Zot *always welcome* dan distrik Mont Buxton. Prosen entervenans mon ava demann Onorab Doyace Porice.

HON DOYACE PORICE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Tou mon bann koleg Onorab ek tou bann dimoun a lekout. Minis avek ou delegasyon bonzour. Mr Speaker, mon ti a kontan felisit Minis, Komisyoner *Police* avek son 2 depite. Sirtou bann zofisyè lo Praslin pour sa bon travay ki zot pe fer aktyelman.

E Pralinwaz pe byen satisfè pour sa bann louvraz anplis ki i annan lo Praslin. Minis, eski prezans solda a kote lapolis dan patrol, pou fer en diferans? E eski sa i rezon ki Leta in fer 10enm lamannman Konstitisyonnèl pou ede konbat krim dan nou pei? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab.

(comments off-mic)

MR DEPUTY SPEAKER

Non, i pa *out of order*. Akoz i pe rod ki bann aksyon pe ganny pran. Mon war li ki aksyon pe ganny pran. Minister, reponn silvouple. Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab, pou ou kekyon. Sityasyon ozordi nou pe war ki krim i vin e pti pe pli vyolan si ou le. I annan plis vyolans, plis *nastiness* si ou le. Koute i ganny servi, *stabbing and all that*. E nou, nou bezwen osi kapab *escalate* si nou bezwen pran bann aksyon.

So, enfliyans... en keksoz ki mon oule fer resorti. Si larme or solda pe sipòrt lapolis, i dan bann ka ki si i annan en sityasyon *escalation* ou kapab servi en pti pe plis. Akoz fason pou *deal* ek bann sityasyon i ou bezwen pran en *measured response*. Savedir ou pa bezwen servi en koudpwen, si ou pa bezwen servi en koudpwen.

Si ou servi parol ou kapab servi parol, pou rezourd en sityasyon. Me selman toultan ou bezwen annan bann lezot

steps ki ou bezwen mont lo sa lot oter.

Me selman tou, mon oule fer ou asir ou Onorab ki tou loperasyon lapolis, menm si i annan en solda la i tonm anba kontrol *Commissioner of Police*.

Commissioner of Police i annan sa *jurisdiction*, son *jurisdiction* lo tou loperasyon lapolis lo Mahe. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minister. Onorab Herminie, *next question*.

HON WILBERT HERMINIE

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis ek ou delegasyon. E bonzour tou dimoun a lekout. Minis, lefe ki ou'n dir ki zot pe entansifye patrol. E lefe ki bann zofisye lapolis pe ganny demande pou fer plis, avek menm kantite resours.

E bann zofisye pe santi ki zot pa pe ganny byen reminerasyon. Ki zot Minister pe fer pou ki zot aranz kondisyon travay sa bann zofisye ki pe fer sa bann patrol, ki pe ganny entansifye partou. E ki Minister pe fer pou aranz zot *scheme* pou zot kapab ganny en *better deal*? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Tout an rapelan sa ki mon ti dir zot taler,

Onorab Herminie, ou pou rapel le 13 Zen ou ti demann en kestyon egzaktman en kestyon parey lo *Scheme of Service*, ki Komisyoner lapolis ti reponn ou poudir "*revision is currently*"...

HON WILBERT HERMINIE

(comments off-mic)

MR DEPUTY SPEAKER

Verbatim i la devan mwan. Mon'n fer mon preparasyon. So, *the question is disallowed*, akoz *the question was answered* poudir "*Scheme of Service i under review and it is ongoing*".

Prosen entervenans lo mon lalis se Onorab Flory Larue. Mersi. I menm zafer *scheme of service*. Onorab Larue.

HON FLORY LARUE

Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Minis dan kestyon i demande si ou kapab dir ek Lasanble ki ou pe fer pou adres sa logmantasyon dan kriminalite. Eski Lapolis Sesel pe servi teknolozi tel ki sistenm *camera*, pou kapab asiste zot pou kapab *deal* avek sa logmantasyon dan krim? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minister, kestyon lo *application of technology*, parey *camera*. Si

Lopozisyon i kapab *substantiate* sa ki zot pe dir. Akoz mon'n lir *verbatim* antye yer swar. E i la devan mwan pe swiv, *this is why I caution you*. Lekel ki ti demande? Onorab, Minis ou ava reponn kestyon silvouple. Mersi. Minis, ou ava reponn silvouple.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Onorab, an se moman zis pou donn en pti pe plis lavyann lo sa lezo si oule ki lapolis pe fer. Nou annan en *strategic plan* an mars. E ladan i annan en *move* pou anmenn *modern policing* dan pei.

Selman i pa en keksoz ki ou fer *overnight, digitalization*, bann *response* ki ariv pli pre ek dimoun. Ki ler dimoun i bezwen keksoz ou al kot li ouswa li i pe vin kot kordgard. *The CCTV and all of this other stuff* i *part of* nou *strategic plan*, pou re-anforsi bann sistenm.

E sa i pa pou pran enn de mwan sa. I pou pran petet en lannen, *by the time* nou konplet nou bann *strategic objectives* ki nou annan dan *strategic review* lapolis. *And* nou pou war menm pli boner ACP Wirtz ti a pe dir napa ase zonn, nou pou annan plis ki ase zonn, ler nou pe

servi bann lezot fason fer keksoz.

So, this is the way ahead, the bigger way ahead ki nou pe *aim* pou sa. Me selman i pa en keksoz *overnight*. E an se moman nou pe *aim forward* dan sa bann *objective* dan nou *strategic plan* i pe byen ale. *Me, it's yet to finalize*.

So, sa bann areas like that i ganny *covered* egzaktman E *ideally, ideally* nou ariv lo en staz kot tou bann *specific areas* kritik lo Mahe antye Praslin, La Digue nou kapab pe *view*. Nou kapab detekte keksoz parey dan bann gran lavil i ganny fer. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon'n tann mirmirasyon Lopozisyon, zot pe dir Onorab Esparon ti demann kestyon lo *camera*. Mon pa konnen ki *verbatim* zot pe swiv. Me pou zot lenformasyon Onorab Esparon pa ti demann okenn *supplementary question* sa zour. So, ti napa okenn kestyon lo *camera*. Mersi. Prosen enterven an i Onorab Rocky Uranie. Ni Onorab Bastienne pa ti demann kestyon. Onorab Uranie.

HON ROCKY URANIE

Mersi. Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou

delegasyon. Mr Speaker, mon a profite vi ki *Pink October*, pou mwan anmenn mon sipor pou bann dimoun ki'n perdi en pros ek kanser, oubyen zanmi e bann osi ki pe viv avek sa maladi. E mon osi oule senpatiz avek lafanmir Hokan, e sa fanmir ki'n perdi preski tou dife.

E osi anmenn mon sipor pou en madanm dan mon distrik, Mrs Briget Bibi ki'n perdi son garson. Mr Speaker, an relasyon avek modernizasyon lapolis, kot Minis li menm li, in vin koz lo ki mannyer pou moderniz Lafors Lapolis, sirtou an servan pou *camera*;

Mon ti oule konnen ziska la, konbyen *camera* ki zot in enstale dan Lavil Victoria, pou ede koman en *deterrent* kont krim? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. A *straight forward question*. Konbyen *camera* ki'n enstale?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Ler ASP Bibi pe *sort out* bann *actual figures* lo kantite, i menm sif ki i ti donnen dernyen fwa, in *June* ler nou ti vin isi. Mon kapab *review* dan en *few moment*. Be...

MR DEPUTY SPEAKER

Zot ava *proceed*.

MINISTER ERROL FONSEKA

Ti annan en keksoz lo *camera* Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Wi, akoz i tre probab ki in annan en *update since June*. I kapab annan en *update*....

MINISTER ERROL FONSEKA

Yeah, napa *update*. *Ok*, Mr Speaker les mwan eksplik sa en pti kou. *Same figures ACP* Bibi i a donnen. *And* sa ki enportan lo *increasing* nou bann *cameras*, i nou *cherry picker* ki ed nou *maintain* sa. Nou'n *order* a *cherry picker* ozordi, akoz sa *cherry picker* ki ti a pe ganny lwe ek en serten dimoun ti annan en nespes monopol lo la.

Ti a pe kout pei en *fee* ki pa ti kapab, pa ti rezonnab *at all*. Alor ki nou'n fer nou'n ale nou'n demann Finans en larzan pou nou ganny nou prop *cherry picker* pou nou kapab fer nou bann *maintenance* lo la.

So, sa bann *figures* pa'n sanze, sa ki mon pe dir ou. Sa bann *figures* pa'n sanze ki nou ti donn zot an *June*. Me mon pa kapab mazin egzaktman *the figures*. Mon a donn ASP Bibi pou koz lo la. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. ASP ?

**ASSISTANT
SUPERINTENDENT JOSEPH
BIBI**

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou bann Onorab. E tou bann dimoun ki pe ekout nou. Larepons ki nou ti donneren lot fwa ti ; nou ti annan nou 123 *camera* ki'n ganny plase dan plizyer landrwa stratezik dan lavil e an deor. E aktyelman la nou annan en proze kot nou pe get son fason *operate*.

Savedir nou pe gete si bann *cameras* si i *fit for purpose*. Par egzanp bann *camera* ki nou annan ki kekfwa pa ti permet nou vwar bann zimaz aswar, nou pe sanze. Nou pe met bann osi ki kapab *rotate*. So, nou pe fer en *review total* lo nou bann *camera* pou vwar zot, zot ki mannyer nou dir sa? *Fit for purpose* avek definitivman bann devlopman ki nou pe annan an sa ki konsern *camera* dan lavil. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi ASP Bibi. Mon pas laparol aprezan avek Onorab Labrosse. Anr ou ki'n lev lanmen? Pa Onorab Labrosse? In leve li.

HON RICHARD LABROSSE

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Minis, mon ti annan 2 kestyon, me selman enn in ganny reponn. Mon ti annan zis enn la. Ler mon tann ou pe koz lo resours, zot pe koz lo resours. Zot pe koz lo lakantite zonn ki zot bezwen pou zot bann loperasyon.

E nou konnen ki i annan bann dimoun dan kominote, espesyalman bann ansyen zofisyè lapolis; ouswa menm bann dimoun ki'n ganny serten *training* dan sa domenn, kekfwa zot ti a kontan vin devan pou vin donn en koudmen.

Pa pou aktyelman vin anploye koman en zofisyè lapolis. Me parey nou dir lo en *part time or parey* nou dir *casual*. Eski lapolis zot menm, zot annan lide dan zot plan ki zot pe fer, pou kekfwa pou enkorpor bann dimoun ki ti deza dan lafors, ouswa ki ankor kapab pou kapab vin donn en koudmen devan, pou konbat kriminalite? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mon a les *Compol* reponn sa Mr Speaker.

**COMMISSIONER OF POLICE
TED BARBE**

Mersi Mr Speaker. Annefe nou vremen sagrinen, akoz ler mon pe reponn sa kestyon, akoz Mr Valmont ti en zofisyè ki nou ti'n fini ganny en koze apepre 2 Merkrede pase. Nou ti'n fini tonm lo bann size ki i pou vin aborde avek bann zofisyè.

Malerezman, nou'n perdi li. Me selman nou an kontak avek plizyer zofisyè lapolis ki'n *retire*. E zot konnen zot menm, nou annan en bann program pou bann lapolis ki'n *retire*.

Nou annan *even* pa zis program lanterman nou partisip ladan, nou fer sir nou donn zot en bon depar. Me nou osi annan size ki nou pe aborde la koman fer en klib, pou met bann zofisyè ki'n *retire* ansanm avek nou, ki nou pa perdi zot.

E ki pli fasil ankor pou nou redi zot dan nou sistenm *as and when* nou krwar nou bezwen zot lasistans. So, i *ongoing* sa diskisyon la. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, i annan 2 size ki'n leve dan bann larepons Minis ki'n *arise*. Enn se ki krim relye avek drog in ogmante. E dezyenm se ki *police detected drug-related*

crimes in ogmante. E la mon krwar nou bezwen felisit bann zofisyè lapolis e Lafors Lapolis ki zot in aktyelman reisi ogmant deteksyon bann krim relye avek drog.

Be, Mr Speaker, vwayan sa 2 *statement* ki Minis in fer, Minis, mon annan en kestyon tre senp pou ou. Oli sa lalis trafiker drog ki ou Gouvernman i sipoze pibliye *then?* Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. This i an kontravansyon avek nou *Order*, kot ou pe *introduce a new subject matter* anba *Order 36*. Donk, prosen entervenans Onorab Labonte.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou *panel*. Mr Speaker, permet mwan mon osi pou senpatiz avek Mrs Anne-Marie Valmont avek son fanmir ek son bann zanfan. Akoz i i ti parey en fanmir pou mwan, ki'n perdi son msye, Mr Andre Valmont.

E mwan osi anvi senpatiz avek lafanmir Pillay, ki'n perdi Mr Georges Herbert Pillay ki ti en *ex-police officer* ki'n *passed away* sa semenn. Son lanterman i fer demen.

So, mon kestyon Mr Speaker i al en pe dan laliny ki

Onorab Loze in demande, me selman anliny avek drog.

Vi ki Minis in spesifye ki sa logmantasyon dan krim i lye avek rediksyon avek drog. Eski ou kapab dir, eksplike donn en pe plis lesplikasyon, si akoz i annan en rediksyon dan drog lo *market* ki sa i pe fer sa logmantasyon dan krim dan Sesel an zeneral? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mon a les *Compol* reponn sa Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Komisyoner?

**COMMISSIONER OF POLICE
TED BARBE**

Mersi Mr Speaker. Rediksyon dan drog lo *market* i annan plizyer faktor ki asosye avek. Enn se, si oule lapolis in redinamiz son loperasyon ki konsern lager kont sa fleo.

E osi dezyenman, se nou pe ganny lasistans piblik an zeneral. Parey nou dir nou pa kapab travay san piblik.

So, piblik i ed nou. E nou osi sa ki piblik i donn nou, nou pran nou fer sir nou, nou met dan nou loperasyon e nou fer travay. So, i annan en

kolaborasyon si oule avek piblik. E osi kolaborasyon avek lezot lazans ki enplike dan lager e lalit kont sa fleo drog.

So, i *all in all* i annan en *conservative effort* ki ganny fer ki ganny fer. E tou dimoun i enplike ladan, ler nou partisipe an globalite nou nobou war solisyon pou serten problem.

E zisteman avek sa lot program ki pe anmennen ki ACP Wirtz pe *spearhead*, i pou ed nou ankor en pti pe *bridge the gap* avek lezot *entity*.

E osi *merge* dan kominote, e ganny sa konfyans piblik e *there you are*. So, nou pou fer pli byen *as we go along*. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Commissioner*. Onorab Gabriel?

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout, spesyalman bann zabitan Pointe Larue. Premyerman, atraver ou Mr Speaker mon senser kondoleans pou lafanmir Valmont, osi lafanmir Hoka. Osi sa fanmir ki'n perdi zot keksoz dan sa dife Foret Noire.

Dabor mon oule felisit bann zofisye lapolis ki pe kontinyelman fer en bon louvraz. Mon ava al *straight to*

the point. Minis, ki degre efikas ou *Special Patrol*, eski ou annan bann rapor lo statistik bann ka ki bann patrol pe fer?

Akoz nou annan en problem la Minis. La Minis pe dir pe ogmante, Komisyoner i dir pe tonbe. Lekel ki nou pou krwar? E Minis zis an pasan, eski bann zofisye lapolis i annan en lasirans? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. 2 keston lo efikasite *Special Patrol* e nou ava konsider lasirans koman pe adrese. Savedir pe ankouraz bann travayer pou travay en pe plis. *Commissioner of Police* ki pou adrese.

COMMISSIONER OF POLICE TED BARBE

Mersi Mr Speaker. En pti pe pli boner mon'n fer sorti poudir avek sa logmantasyon ki'n annan dan krim, ki *of course* i annan bann *trend* ki'n sanze eksetera, i annan nouvo manner ki bann dimoun pe *operate*. Parey nou tou nou kapab apresye oubyen aksepté, poudir lefe ki kriminel i toultan pe rod lezot mwayen pou zot komet zot krim.

Zot konnen ki ou pe fer. E zot rod manner pou *evade* nou bann - si oule ou loperasyon ki ou pe fer. Me ki mon oule dan

son senplisite mon pou dir poudir depi ler nou'n komans *Special Patrol*; annefe *weekend* la mon pa'n la. Me selman in annan *all over the islands*, in annan *police presence* and vizibilite aswar ki'n fer en bon pe progre.

Usually nou dir ler i annan konplent nou konnen ki gard pe fer en pe travay. Konplent i normal, nou konnen zot pe kritik en pti pe, me nou gard pe travay. Me depi ler sa *Special Patrol* in komanse, ki nou ti annan en seri kas loto anvil partou kot Nasyon si oule, kot Nasyon i baze.

Apré nou'n annan sa seri kas lakaz, zot bon pe fanmir in soufer avek sa. Nou'n *restrategize* nou patrol fason fer patrol. Sa *Special Patrol* i pa zis *go out* zis patrole fer letour partou. Nou'n antre en pti pe dan modernite osi, en pti pe *intelligence-led policing* parey nou apel sa. Nou gete kote krim i ete, ki bann mouvman.

Nou osi nou annan nou lentelizans nou anmase kote ki bann mouvman ki kriminel i fer. E nou swiv, nou fer sir nou *proactively* met en defans pou sa bann zafer.

E nou, ki nou'n vwar se ki depi ler sa *Special Patrol* i on ki *involve all the units, almost all*, krim in desann li. In desann

depi ler nou'n komans sa *Special Patrol*, nou war poudir i annan en rediksyon. So, se sa ki mon kapab dir Mr Speaker. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Commissioner*. Lo *insurance*?

ASSISTANT

SUPERINTENDENT JOSEPH BIBI

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lapolis dan okenn evantyalite ler i ariv en lensidan, i annan en prosedir. I annan en prosedir ki an plas. E byensir sa prosedir i annan, i *involve* lapolis, savedir sa dimoun i fer...

Annou pran en legzanp, en polisye i ganny en lensidan, i fer - i anmas son bann dokiman dokter, son *statement* ensidswit si i annan *witness*. E nou lapolis nou fer en let nou anvoy atase avek nou anvoy kot Biro *Attorney Zeneral*. E kot Biro *Attorney Zeneral* la i fer son dizernman lo la.

E sa apre i desann kot Minister Finans. E an sa ki konsern lasirans aktyelman, i en keksoz spesifik lo lasirans lapolis. Nou'n avek revi nou *scheme*, nou pe asire ki nou met sa koman en keksoz ki bezwen

ganny konsidere personnelman en.

Konmsi sak *policier* personnelman i ganny kouver anba en lasirans. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi AS Bibi. I 10:01, akoz kontrent letan mon pou bezwen en Manm lo sak kote latab Onorab Aglae, Onorab William malerezman mon pa pou kapab donn zot en *supplementary*. Me mon krwar mon'n ase fer. 6 Manm *US* in demann kestyon, 4 Manm *LDS* in demann kestyon. So, mon krwar in ase balanse. Donk, aprezan nou ava donn loter kestyon Onorab Pillay ou son *supplementary*. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis, pou ou bann larepons, me nou pa satisfè koman Lasanble avek ou bann larepons ki ou pe donner. Akoz koman Minis ki ansarz *Internal Affairs*, mon krwar ou pa vin Lasanble pou ou ganny zis felisite. Me ou vin Lasanble pou ou ganny serten presyon pou ou kapab delivre dan en travay.

Sa ki ou'n dir nou se ki kriminalite pe kontinyen ogmante, e anba ou *watch* i pe vin pli vyolan. E sa i *statement* ki ou menm ou ou'n fer dan

Lasanble. E *statement* ki'n ganny konfirman par Komisyoner Lapolis. So, *somebody* i bezwen *hold* ou *accountable*! Baze lo bann larepons ki ou'n donnen, ou'n entrodwir siste bann krim relye ek drog. E nou'n koz lo sa lalis trafiker, me Deputy Speaker in dir nou pa kapab koz lo sa lalis trafiker, sa zis Prezidan ki konnen.

Dezyenm keksoz, nou'n sey koz lo *Scheme of Service* pou lapolis. ASP Bibi, in enform nou poudir *scheme* pe ganny revwar. E ki dan sa *scheme* prezan ki zot pou entrodwir en *insurance* pou bann zofisyé lapolis. En keksoz ki plizyer lannen bann zofisyé lapolis pe demande, e nou, nou pe met presyon sa lannen pou ki i arive.

Kestyon ki mon ti a kontan Minis i reponn pou nou ozordi - e mon bezwen dir sa bann larepons ki ou pe donn nou *it's not acceptable* ler nou regard sityasyon ki ou ti vin prezant avek nou ler mon pe reget *verbatim from the previous PNQ* ki mon ti demann ou.

Premyerman Mr Speaker, ki mannyer nou annan *camera* dan lavil, eski sa bann *camera* dan lavil pa war kler ler i annan en krim pe arive? E nou pe tann menm zistwar lo sa bann

camera, ki nou'n tande plizyer fwa ki *camera* ti la, i annan monopoli eksetera.

Ou la depi 3an, kwa ki ou'n fer pou re-enstal oubyen pou entrodwir en sistenm *camera* dan lavil? *That is your responsibility as a Minister, as a Senior Minister* dan sa Gouvernman!

Dezyenm kestyon...

(Interruption)

MR DEPUTY SPEAKER

Hang on en pti moman Onorab. *Hang on* en pti moman. Mon oule zis port ou latansyon koman en Manm Lasanble, koman en Manm Lasanble, koman *Leader* dan nou Lasanble. *In fact*, mon ti war en dokiman sirkile par Lasanble letan *FPAC* ti pe fer son bann *public hearings*. Ti annan en dokiman ki ti pe sirkile lo *conduct of Members* vizavi bann dimoun ki vin dan nou Lasanble.

E sa i enkli osi *conduct* vizavi Manm *staff*. E nou ti pe koz lo konmsi nou bezwen kourtwa bann dimoun ki vin se nou. Akoz, zot dan nou lakaz la. Dan nou kiltir Sesel nou pa pou zanmen fer en dimoun vin se nou, apre nou pou reprimann li, nou pou dispit ek li, nou pou lev nou lavwa ek li.

So, mon pe is demann bann Manm pou *be mindful of this* pou nou be *courteous* ver bann dimoun ki nou'n envite dan nou lakaz, pou reponn kestyon. Mon ava prezan envit ou pou kontinyen tout an prenan kont sa ki mon'n dir. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. I tout a akord avek *Standing Order*, mon bezwen dir ki mon pa pe mank kourtwazi *towards* Minis. Me selman mon napa swa, me par met presyon lo ou. Akoz bann larepons ki ou pe donn nou, i pa montre nou kwa ki ou pe fer *tangibly* pou asire ki nou sitwayen i viv an sekirite.

Ou'n dir donn ou larme pou travay ek lapolis, ou'n gannyen. Ou'n dir donn ou bann lezot resours nou'n donn ou. *But what is going on* ki zot pa kapab fer sa performans e asire ki bann krim avek vyolans i desann? Se sa.

Ou dir nou koumsa ki ou bezwen servi sa ki ou apel en *measured response* vizavi servi larme. Be ou anmenn 50 zofisye lapolis enkli paramiliter, enkli solda pou vin fouy *Maison Du Peuple*, pou en *case witchcraft* ou apel sa en *measured response*?

So, nou bezwen *hold* ou *accountable* pou bann aksyon ki pe ganny pran par lapolis! So, *the question which begs itself*, i se ki, ki ou pe fer pou asire ki i annan en *more judicious and efficient use of the police force* pou detekte krim e pou *deal* avek bann krim avek vyolans?

E mon trwazyenm kestyon Mr Speaker, e la mon koz lo lapar bann zofisye lapolis. Mon'n tann Komisyoner mansyonn bann *special duties*, ou'n mansyonn *special duties* me i osi annan bann *general duties* ki bann polisye i fer. Me bokou polisye paretman ler mon pe ekout ou, pe fer *general duties* e apre zot pe *end up* kontinyen pou fer *special duties*.

Konbyen *down time*, konbyen letan repo ki ou bann zofisye lapolis i gannyen pou ki zot kapab zot efikasite pa desann, ki zot pa *fatigue* ler zot pe fer sa bann *Special Patrol*. Ki ler prezan zot ariv lo *Special Patrol* en zofisye lapolis ki fatige, ki fristre, i *end up* tir son fristrasyon lo en sitwayen.

Eski sa nou kapab ganny en larepons *from Minister* pou nou konnen ki Minis pe fer dan plas zis vin felisit Minis?

Sa ki ou fer byen, mon pou dir ou pe fer byen. Me kot pa pe marse, i mon responsabilite

pou dir ou. E i responsabilite Lasanble pou demann ou. E mon ti a swete Mr Speaker ki ler SBC, e ou sa zournalis ki kontinyen *edit* sa bann size, *at least* montre en *fair and balance view* lo sa ki'n pase ozordi lazournen. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Ou lentervansyon in al en kantite kont *Order 36(1)(d)*. In dir en kantite keksoz Minis, me selman mwan mon'n sezi 3 kestyon ki mon a re sey *rephrase* vitman. Kwa ki'n fer ziska prezan pou fikse bann *camera* anvil ki pa ti pe marse ouswa met de nouvo lo size *camera*? Enn.

2) pou asire ki nou servi resours dan en fason pli efikas, resours lapolis 2 kestyon sa. Trwazyenm kestyon, lo kestyon konbyen repo lapolis i gannyen. Sa 3 kestyon ki mon'n sezi dan tou sa bann keksoz. Mersi. Wi, ki ou *point of order* Onorab ?

HON SEBASTIEN PILLAY

Ok, mon *point of order* mon pe regard Konstitisyon la, en. Ler ou dan sez koman Speaker, ou ganny tou son responsabilite.

MR DEPUTY SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

E nou *Standing Order* i dir ou koumsa poudir ou ki bezwen prezerv *decorum on the Floor*.

MR DEPUTY SPEAKER

Ekoute.

HON SEBASTIEN PILLAY

Hold on, hold on les mwan fini.

MR DEPUTY SPEAKER

Point of order pa kapab al lo Konstitisyon. *Tell me what is the point of order*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon bezwen al lo Konstitisyon. *Because Standing Order* i en *Schedule to the Constitution* Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Yes, but what specific order Onorab?

HON SEBASTIEN PILLAY

Be specific order i se ki ou - pa ou ki pou dir ki kestyon mon pou demann Minis!

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab, non-non!~

HON SEBASTIEN PILLAY

Minis mon'n demann li kestyon. Si i pa kapab reponn, i pa reponn. Me si i kapab reponn, i

reponn. Sa ki ou bezwen fer se ki si Minis in donn mwan en larepons, e mwan mon pe ensiste pou en larepons ou ava dir mwan “Onorab anba *Standing Order a question answered cannot be insisted upon*” that’s it!

Be ou, ou oule *paraphrase* tou mon kestyon. Ou oule *paraphrase* kestyon tou dimoun. *Look*, mon konpran ou pe fer ou rol koman Speaker, ee *at least* donn nou sans pou fer nou rol koman Manm. *That’s all we are asking you for. Have a fair - a fair hearing* dan sa Lasanble. *Now, the question is for the Minister*, Minis i kapab reponn. So, les Minis reponn son bann kestyon.

MR DEPUTY SPEAKER

Ou’n fini? Ou’n fer egzakteman sa ki mon’n dir taler. Onorab, ler nou pe adres okenn Manm ki en lot Manm, ki en envite ki isi nou bezwen fer li dan en fason kourtwazi. Sa ki mon’n fer se mon pe ed ou. Onorab si ou al reget ou *verbatim*, *it would have been difficult*. Si mwan mon ti en *panellist* la pou reponn ou kestyon, *you were all over the place!*

So, koman Speaker, mwan mon’n asize mon’n pran note. E mon pe zis donn *panel* en gidans. Akoz *they have to*

provide an answer to the Assembly and the public at large ki pe ekout nou. So, Minis reponn sa 3 kestyon silvouple. Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon konpran Onorab mwan. So, napa problem. E napa okenn presyon ki pe ganny mete, e nou konpran ki annan en louvraz pou li fer. Me, napa okenn problem lo la.

Ok, lo kestyon *CCTV, efficiency*, nou bezwen konpran. Lapolis ek son bann *cameras* ki i annan ek son bann *veikil* ki i annan ek son bann *intelligence-based*, sa ki fer li *efficient*. Sa ki rezilta i pa konbyen zouti ou annan, *of course* zouti i ede. Me ki ou fer ek sa bann zouti? ki mannyer ou met li dan ou bann loperasyon pou ganny sa bon rezilta?

E parey mon’n eksplik zot, en *increased of 166percent* resaman lo bann ka *drugs detected* is a *efficient result*. So, *irrespective* ou kapab rode petet nou bezwen plis *camera*. *Of course* nou bezwen plis *camera*. *Of course* nou bezwen *map the whole thing*.

I pa pou ariv tou ozordi. Me selman sa i pa sa lakle, sa lakle i sa zonm. Sa zonm ki fer

sa louvraz lo semen, dan parwas, dan distrik.

E sa nou pe war ki pe ganny arive dan *recruit center* osi, tousala pe ganny mete. So, *basically* sa *improvement* i kler pou nou war, aköz nou pa pe zis koze nou pe donn ou bann *increase* ki lapolis pe fer. E sa abilite ozordi, pou lapolis *retune* son *response* dapre sa demann ki pe ganny fer ozordi.

Ozordi i pa zis distrik, met 25 dimoun isi, 25 dimoun laba. Non ! ozordi sa bann dimoun a kote mwan la zot get krim, zot analiz krim. Zot ganny *intelligence*, zot deside ki manner pou *respond*. Ki kantite pou met dimoun.

I pa zis en kantite. Ou kapab war en kantite gard dan lavil, selman pa pe *achieve* naryen. E sa bann vye sistenm lontan, petet sa i enpresyon serten dimoun me i pa *efficient*. So, sa bann dimoun a kote mwan koumsa ki zot pe travay ek sa ki zot annan.

Natirelman, definitivman lo lekipman toultan pou annan en, en si nou ganny plis pou pli bon eksetera, eksetera.

So, *special duties, mixed and all that*. Lo keston *rest* mon a les *Compol* ou a reponn sa *rest system* pou lapolis. *Ok, one of the job used*.

MR DEPUTY SPEAKER

Please proceed.

COMMISSIONER OF POLICE TED BARBE

Mersi Mr Speaker. Mon oule reasir Lasanble poudir sa bann gard, nou bann gard i travay 2 lizour, 2 aswar apre zot al *rest* pou 3 zour *at least* zot gannyen.

I annan enn ladan ki nou servi, i annan enn ladan ki nou servi pou zot *professional development*. E sa i pou zot, kit zot azour. I depan kwa.

I depan souvandfwa *professional development*; i kapab konsern en *app* ki'n sorti. I kapab en konversasyon ek AG pou vin eksplik serten keksoz; *or* lezot *stakeholders*. *Or* pou donn lanmen *enforce* en pti pe ler nou, nou konnen poudir i annan en problem tel landrwa zot ganny servi. Ti'n mal ganny servi avan si oule.

Mon pou aksepte ki i pe mal ganny servi. Aköz i annan landrwa serten rezyon kot gard ti pe dan sa ki nou dir *professional development*, ti pe zis pran met dan travay. Me nou'n dir poudir non, i pa *take the whole day* of sa dimoun li. Si en *app* fek sorti ki nou bezwen pas lo la ek bann gard, *if it's for 1 hour* zot go for one hour and then they go home. *Should be like that*.

E i ti mal ganny enterprete, me sa nou'n rektifye. Ler sa ki *specialized duty*, i *specialized duty*. Akoz zot tonm anba en *wing* ki ansariz par ACP Wirtz. Sa ki *general duties* dan loperasyon i ganny ansariz par ACP Denousse.

Ler i annan en *issue*, nou zwenn ansanm pou nou rod solisyon pou sa serten problemn.

Me zot ganny *off* bann ki von asiste *general duties to some extend*. I *vice versa* sa. Akoz i annan bann *over lapping to*. Kot zofisye *specialized, general duties* osi i konnen en bon pe kwa ki pase dan *specialized duty*.

I zis parey drog, kot nou dir lager kont drog pa neserman nou annan en *Unit Narcotic*. *It's the business of every police officer*. Zot tou zot bezwen donn en koudmen. Se pou sa rezon i annan *boundary*, me i annan bann *overlapping* tou. So, sa ki mwan mon konnen i se ki zot ganny zot *rest*, apre ki zot in travay. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Commissioner*. I anmenn nou egzaktman 1015. Mon satisfise poudir tou bann kekyon in ganny reponn. E donk, mon

pou remerisi *panel* pou avek nou ozordi bomaten. E avek nou ti annan *panel* dirize par Minis pou *Internal Affairs*, Mr Errol Fonseka, i ti akonpanyen par Komisyoner Lapolis Mr Ted Barbe, e sa 2 asistan *Commissioner of Police*, sa i Mr Antoine Denousse ki lo *side table* avek Mr Ned Wirtz ki lo *panel* devan. E osi Asistan Sirentandan Mr Joseph Bibi.

Alor mersi pou zwenn nou. *Always a pleasure to have you*. E nou pou kontinyen aprejan avek lezot kekyon lo nou *Order Paper, Questions for Oral Answers*.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi pou zot lakey isi *and have a good day. Calm down. Thank you*.

MR DEPUTY SPEAKER

Yes, Onorab Pillay, mon war ou lanmen anler?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti a kontan demann ou en gidans, pou kler konmsi. Eski koman Manm Lasanble nou annan drwa *hold* Gouvernman *accountable*? Eski koman Manm Lasanble nou annan drwa fer *oversight* lo travay Gouvernman? Akoz i paret nou pa kapab fer li san ki i annan

lenterferans *from the Chair* pou nou kapab fer nou travay.

This is what is happening dan Lasanble Nasyonal. *Either*, nou pe felisit Minis, *or* nou pa pe demann Minis kestyon. *But not everybody* ki kapab felisit Minis Mr Speaker. *That's the job of the Assembly.*

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi pou ou pwen. Ou pa kapab zis fer en *statement* dan Milye sesyon. *Either* ou pe lev en *matter of privilege*, ouswa en *point of order*. *Now, the question* ou pe rod en gidans, *I will give you a guidance and* en pwen konsey.

Tou le semenn ou vin avek ou *PNQ*, *you need to be more strategic about it*. *The problem is you not strategic enough*, e ou bann *PNQ* pe *end up* fize. *That's the problem*, ou vwar?

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Nou pou *welcome* aprezan nouvo *panel* ki avek nou, pou reponn kestyon. Bann *Question for Oral Answers* ki lo nou *Order Paper from question 183* ziska kestyon 192. E avek nou, nou annan Vis Prezidan Ahmed Afif ki pe *stand in* pou Minis Billy Rangasamy ki annan, i pa byen pou rezon lasante ki i pa avek

nou. E lo lapar Lasanble Nasyonal mon ava *wish* Minis Rangasamy a *speedy recovery*.

Alor, *welcome VP*, e avek li pou reponn bann premye *batch* kestyon i Mr Jude Florentine ki *Principal Secretary for Housing*, i osi annan lot Sekreter Prensipal *for Lands* sa i Mr Denis Barbe e Mr Jitesh Shah ki *Chief Executive Officer* pou *Seychelles Infrastructure Agency*. *Welcome to the National Assembly.*

E alor mon ava envit mon *MNA* aköz mon reste dan distrik English River, Onorab Andy Labonte pou demann kestyon 183 lo mon par silvouple. Mersi.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, i en plezir pou demann sa kestyon dan ou par. So, mon ava dir byenveni *VP* avek le 2 *PS* e osi *CEO*.

Kestyon Onorab Gervais Henrie i lir koumsa ; pou demann Minis pou Later ek Lakaz, lekel bann defi entern dan son Minister ki pe afekte prodiktivite e fason zot donn servis piblik e ki mezir pe ganny pran pou gid zesyon son Minister, pou amelyor sa sityasyon parey ti promet sa pou arive ki ti organize an Mars 2021? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit *panel* pou kestyon silvouple.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Onorab e tou dimoun a lekout. Mr Speaker, Minister Later ek Lakaz se enn parmi bann Minister ki annan en responsabilite enorm, an sa ki konsern later ek lakaz. I kler ki lekspektasyon piblik lo bann bezwen later ek lakaz i osi enorm.

I kler osi ki lakantite later ek lakaz ki nou kapab met a dispozisyon piblik, i limite, an rezon resours prensipalman. Tousala i fer ki nou ganny enormeman presyon ki ganny mete lo nou travayer, pou delivre selon lekspektasyon piblik an zeneral.

Rezilta ki nou gannyen souvan se, ki si en larepons i pa sa larepons ki piblik i ekspekte, Minister i kapab ganny blanmen pou pa delivre. Me sa i pa toultan leka.

E lot kote Mr Speaker, nou aksepte, ki i annan travay ankor pou fe sir ki tou dimoun pe travay a la oter eksepte lezot. Wi, nou kapab touzour amelyor lo prodiktivite, fason fer, fason

kominike, e lafason nou donn gidans san dout.

Se pou sa rezon ki Minister pe antreprann program *training* pou son travayer. Serten kot *Guy Morel Institute*, kot nou esey nou mye pou met tou dimoun alaoter ki ekspekte de zot, dan sa latas tre difisil.

Mon profite pou remerisi tou nou bann travayer ki pe donn tou. E la annou pa blyi Minis Billy Rangasamy li menm, ki malerezman i pa'n kapab ek nou ozordi.

Mon espere ki i ava zwenn nou tre byento. Ki li menm in travay nwit e zour pou esey zwenn demann enorm lo li koman Minis e tou son bann zofisye ki enkli bann ki la a kote mwan ozordi.

Ozordi i annan en *case management system*, pou ed li e son *management* pli byen swiv bann korespondans lo bann laplikasyon ki devan Minister e mye partaz lenformasyon parmi bann diferan departman son prop Minister.

Ozordi nou annan nou en Lazans Lenfrastriktir ki pe enplimant proze dan fason bokou pli profesyonnel, ki dan lepase.

Zot en pti lekip, me zot pe debourye. Nou'n deza annan rezilta, Lopital La Digue, plizyer

proze lakaz e lenfrastruktir ki an progre. Serten in fini ganny delivre. Mersi ankor pou zot devouman. Mon kontan pou anonse ki nou'n met an plas en *Customer e-care*. E *Customer e-center* plito kot lenformasyon i ganny difize dan fason limerik.

Nou pou kontinyen ek sa zefor *rebranding*, sanz nou limaz pou donn en servis bokou pli profesyonnel. Nou pe reisi dan serten landrwa.

Par egzanp ozordi *Planning Authority* i preski dir antyerman baze lo en sistenm nimerik byen avanse. Laplikasyon i ganny fer ase vit, konsiltasyon i ganny fer online, e larepons i ganny kominike ase vit osi.

Sa i en gran amelyorasyon, pou tou bann ki pe rod laprouvasyon zot plan pou proze. E i form parti en gran porsyon travay Minister. Byento, nou pou finaliz nou sistenm *PABX* kot *Independence House* - en proze ki'n trenn pou bokou letan. Tousala se pou kapab mye reponn a demann e lekspektasyon nou piblik an zeneral. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. Mon ava envit Onorab Labonte pou kestyon siplemanter.

HON ANDY LABONTE

Mersi Vis Prezidan pou ou larepons. Bon, mon osi mon ti a kontan felisit VP e Minis Rangasamy pou sa bon travay ki zot pe fer. Malgre ki Lopozisyon par ler pa tro, tro kontan. E mwan mon annan en bon lantant avek Departman Later, Lakaz, *PS Florentine* e *PS Barbe* osi byen ki *CEO*.

So, kestyon siplemanter i lir koumsa; vi ki *VP* ou'n dir i pa toultan leka, eski *VP* ou kapab dir nou, si i annan okenn fakter ki an deor kontrol Minister Later ek Lakaz e osi pe kontribye koman en defi pou sa Minister, ki pe anpes li perform lo son maksimonm?

E dezyenm klarifikasyon, es ki depolitizasyon politik sa Minister i en defi; si wi, kwa ki pe ganny fer spesifikman pou adres sa size? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab pou ou siplemanter. Vis Prezidan?

VICE PRESIDET AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, lo premye porsyon kestyon lo bann kontrent si i annan bann lezot kontrent ki

Minister i annan. Wi, byensir i annan plizyer kontrent Minister i annan.

Si nou ti annan tou resours, tou finansman, tou dimoun, nou ti kapab pran nou ti a fer 3000 mil lakaz dan 1an, 2an.

E nou ti a annan nou tou bann *surveyors*, tou bann arsitek. E tou bann dimoun ki konpran ki savedir *customer service*, e nou ti a fer nou travay bokou pli efikas.

Me an menm tan nou realis avek kot pei i ete. Akoz nou realize osi poudir pei i annan limitasyon, tou Minister i enportan enkli Minister Later ek Lakaz. E lanvlop larzan ki Gouvernman i bezwen depanse tou le lannen, i en lanvlop ki limite.

Alor, nou tou nou pou bezwen fer fas avek sa ki nou annan e delivre le meyer ki nou kapab, avek resours ki nou ganny donner. Alors sa i en realite ki nou, nou viv avek.

E sa ki nou sey fer se met dan nou bann dimoun ki piblik i enportan. Sey donn *feedback* lo tou sa ki piblik pe rode. Koz avek piblik dan fason ki konmsi i soulaz zot.

Pa donn zot bann lekspektasyon ki ou pa kapab zwenn. E nou krwar an fezan sa bann keksoz, nou kapab ed nou

popilasyon pou konpran kot nou pe ale, kwa ki pe anpes nou bouz pli vit ki nou ti a kontan. E kwa vreman ki nou plan osi koman en Minister. So, wi Onorab nou annan en kantite defayans, pa neserman koman zis en Minister me koman en pei.

E ozordi ki mannyer mon war pei pe... lemonn pe boulderse, i riske menm vin pli difisil a lavenir sirtou si i annan plis lager ki deklare otour lemonn. Sirtou avek lager an mwayenn oriyan ozordi.

Lo kote depolitize ki pe arive, nou toultan *remind* nou fer rapel tou bann *staff* e tou dimoun, poudir politik pa kapab napa en plas dan travay.

Ler ou vin travay dan bomaten, byensir ou annan ou drwa pou annan en lopinyon politik, fason panse sa personn pa kapab retire, sa i ou drwa. Me selman ou pa anmenn politik dan travay.

E nou pe ankouraz tou *staff*, me kot nou war poudir i annan serten *staff* ki pa pe adere avek sa Polisi, byensir Minister pou pran aksyon. Selman mon krwar ki mannyer nou pe ale, e ki mannyer nou pe pouse si i annan i pe vin mwens.

E nou espere ki nou kapab redwir li konpleman. Me si i

annan manm piblik ki santi poudir i annan sa kalite latitid dan travay, toultan fer nou bann *management* konnen, e *management* i ava pran aksyon neserer. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. Zis pou nou apel li en *housekeeping* lenformasyon pou ozordi. An vi kantite kekyon ki annan, en kekyon avek larepons lo siplemanter pe pran apepre 15 minit. Ki fer menm si i annan Manm ki pe lev lanmen lo en kekyon, i tre difisil pou mwan kapab donn siplemanter, apard loter kekyon.

E pou *panel* letan mon pe regarde, zot pou avek nou ziska apepre 3er apre midi ozordi. Parski ki mon lentansyon, se pou nou fini travay midi. Akoz i annan 2 komite *Bills Committee* pe zwenn, *plus Caucus* Madanm pe zwenn avek Lasosyasyon *Alzheimer*.

So, pou donn manm letan manze ant midi a midi edmi, apre pou zot pran zot bann *committee work* pou nou rebran 2er.

So, bann kekyon i pou apepre 15 *minutes* parey i leka la, nou pa pou pran siplemanter lezot Manm lo la. So, la nou pou *adjourn* e nou

pou rezwenn 11er, pou kontinyasyon *Question for Oral Answers*.

(BREAK)

MR DEPUTY SPEAKER

Welcome back pou nou sesyon travay. Nou pou kontinyen avek *Question for Oral Answer*. E *panel* i ankor avek nou parey avan *break*. Nou pou prezan al lo kekyon 184, e mon apel Onorab Kelly Samynadin.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek delegasyon. E tou dimoun a lekout. Mr Speaker, permet mwan avan mon komans demann mon kekyon, pou mwan osi lo lapar zabitan distrik Au Cap, pou nou anvoy nou senser kondoleans, anver lafanmir msye ansyen Asistan Komisyoner, Mr Andre Valmont. Mon zis anvi dir zot ki nou pe mazin zot pandan sa moman difisil.

Kestyon i lir *comme suivant*;

Eski Minis i kapab dir Lasanble, ki progre ki pe annan dan plan pour renovasyon *flats Dolphin Court* Au Cap? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit *VP* pou larepons.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Mr Speaker, Onorab i ava rapel ki nou ti'n deza tonm dakor lo en plan renovasyon sa bann *flat*. E kot nou ete ozordi nou'n fini prepar sa bann plan renovasyon. E nou prosen letap se pou prezant li avek bann zabitan, pou zot osi kapab mye konpran direksyon ki nou, nou pe propoze.

Alor dan sa prosen letap, nou ekspekte ki zot a kapab vwar kalite travay ki pe ganny anvizaze. Son kou lenvestisman ki nou pe estimen. E nou espere ki sa finalman sa pou ed sa bann zabitan zot osi pou prepar zot pou finans sa ki i pou vin finalman zot prop lakaz. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. Kestyon siplemanter, Onorab Samynadin?

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi VP, pou ou larepons. Mon premye kestyon, vi ki i annan bokou konsern lo leta sa batiman li menm, petet eksplik nou akoz ki zot pe konsider renovasyon dan plas demolisyon?

E dezyenmman kan ki Minister pe mazin zwenn ek bann zabitan *Dolphin Courts*? E ki bann mezir ki pou ganny pran konsernan *relocation* desito ki Minister in apre pou demare avek proze. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, avek ou permisyon mon a demann *CEO Jitesh* pou li kapab reponn sa 2. Parske in enplike dan sa proze. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Sertenmman, nou a donn laparol *CEO Jitesh Shah*.

CEO SIA JITESH SHAH

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab, pou ou kestyon. Onorab, rezon pou renovasyon *basically* ler nou ganny bann proze parey, kot i deza annan lenfrastruktir la, pou nou pran desizyon lo si nou pou fer renovasyon oubyen nou pou fer rekonstriksyon, baze lo *request* ki nou gannye avek Minister Lakaz. Nou baz sa plito lo en desizyon teknik lo ki *status* sa batiman li menm spesyalman *from* en pwennvi striktir.

Nou osi get laz tou keksoz, *more* ki son kantite letan ki in deza la. Kantite plizyer lannen nou krwar nou kapab *get out of it moving forward as well*.

Sa parey mon'n dir *it has a lot to do* avek son *status* son striktir li menm. Ler nou'n get *Dolphin Court*, i annan enn de *minor structural issues*, spesyalman devan kot lavarang.

Selman ler nou pe get bann *unit* li menm, nou'n fer en *assessment* konpreansiv nou pa'n war okenn sir *significant structural damage*.

So, nou krwar an plis ki sa i en batiman ki son *layout* li menm i enn ki mon krwar bann zabitan i vreman apresye *layout* anndan dan bann lakaz. So, i pa ni en sityasyon kot kekfwa lakaz i tro pti akoz letan ki'n pase bann keksoz koumsa.

So, baze lo tou sa bann kriter, nou'n pran en desizyon konzwentman avek Minister, pou nou *renovate*. Sa i enn.

Dezyenm, lo kote kan nou sipoze pe zwenn bann zabitan. Anyway - sa plito lo lapar Minister Lakaz, selman baze lo diskisyon ki nou'n gannyen enternman, nou target i pou nou zwenn zot avan lafen Oktob pou nou kapab montre zot.

Nou lo nou kote koman SIA, pou nou montre zot ki

bann kalite renovasyon ki nou pe planifye fer ek sa batiman; ki mannyer i pou gete ler nou fini fer tou renovasyon.

Epi byensir lo kote Minister Lakaz pou annan pou diskit lo kote finansman modalite, enkli re lokasyon *as well*. Ki re-lokasyon konbyen letan ki mannyer ou kapab *manage* sa.

So, sa i annan plizyer opsyon, i pou bezwen sa bann diskisyon ki nou gannyen avek bann zabitan. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *CEO*. Nou annan en pe letan lo sa kestyon. Onorab *Leader* Lopozisyon in endike i oule demann en kestyon lo la.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti a kontan demann klarifikasyon avek *panel*. Ler mon'n ekout *VP* lo larepons ki ou'n donner, ou pa'n mansyonn ditou ki travay ki zot pe fer an partenarya avek *PMC*.

E lefe ki mon okouran ki plizyer zabitan in deza pe lyez avek *PMC*. E osi bann lezot problem, e mon war Mr Jitesh pe koz zis lo bann problem striktirel. Me i pa pe koz osi lo bann problem par egzanp *sewage* ki bann zabitan in met devan.

So, mon ti kontan ki *panel* i vin pli kler, kwa egzakteman ki zot in konsidere pou fer. Lekel ki zot pou adrese dan en fason pli imedyà?

Akoz larepons pe reste lo en baz en pe tro zeneral. Me nou konnen poudir *PMC*, ti'n deza pe fer serten *commitment* avek bann lokater, bann zabitan sa landrwa.

So, nou ti ava kontan ki nou ganny en pe plis lenformasyon direk lo kan bann *time frame* e bann travay ki sipoze pe ganny fer lo bann *flat Dolphin Courts*? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi pou sa kestyon. Donk, mon ava envit *panel*, *VP* pou reponn. Mersi.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab, ler nou pe dir nou, nou pe koz avek bann zabitan, byensir - an se moman kot mannyer nou ete sa bann batiman i propriyete batiman *PMC*. Alor i normal ki *PMC* pe diskite lo la lo lapar Gouvernman.

Me ansanm avek Lazans Lenfrastriktir ki li i spesyalize dan fer sa bann evalyasyon lo ki kalite travay ti pou kase, si pou

fer renovasyon, eksetera. Zot annan sa diskisyon. Mon krwar nou'n deza eksplike. Me si i annan lezot lenformasyon ki nou'n manke mon a permet *CEO Jitesh* pou donnen. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

CEO Jitesh?

CEO SIA JITESH SHAH

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab ou'n tous en pti pe spesifikman lo *issue sewage*. Parey *VP* in dir, sa legzersis ki nou pe fer nou'n fer li konzwentman avek *PMC* byensir.

Akoz bann konplent parey ou'n dir ki zabitan i met devan, zot met devan kot *PMC*. So, nou, nou bezwen fer sir ki sa renovasyon ki nou pe al fer pe al adres sa bann problem ki deza la.

Lo kote *sewage* li menm, i annan 2 konponan *sewage* ki nou'n enkli dan sa proze. Premye i pou refer *internal plumbing* dan sa bann *unit* konpletman. So, sa *obviously* i pou form parti sa legzersis zeneral ki nou pou fer lo sa *unit*.

Akoz byensir ler nou pe fer, nou pe refer zot sistenm *internal plumbing* bann zabitan pa pou kapab dan sa lakaz.

Epi osi nou'n diskite avek *PMC*, pou nou kapab met en

sewage treatment plant laba, olye servi bann teknik pli tradisyonnèl parey *septic tank* ek *soakaway*. Sa i sa sistenm ki deza egziste lo *site*. Nou okouran ki nou annan lensidan pli resaman *as well* kot *sewage* in refole.

PMC in osi komet lo en program en pti pe pli, pou ponp en pti pe pli souvan, ziska ler sa bann renovasyon i ganny fer *between now and then*. So, i en keksoz ki nou pe travay konzwentman avek zot lo la. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *CEO* Shah, pou sa larepons. E napa okenn lezot kestyon lo sa pwen. Donk, nou ava bouz lo kestyon 185 e mon envit Manm Elekte distrik Baie Ste Anne, Onorab Gill pou pran laparol.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Bonzour *VP* ek ou *panel*. Kestyon i lir koumsa; Eski Minis, i kapab eksplik sa Lasanble, ki zistans travay in arive lo sa proze swivan :-

- a) Sa 342 *Affordable Housing Unit* ki ti'n ganny bidzete pou lannen 2023 a en sonm 253,929 milyon?

- b) *Social Housing Project* ki'n ganny bidzete a en sonm 118 milyon? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab pou ou kestyon. *Panel*?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Mr Speaker, sa bann lakaz ki Onorab in fer referans avek pe ganny fer an 2023 e 2024 atraver 17 proze, ki pou kouver plizyer distrik pandan sa letan. Pou lannen 2023, nou annan 9 proze dan bann staz swivan ;

- a) 4 dan faz lenplimantasyon.
- b) 2 ki'n *tender*. E
- c) 3 kot nou pe prepare pou *tender* osi tou ki nou finaliz permisyon *planning* avek *Planning Authority*.

Larestan 8 proze pou ganny enplimante an 2024.

Pou dezyenm parti ou kestyon, *Social Housing Project*, sa i baze lo en proze finanse par *Saudi Development Fund*. Nou'n siny lagreman deza. Me prezan i reste lezot dokimantasyon *loan*, ki form par prosedir sa donater ki pou

bezwen ganny finalize avan nou al lo staz *tender*.

Dan sa proze pou annan 7 proze endividyel e an tou nou pe anvizaz 172 *unit* lakaz, pou ganny konstri. Dokimantasyon pou 4 sa bann proze, i ekspekte konplete avan lafen lannen. E nou espere fer larestan 3 boner lannen prosenn si tou i al byen. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi bokou *VP*. Onorab, ou annan siplemanter?

HON CHURCHILL GILL

Mersi bokou Mr Speaker. Mon premye siplemanter pou sa proze; pou lannen 2023, pou *affordable housing*, lo leksplikasyon ki ou'n donn mwan, konbyen i vedir dan sa sonm R253,929 milyon ki pou ganny depanse dan 2023, pou sa bann proze ki ou'n spesifye?

Pou mon dezyenm kestyon lo sa *Social Housing Project*, eski mannyer sa dokimantasyon zistans e bann kalite dokiman ki'n ganny sinyen - e la vi ki nou Oktob nou konnen pa reste nou bokou letan, tre byento Bidze 2024 pou vini. Eski i vedir ki napa okenn *Social Housing Project* ki pou ganny komanse an 2023, menm si ti annan sa provizyon ki ti'n ganny fer pou 2023? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit *panel* pou reponn. *VP*?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Petet mon ava komans avek 2enm parti ou kestyon. Eski pou annan okenn proze?

Mr Speaker, byensir ler ou annan en laranzman finansman ou bezwen konplet tou ou bann formalite.

Nou, nou kapab fer tan lo nou kote, nou a konplete. Me lo zot kote osi i annan formalite ki zot, zot swiv. E nou, nou bezwen esper zot par ler. E nou pa kapab pous zot plis ki en serten limit. Alor, mon pa oule met en dat spesifik, kan ki finansman i pare.

Me parey zot konnen, ler i ganny finanse koman en don anba Bidze, normalman nou esper tou keksoz ganny dokimante.

Nou napa en *timeline*, nou pou depan en kantite lo zot. Me selman lasirans nou a donn ou, se nou pou pouse pou fer li o pli vit posibil.

Lo ou premye kestyon, lo sif ki kantite lakaz ki sa pou enplike, avek ou permisyon mon ava permet Mr Shah pou reponn sa. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. *CEO* Shah?

CEO SIA JITESH SHAH

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab, pou sa bann lakaz 342 *unit*, dan sa 9 proze parey *VP* in mansyonnen i annan 164 ki sipoze swa in fini komanse, swa parey *VP* in dir, i dan staz *award*, oubyen pe al lo *tender* byento.

So, basically sa 64 *unit* ki pou komanse an 2023. E dan Bidze pou sa lannen nou ti annan en sonm R91.5 milyon pou sa 9 proze spesifikman, pou premye parti sa bann proze nou kapab dir. Akoz tousala pou kontinyen lannen prosenn. E an se moman nou target i pou nou kapab depans tou sa larzan. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Ou annan klarifikasyon Onorab? *Proceed*.

HON CHURCHILL GILL

Mon annan 2 klarifikasyon. Parey nou konnen sa 2 sonm ki mon'n demann kestyon lo la, sa ti *feature* dan Bidze 2023. *Moving forward* baze lo bann larepons ki mon'n gannyen, eski nou santi ki bann provizyon parey donnen letan ki

son formalite i fer parey *VP* ou'n eksplike.

Nou *on one side* nou pa kapab pous zot nou, poudir zot degaze avek sa. Me selman, eski i fezab pou nou met sa dan Bidze konmkwa nou pe al fer sa avek sa, apre ki nou konnen ki *process* i pran en pe letan pou li fer? *Moving forward* petet dan plas met sa bann keksoz, akoz sa size lakaz parey nou konnen Sesel, i en size ki dimoun i annan aker.

E ti annan bokou dimoun ki ti annan lekspektasyon ler zot in vwar sa. E la bann larepons ki pe sorti, i kler ki bokou sa bann lekspektasyon pa pou ganny *met*.

Me prezan mon kestyon se *moving forward*, eski nou devret kontinyen fer li dan sa fason? Oubyen pou evite lev lekspektasyon dimoun, nou met zis sa ki nou konnen nou pou kapab fer? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi pou sa kestyon. *VP*, ou oule klarifye?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab nou panse poudir i meyer pou nou enkli li dan Bidze, e pou nou met tou zefor pou fer sa arive. Olye pa

mete e alor petet pou napa en presyon pou al neseserman negosye. E fer tou keksoz ariv a tan.

Nou osi krwar poudir i nou loblasyon pou nou partaz lenformasyon - parey nou pe fer la ozordi avek zot - pou ki zot konnen kot nou ete an term sa proze.

Me nou panse i pli bon met li dan Bidze, akoz si non si apre demen nou aboutir dan en negosyasyon, nou finalize, prezan nou bezwen retourn kot Lasanble avek en Bidze siplemanter pou demann laprouvasyon, pou finans li avek en don avek pou met en *capital project*.

Alor nou prefere fer li koumsa. Me pa toultan ki i marse, me selman nou espere ki sa presyon i ava pous nou bann baryer fon, pou kapab ed nou pli vit posibil. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi bokou VP. Lo sa enn osi nou annan en letan, e *Leader* Lopozisyon in endik son lentansyon demann en siplemanter?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Mon oule ganny serten klarifikasyon lo serten sif ki pe ganny donner. Pou premye

proze an sa ki konsern *Affordable Housing Unit*, nou pe koz R253 milyon 929 mil. E pou sa, nou pe koz lo 342 *units*, ki fer ki nou pe koz en *unit cost* of R760mil par *unit*.

Dezyenm pou sa *Saudi Fund*, nou pe koz 172 *unit* pou en sonm 118milyon. E li son *total cost* i R686 mil per *unit*. Eski zot kapab eksplik nou ki sa diferans varyasyon dan bann *unit cost* ki zot pe donn nou?

E dezyenmman an relasyon avek *Saudi Fund*, nou vwar poudir ti sipoze annan dan Bidze sa lannen en sonm R39.3 milyon. Eski sa sonm in ante dan Bidze, oubyen li osi i pa ankor antre dan Bidze? Ki alor ki fer ki poursantaz *capital projects* ki pe depan lo *foreign aid* i *almost* 72 pousan.

E eski VP i krwar sa poudir i en bon fason pou zer *capital expenditure*? Sirtou par lefe ki in fer ki *CapEX* prezan in desot bann *threshold* ki ti'n ganny etablir an norm, annakor avek reform ekonomik an 2008 ki'n desot sa 700, in desot menm sa 750milyon - nou pe apros *almost* R1.5 bilyon *CapEX* aprezan. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Nou ava envit *panel*. VP?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Petet mon ava adres dezyenm parti kestyon. Wi, nou krwar i enportan pou nou met sa bann sonm dan Bidze, e fer provizyon ki zot toultan la si nou arive nou ganny lasans pou nou pous sa bann dokimantasyon ase vit. E osi nou arive enplimant proze.

Parske menm lagreman in fini sinyen, i osi annan lefikasite ki ou annan, resours ki ou met deryer pou kapab enplimant proze, tousala i al byen. Nou, nou krwar sa sonm ki'n ganny mete, nou bezwen met en sonm ki realis pou nou. Pou nou kapab komans mete, pou nou kapab depanse.

Sa sonm ki nou'n mete, i fer lo baz ki dokimantasyon i aprouve e larzan i ganny verse. Larzan pa pou ganny verse *from Saudi Fund*, tan ki napa okenn louvraz ki'n komanse. E i pou swiv strikteman lakor, ki annan nou avek zot.

Lo premye parti kestyon lo kou bann lakaz, avek ou permisyon Mr Speaker mon a permet Mr Shah reponn. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi VP. CEO Shah?

CEO SIA JITESH SHAH

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab, premyerman zis en pti koreksyon. Pou sa enn *Saudi* 118 milyon i son konponan pou 2024. Epi parey ou'n dir i annan pros ant 9 milyon sa lannen. So, fodre azoute tou le de ansanm. So, sa gap ki ou pe koz lo la i ferm en pti gin. Sa premye.

Dezyenm, akoz i annan en gap? I annan plizyer rezon. Definitivman ant bann diferan site kou konstriksyon i sanze. Nou bezwen get lekel bann *site* ki nou pe fer anba *local*. Lekel bann ki'n tonm anba sa *Saudi Project*. E *from there* i pou annan serten lazistaz baze lo teren ki nou pe konstri lo la.

Epi osi nou bezwen get *economies of scale* lo bann proze *as well*. Ler nou'n koz avek *Saudi Fund*, ler nou'n koz ek Minister Finans avek Minister Later ek Lakaz, pou lekel bann proze ki nou pou met anba la, nou'n swazir detrwa proze ki en pti pe pli gran pou ou kapab redwir *the actual number of project* ki nou pe fer anba sa *fund as well*.

Akoz i en *loan*, risk i osi lo kote *timeline* pou fer sa bann proze i plis. So, *the bigger the project are* nou ganny sa *economies of scale* kot *the unit cost itself* i desann en pti gin.

Whereas en kantite sa bann proze en blok 6 *unit* oubyen 8 *unit*, i antre dan Bidze Gouvernman, ki fer son kou par *unit* mont en pti gin *as well*. So, sa i zis pou eksplike, akoz i annan sa diferans *per unit*.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *CEO*. Ou annan en klarifikasyon?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, mersi. En klarifikasyon vitman. Be sa i soulev en problem pou nou. Akoz ler nou pe get *GOS component* atraver sa bann proze, i minim.

Savedir poudir si ou dir mwan poudir ou pa ankor fini determin *site*. E ou pe met devalyasyon zis baze lo ki mannyer proze i kapab ale, sa ki mwan mon pa konnen prezan, se ki konbyen Gouvernman Sesel pou bezwen mete, pou bezwen fer konplet sa bann proze, anvi ki nou pe ganny en serten sonm avek *Saudi Fund*.

E dezyenman letan ou pe koz lo *site*, sa ki nou, nou napa lenformasyon lo la, se ki nou pe ganny zis dir poudir ou pe al fer sa kantite *unit*.

Petet ki ou devret fer, ou devret kapab. Eski ou dan pozisyon pou dir ek nou ki bann

landrwa lo Mahe, kot zot pe al fer sa bann proze, an relasyon ek sa 2 konponan ki Onorab Gill in demande? Si ou kapab donn Lasanble sa lenformasyon. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Panel*, *VP*? *Proceed*.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon krwar kekyon ti strikteman lo ki zistans travay in arive. Nou pa ti'n antre dan detay bann kou. Me selman vi ki i annan en lentere lo sa, avek ou permisyon mon a demann Mr Shah pou reponn sa. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. *CEO*?

CEO SIA JITESH SHAH

Mersi Mr Speaker. Mr Onorab. Onorab lo kote sa 342 *Unit Affordable Housing* anba konponan lokal, son *breakdown* i deza la *in the final Budget Book for this year*. Tou bann proze ti ganny detaye komansman mon pa konnen si ou annan lalis devan ou komansman avek 24 *housing unit ex Zelia going all the way down to 28 units* Beoliere.

So, sa i *basically* sa lalis 342 unit ki nou pe koz lo la *under the Government budget*. Lo kote Saudi, nou'n dir i annan 7 site ki nou pe koz lo la. Mon ava zis *bring up* sa pti lenformasyon devan mwan.

Nou annan nou Anse Aux Pins, Au Cap, Anse Royale, Beau Vallon, Glacis, Persévérance avek Baie Ste Anne Praslin.

Epi zis kekfwa en pti klarifikasyon *as well*, mon pa konnen si kekfwa fason ki mon'n reponn kestyon pa'n ganny byen sezi. I pa en kestyon kot nou pa konnen, kote bann site i ete. Nou konnen nou. Ki mon ti pe sey dir, *is that depending on* lokasyon sa bann site, son kou par unit i diferan.

So, sa i enn bann rezon akoz i annan en diferans ant *the unit cost of* serten lakaz avek lezot. Ler mon dir lokasyon mon pe koz teren ki nou annan *available* li menm. Eski later plat? Eski nou annan *retaining walls* eksetera pou nou fer.

So, baze lo la i annan en diferans *in the unit cost of the units*. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi CEO. Mon krwar nou'n *exhaust* sa enn kestyon. Nou pou ... Onorab Woodcock nou pou sot ou kestyon la, akoz enn

bann *panellist* ki pou bezwen lo sa i pou vin apre. Nou pou retourn lo ou kestyon pli tar.

So, nou pou *proceed* lo kestyon 187, e mon pou kriy Manm Elekte distrik Mont Fleuri. Onorab Roucou?

HON MICHEL ROUCOU

Mersi Mr Speaker. *Welcome VP* avek PS, osi CEO. VP, mon kestyon i koumsa;

Eski Minis, i kapab dir avek Lasanble kan ki travay pou pas tiyo *sewage* Rochon pou rekonmanse e ki bann difikilte ki zot pe rankontre? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit *panel*, pou larepons.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, sa proze. E mersi Onorab, sa proze se enn ki'n komanse menm avan tou *wayleave* ti'n ganny negosye. Nou'n vin zwenn li koumsa malerezman.

Byensir sa fason fer i anmenn retar me nou pe pran sa an menm e ozordi nou'n fini relans negosyasyon *wayleave* avek diferan propriyeter dan en fason proaktiv. Nou'n osi met nou demann avek Minister

Finans pou enkli sa proze dan Bidze 2024 e si tou i al byen nou espekte konplet sa proze dan 2024 li menm. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. Onorab Roucou, sertenman ou annan siplemanter.

HON MICHEL ROUCOU

Mersi VP pou larepons vreman detaye. VP, si ou kapab dir avek nou, espesyalman zabitan Rochon ki pe ekout nou la. Eski ler tou bann prosedir ki ou'n mansyonnen in fini ganny fer, eski zabitan zot menm zot, zot pou ganny envite dan en *meeting* pou zot konn en pti pe plis dan sa travay lo kote lokasyon, egzakteman kote bann travay pou ganny demare e ki bor i pou fini egzakteman. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Panel?*

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker, mersi Onorab. Wi Onorab, enn fwa ki nou'n konplet laplipar sa bann negosyasyon, mon krwar ou demann i parfetman rezonnab pou nou kapab vin partaz sa lenformasyon avek zot, pou dir

ek zot ki mannyer louvraz pou ganny enplimante, kote tiyo pou pase. Nou pou a ou dispozisyon pou nou organiz en tel *meeting*. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi VP. E konmsi in ouver en kantite. Onorab, *ahhh*, akoz i borde avek ou sa. Onorab Labrosse.

HON RICHARD LABROSSE

Wi, Mr Speaker, bonzour. Definitivman Mr Speaker, Rochon i form parti dan 2 distrik. Dan distrik Mont Fleuri ek distrik Plaisance.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi pou sa leson zeografik.

HON RICHARD LABROSSE

Mr Speaker, kestyon pou Minis ozordi, Minis, ou'n dir ki ti annan en ta retar dan sa negosyasyon pou nou kapab fer sa proze pou li fini. Eski ozordi ou pe dir nou ki tou bann prosedir *wayleave* e Gouvernman osi la ozordi ler nou pe koze, napa okenn lezot zabitan ki pe met lobstak ler zot pe rod serten konpansasyon vi ki sa tiyo pou pas lo serten propriyete prive? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Panel. VP?*

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab sa negosyasyon i pou, i pe pran plas la deza e nou anvi dan en fason tre aktiv kontiny li. Mon pa kapab dir ou ki finalman zot pou tonm dakor. Si pou annan en konpansasyon, ki mannyer.

Me selman nou mazine si bann dimoun i konsyan ki rezon nou pe fer sa proze, ki benefis i pou annan ki nou pou ganny en lakor ase favorab avek tou dimoun.

Nou anvi fer li pli vit ki nou kapab e nou anvi travay avek zot osi koman bann Manm Onorab ki an kontak avek zot bann zabitan, pou nou trouv fason pli agreab pou nou konplete e nou kapab delivre sa proze pli vit posibil. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. Donk, i aparet konmsi nou'n fer en pe lekonomi lo sa enn kestyon. Nou ava bouz lo 188. Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, tou Manm; *VP* avek ou lekip. Mr Speaker, mwan mon ti a profite pou mon felisit tou

bann zenn ki'n partisip dan sware kreativite sa *weekend*; primer, segonder avek possegonder. Felisit zot pou en zoli levennman enkli zot bann ankadrer, zot bann ansenyan ki'n par deryer zot pou sa levennman.

E osi bann paran ki'n desann an gran nonm, enkli mon menm pou al siport zot dan sa aktivite tre pozitiv ki ti annan sa *weekend*. E rezilta pou sorti la pou zot konnen lekel bann ki'n tonm dan final, dan gran final ki pou fer le 21 avek le 22.

So, ankor enn fwa felisitasyon pou tou nou bann zenn Seselwa, ki pe fer bann aktivite pozitiv dan nou pei.

Mon kestyon pou Vis Prezidan ki pe ranplas Minis Rangasammy i lir koumsa;

Eski Minis i kapab eksplik Lasanble, si son Minister in fer en legzersis pou idantifye bann morso later Gouvernman dan distrik Bel Ombre, ki vag, e ki zabitan i kapab aste, ouswa son Minister i kapab servi pou fer plis lakaz pou zabitan nou distrik? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Donk nou ava envit *panel* pou larepons.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Mr Speaker, wi travay pe progrese, me mon bezwen eksplik zot konpleksite latas devan nou. Nou annan en sistenm ozordi ki nou apel *GIS - geographic information system*, ki demontre ler ou al lo la diferan morso later ek tou son bann nimerò, bann kare, sipèrfisi eksetera.

Me sa i baze lo lenformasyon ki sanze kontinyelman, akòz sa bann lenformasyon i dinamik sa. E enn nou bann defayans se ki kot lenformasyon i sanze, sa bann lenformasyon pa pe ariv dan laform nimerik sorti kot Rezistrar pou al lo sa sistenm *GIS*. Se la ki nou annan en defi pou marye sa de sistenm ansanm.

Me Mr Speaker, i annan en lot eleman kot menm ki nou reisi byento marye sa bann lenformasyon, nou pou osi bezwen annan en evalyasyon lo si sa bann later an kestyon i kapab ganny servi pou konstri lakaz par egzanp, ki Onorab ou pe demande.

Se la kot sa evalyasyon pou bezwen ganny fer e sa i pou desid lo topografi, plan litalizasyon later li menm, ki finalman pou dir nou si ou non

nou kapab fer konstriksyon lakaz lo la.

Alors Onorab sa travay i en pe long me nou pe fer nou mye pou delivre lo en sistenm ki bokou pli efikas.

Antretan pou Bel Ombre, nou kapab travay ansanm ek Onorab pou donn ou en kont randi lo sa ki nou vwar pour lemoman dan ou distrik. Me mon konnen ki later i rar e i osi annan Bel Ombre en kantite ros, gale, eksetera.

Dan sa rezyon ki kapab anmenn serten limitasyon. Me nou pare pou travay avek Lotorite Distrik, ek ou menm pou ganny en pli bon apersi lo kwa ki kapab ganny fer. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *VP*. *Supplementary*
Onorab Arissol?

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Mersi *VP* pou ou larepons. Mon ti a kontan letan mon pe demann mon kestyon siplemanter Mr Speaker, profite pou remerisi Gouvernman Minister - Minis Later dan nou Gouvernman enkli Mr Shah ki responsab Lenfrastruktir, parski nou'n ganny en zoli proze 16 *unit*, Delo Ladal.

Nou'n fek ouver en proze 6 *unit Corsaire* e la i reste nou en proze 16 *unit* ki pe travay lo la, ki nou riske gannyen *next year* deryer lekol Beau Vallon segonder. So...

MR DEPUTY SPEAKER

E pran tou Bel Ombre.

HON SANDY ARISSOL

Pardon?

MR DEPUTY SPEAKER

Pe pran tou.

HON SANDY ARISSOL

Non, non. Dan sa kestasyon ki Onorab Gill ti demande taler, bann lenfrastruktir kote sa larzan pe depanse. Nou Bel Ombre, nou'n ganny en zoli kopo nou.

So, prezan mon ti a kontan. Se sa mon pe dir mersi pou mon bann dimoun.

Prezan mon kestasyon siplemanter, mon anvi ankor en lot kopo dan sa bann kestasyon ki pe ganny demande. Mon ti a kontan letan *VP* in koz an relasyon avek sa evalyasyon zot pe fer, an relasyon avek later Bel Ombre pou zabitan Bel Ombre, mon ti a kontan demande si dan sa evalyasyon zot in osi idantifye kekfw bann morso ki nou apel potansyel, pou nou kapab met li *available*

pou bann zabitan dan bann proze *land bank* par egzantp.

Menm si i annan gale, i annan gro ros parey ou'n dir. Si in idantifye serten sa bann morso pou nou met dan *land bank*, ki nou bann zabitan Bel Ombre i kapab gannyen. Sa i mon premye kestasyon.

Mon dezyenm kestasyon, mon ti a kontan demann ou *VP* an relasyon avek sa legzersis, eski nou annan bann endividi lo kote distrik Bel Obre par egzantp, ki'n idantifye bann morso later ki zisteman Gouvernman ti demann zot pou fer;

Eski in annan bann zabitan Bel Ombre ki'n idantifye bann morso later? E eski in annan bann larepons konkret ki zot in gannyen an relasyon avek sa morso, si i *available*, si zot kapab, oubyen si sa bann later pe ganny rann avek bann *rightful owners*? Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Panel*, Vis Prezidan.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Mon vwar Onorab i vremen enterese dan sa bann later, sirtou pou lakaz. Onorab

e Mr Speaker avek ou permisyon, mon annan Mr Shah e PS Barbe ki familye avek sa landrwa e bann later ki zot in deza idantifye. Avek ou permisyon mon a permet li reponn sa de kestyon. Mersi.

MR SPEAKER

Sertennman. PS Barbe pou reponn dabor.

PS FOR LANDS DENIS BARBE

Mersi Mr Speaker. Onorab mersi pou ou kestyon. Bonzour zot tou.

Onorab, bann later ki nou deza konnen i pou Gouvernman, sirtou pou *land bank*, nou'n deza pe komans fer serten travay pou get dan fason akse pou nou kapab deservi *at least* en 6 a 10 kare.

So, nou'n fini idantifye bann ki nou konnen dan Bel Ombre i annan potansyel pou *land bank*. Nou pe travay lo la.

Nou annan, Minister in reazir en pti pe proaktiv kot nou annan en morso later ki nou pe esper *outcome* en *Court case* ki nou'n met akote ankor pou proze lakaz. I ava *up to* Departman Lakaz avek SIA avek Lotorite Distrik pou decide si zot pou fer *affordable*, si zot pou *mid-range*. *But* nou'n met li la.

Aprè i annan negosyasyon *ongoing* ki nou annan avek en propriyeter prive, ki li i pare pou vann son later ek Gouvernman. E sa osi nou pe ankouraze, nou pe met en pe lavi lo la, pou nou kapab ganny en pe later dan distrik Bel Ombre, ki nou konnen napa bokou.

Lo dezyenm parti ou kestyon Onorab, siplemanter; se ki bann dimoun ki'n idantifye, wi nou pe fer serten travay kot nou'n idantifye Bel Ombre, pou nou kapab sey nou mye pou fer bann lezot verifikasyon lo la pou gete si nou kapab vann zot.

Malerezman i vin avek en pti pe kompleksite enn ler, akoz ler bann dimoun i demande, zot demann apepre en kenzenn kare ki fer kote travay osi, administrative i en pti pe pli bokou pou sa bann zofisye.

Me selman tou bann *case* nou pe trete e nou pe swete nou ava donn zot larepons firanmezir nou klersi nou bann diferan *query* teknik lo sa bann laplikasyon. *Thank you*.

MR SPEAKER

Mersi PS. Nou annan en pti pe letan lo la. Onorab Romain in lev son lanmen avan. I annan 4 Manm ki'n lev lanmen. Selman *be mindful, the question is about* Bel Ombre. So, mon pou vey

byen ki kestyon zot pe demande. Mersi.

HON GEORGES ROMAIN

Mersi Mr Speaker. *VP*, bonzour avek ou *panel*. Dan menm laliny Mr Speaker, parey kestyon pe demande kot en dimoun i pe rod en kare later, byensir i fer sa legzersis kot i idantifye sa later.

Me par kont i arive ki ler i pe idantifye sa later, sa later i en gran bout later. E la i ganny dir ki sa later i tro gran pou kapab *allocate* ek li.

Sa later pou Gouvernman; sa later i bezwen ganny *subdivide*. Menm sa kliyan i dir i pare pou li *subdivide* sa later, rod son *surveyor* prive.

Alors mon ti a kontan demann *VP* ki pozisyon Minister lo la, pou ankouraz kekfwa pou sa dimoun kapab *fast track*, pou li kapab ganny sa kare later? Mersi Mr Speaker

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Mon krwar sa enn i akseptab. *VP*?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, avek ou permisyon sa *issue* later e ki mannyer i ganny *allocate* dan bann sikonstans,

avek ou permisyon mon ava demann *PS Barbe* pou reponn.

MR DEPUTY SPEAKER

Yes, *PS Barbe*?

PS FOR LANDS DENIS BARBE

Mersi Mr Speaker. Onorab, i normalman bann *request* pou bann *large portion of land*, nou bouz li dan 3 faz en. Premye faz nou bezwen fer *assessment* pou gete si vreman i en bout later ki nou kapab, ki *conducive* pou rezidansyel, lefe ki sa dimoun pe demann nou pou rezidansyel.

Si avek nou bann langazman ki nou fer avek nou bann *stakeholders*, ki enkli Planning avek Lanvironnman i dir wi, sa nou kapab fer li pou rezidansyel, nou donn sa kliyan en aprouvasyon an prensip e nou donn li en swa osi si i anvi fer son *next step* li menm li, ouswa si i anvi Minister i fer sa *next step*.

So, *the next 2 step* nou bezwen fer sa ki nou apel en *planning application*, pou nou kapab ganny permisyon pou *subdivide* sa gro morso later pou nou tir en kare.

Si kliyan i anvi fer sa li menm i kapab *proceed*, me selman i annan bann serten *step* ki nou dir li *at some point* i bezwen tournen pou nou

endorse sa layout, avan i anvoy Planning. Ler i tournen sorti Planning. Ler i tournen sorti planning, apre nou bezwen les li fer arpantaz prive.

Si i les nou fer sa prosedir *planning* nou menm nou. Apre ler *still* nou ganny *planning approval*, nou kapab osi *go back* to li poudir li, *listen*. Eski ou anvi rod en arpanter prive pou fer ou lot bout, pou met ou bann taso, pou fer ou bann *framo diagram*. Apre tourn kot nou pou fer en evalyasyon.

Tousala nou eksplore ansanm avek kliyan, avek bi pou tir en pti pe presyon lo Minister, nou met keksoz dan lanmen nou bann kliyan, pou zot kapab *at least* bouz zot bann dosye en pti pe pli vit. *Thank you*.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi PS. Onorab Aglae?

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Chair. Bonzour Minis, *panel, PS, CEO*. Minis, etandonnen ki ou'n mansyon sa legzersis ki pe fer Bel Ombre. Mon ti a kontan petet demann ou, an vi ki Gouvernman li menm li, en pe letan pase ti lans li dan legzersis nasyonal pou idantifye bann *potansyel land bank* ek kare later.

Eski zot annan *en timeline*, pou kapab konplet sa legzersis *national wide*? Ki en mannyer i ava anpese ki bann dimoun ki zis pe ale pe vwar en kare ler i al kot Minister i dir li in ganny pran ouswa i annan en lentera lo la e kot zot pe ale vini, ki i ava anpese ki i annan sa bann kalite monte, desann? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Mon krwar sa enn la osi nou kapab *deal* avek. *VP*.

VICE PRESIDENT AHMED AFIFI

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, dan mon premye larepons mon'n kouver en pe lo lafason later i ganny idantifye, e ki mannyer sa i ganny servi pou bann diferan bezwen. Me avek ou permisyon mon a permet *PS* Later donn ankor plis leklersisman. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Sertenman. *PS*?

PS FOR LANDS DENIS BARBE

Mersi Mr Speaker. Onorab, zis parey nou pe fer avek distrik Bel Ombre, nou pa pe siz akoz Onorab in demann en kestyon, nou pe - I en lapros ki nou fer pou sak distrik sa en? Savedir, dernyen fwa ki mon ti Lasanble,

mon ti dir poudir zis parey nou annan nou lanvlop proze pou lakaz, i en travay kontinyel osi pou nou idantifye sit kot nou kapab *at least* par distrik rode ki bor later Gouvernman pou fer proze lakaz.

Menm travay nou pe fer pou kote kot land *bank* pou nou kapab annan en nouvo proze pou *land bank*, pou tou distrik kot i posibil kot i annan later. So, sa i an paralel avek sa legzersis ki nou pe fer pou sa *land inventory*.

Kot li nou *time frame* ki nou pe demann nou lekor pou reponn ou kekyon en pti pe pli spesifik. Nou anvi ki *by* di-si la Desanm, si tou keksoz i al byen, nou annan en *full inventory* tou bann later Gouvernman ki avek Gouvernman.

Byensir i annan bann diferan *status* avek later Gouvernman, bann kekfw ki nou'n *allocate* avek bann diferan *MDAs*, ouswa bann ki i annan bann diferan, nou'n *lease and whatnot*, swa ki avek lagrikiltir.

Me selman nou anvi annan tou sa bann lenformasyon by Desanm si i posibil. *At least* konplet li apepre 80 pousan sa.

I pou ariv en staz kot franmezir nou pe antre dernyen faz sa legzersis, nou

pou bezwen *go back*, nou bann aplikan ki pe idantifye bann *parcel* enn par enn. Parey Onorab Romain in leve.

Pou nou kapab ganny sa legzersis byen, pou ariv en letan ki nou pou bezwen dir avek nou bann kliyan deor, nou pa pou pran *anymore* bann idantifikasyon spesifik. Be sa ava pronons nou lekor egzaktaman a sa moman donnen, pou nou pa konfiz nou bann kliyan deor ki mannyer nou lapros pou ete e kan e pou konbyen letan ki nou pou tenir.

Me selman i *ongoing*, Onorab. *Thank you*.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi PS. *Briefly* Onorab Larue ki ava anmenn nou ziska mwen en kar, omwen.

HON FLORY LARUE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti a kontan demann Minis. Lefe ki in mansyonn *GIS* e dan kekyon orizinal i demande ki legzersis ki pe ganny fer, pou sitwayen kapab idantifye later Gouvernman,

Eski *VP* i kapab dir nou, lefe ki Gouvernman pe bouz dan direksyon *e-Government*. E pe bouz *digital* dan lefitir. E pou *upgrade* sa *GIS system* i annan en *substantial* kou ki pou vin avek.

Eski Gouvernman pe met en alokasyon larzan spesifik, pou kapab *upgrade* sa *digital equipment* pou kapab fer li pli fasil pou sitwayen e travayer later? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. VP?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Wi, Gouvernman i definitivman pou met tou zefor pou nou bouz ver en administrasyon e sirtou kot later i konsernen, ki i annan otan sistenm nimerik ki nou kapab. Me zis pou donn ou en lide kote nou ete lo sa proze, avek ou permisyon mon a demann PS Barbe, Mr Speaker, pou kapab donn detay. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. PS Barbe.

PS FOR LANDS DENIS BARBE

Mr Speaker, mersi bokou. Onorab, mersi pou ou kestyon. *Minister* in fini fer bann travay debaz, setadir nou pe fini fer en *forecast* konbyen nou pe antisipe en legzersis parey pou kout nou.

Nou'n fini fer en demann atraver nou *submission* Bidze ki nou'n fer avek Minister Finans.

So, nou pe esper bann zafer final, pou nou gete egzakteman si nou pou ganny en alokasyon dan 2024. Sa i a depan dan lanvlop final ki Minister Finans a pronons son lekor lo la.

Lo nou kote, nou pe en pti pe proaktiv pou nou met, pa zis met son konponan bidzeter, me selman travay en pti pe lo *terms of reference and* spesifikasyon, pou ki ler nou ganny sa larzan, nou kapab *proceed* avek nou prosedir *tender*, *because* nou pou bezwen *proceed* avek sa akizisyon sa bann zimaz atraver en *public tender*. *Thank you*

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi PS. Mwen zenkar, in ler pou nou bokou lo lot kestyon e sa mon pou envit Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Mon kestyon i al *comme* swivan;

Eski Minis i kapab donn nou Lasanble en kontrandi, lo sa lakres ki anba konstrikasyon Anse Royale? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit larepons Minis. Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Mr Speaker, sa proze i enn ki pe ganny antreprann par Minister Ledikasyon li menm. E parey zot konnen, sa Minister in rankontre plizyer difikilte dan lenplimantasyon sa proze, depi ler i ti komanse an 2019.

Mon espere ki Minister Ledikasyon a kapab donn zot plis detay lo kote in ariv epou rezourd sa bann difikilte e kot zot kontrakter i ete, e ki manner zot anvizaze bouz devan.

Kan a nou Minister atraver Lazans Lenfrastriktir, nou la pou ofer tou lasistans teknik. Savedir par egzann dan bann negosyasyon ki zot annan, Minister Ledikasyon avek son kontrakter lo sit, nou kapab donn zot konsey teknik lo ki manner en evalyasyon i ganny fer; si i annan en pwen kontansyon, ki pwennvi teknik lo la.

Me se zot proze. Se zot ki bezwen pe montre anba zot Bidze, e nou travay se travay etrwatman avek zot.

I annan defwa ki antann serten louvraz ki vin kot Lazans Lenfrastriktir. I annan defwa kot Minister Ledikasyon. Me selman nou pe travay konzwentman avek zot, pou nou kapab trouv en solisyon. Parski nou krwar sa proze ki'n

komanse depi 2019, zis pou en lakres, ti'n devret fini la ozordi.

E nou pou met tou zefor, pou fer sir ki bann fot ki'n arive, ki sa proze ozordi i an retar - ki'n komans depi 2019 parey mon'n dir - i ganny rezourd. E nou servi li koman bann leson pou nou pa repet bann tel fot e ki fer sir ki ansanm avek Minister Ledikasyon, nou kapab fer bann zannfan Anse Royal ganny en lakres o sito posib. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi VP. E Onorab, mon krwar i en kestyon ki ou demann Ledikasyon resaman, me selman kekfw ou'n anvi get son kote lenfrastriktir. So, mon ava permet ou pou ou bann siplemanter.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, wi, ou annan rezon akoz sa kestyon ti ganny demande avek Minister Ledikasyon en pe letan pase, e Minis ti fer mwan konpran poudir sa proze in fini ganny *hand over* avek SIA. So, petet sa lot bout pou Minister Ledikasyon, sa i a vin apre mon a demann li.

Me la mwan mon konsern i konsernan SIA ek konstriksyon sa lakres, antan

ki bann proze, bann Minister eksepte *SLTA*, tou sa bann proze in al avek *SIA*.

So, mwan ki mon ti a kontan konnen baze lo larepons ki ou'n donner *VP*, ki *advice* ki *SIA* in donn Minister Ledikasyon lo *the way forward with regards to* sa proze? E apre *VP*, ou'n dir mwan poudir zot donn konsey teknik.

So, be ki bann konsey teknik ki zot in donn travayer Minister Ledikasyon ki tonm kot *SIA* prezan, pou nou *speed up* avek sa proze; kas bann baryer, *whatever* ki annan, pou nou kapab *at least* - akoz ti annan en milyon ti'n ganny mete dan Bidze sa lannen.

So, pou nou kapab *at least* vwar sa proze fini, tir sa bann patatran ki pe pouse zanmen fini - lot zour letan Prezidan ti pe vin vizit in ganny netway en pti kou. La nou vwar ki i pe re vin ankor. So, *what can we do together with SIA and* Minister Ledikasyon pou nou *proceed* ek sa proze, nou fini enn fwa pour tou. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit *panel* pou reponn sa kestyon. *VP*?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker e mersi Onorab. Onorab mon krwar sa negosyasyon ki pe annan ant Minister Ledikasyon, kontrakter ek *SIA*, i en keksoz ki petet nou, nou pa pou a sa pwen la donn tou detay akoz i en negosyasyon lo ki zot bezwen fer.

Me selman an gro, petet avek permisyon Mr Speaker, mon a permet Mr Shah donn ou en pe lenformasyon, ki a dir ou kot bann difikilte i ete e ki fason nou krwar nou kapab bouz devan lo la. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Sertenman *VP*, mersi. Mon ava envit Mr Shah, pou reponn.

CEO SIA JITESH SHAH

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Onorab, si mon pou zis sey *summarise* li en pti pe kote nou ete ozordi avek sa proze, parey *VP* in fer resorti, proze ti ganny - ou menm ou, ou'n dir sa proze ti ganny pase avek *SIA* en pti pe tar lannen pase, pou nou komans travay lo bann - pou re lans sa proze pou fer fini sa proze.

Ler nou ti resevwar tou dokimantasyon, nou ti bezwen pran en pti pe letan pou nou konpran egzakteman kwa ki bann konplikasyon ki'n arive lo sa proze. Kontrakter ti'n pran,

i ti en pe letan depi ler kontrakter ti lo *site*. Nou ti bezwen re angaz li pou konpran lo son kote ki bann issues ki ti gannyen pou nou kapab re lans sa proze.

Apepre 3 mwan pase nou ti asize avek Minister Ledikasyon, nou ti *advise* zot poudir sa 2 opsyon ki ti devan nou, ti pou swa pou nou termin kontra sa dimoun, oubyen pou nou negosye ek li pou nou re komans travay lo la.

E baze lo tou lenformasyon ki nou ti annan devan nou, nou ti krwar sa dezyenm opsyon ti enn ki ti pou pli dan benefis tou dimoun, *as long* ki ti marse.

Ozordi apre 3 mwan, nou *still* pa satisfè avek progre. Mon konfortab pou mon fer sa *statement*, akòz i en konversasyon ki nou deza pe fer ek kontrakter. Kot nou'n enform li poudir nou pa satisfè avek fason ki i pe travay lo sa proze.

E byensir la pandan sa 2 semenn ki vini la, i deza bann diskisyon entern ki nou'n komanse ant nou avek Minister Ledikasyon, pou nou get dapre kontra ki bann diferan opsyon ki reste devan nou aprezan pou nou pran.

Pandan sa 2 semenn ki vini la, nou pou *advise* zot *on*

the next step e akòz nou osi nou target ansanm avek Minister Ledikasyon is pli tar nou ti a kontan sa lekol i - well, sa fasilite i komans ganny servi, i dezyenm trimes lannen 2024, ki si nou pe koz lo en dezyenm *step procurement*, pa reste nou bokou letan.

So, definitivman i pou en desizyon ki pou ganny pran dan sa 2 semenn ki vini la. E si ou permet Onorab, apre ki sa desizyon in ganny pran, nou ava zis enform Lasanble lo ki *the next step forward*. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *CEO*. Onorab Pillay, ou annan klarifikasyon lo la?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon pe refer avek en dokiman *Tender Board* avek bann *statement* ki Minis ti fer an 2020 apre bann *statement* ki in refer ankor dan Lasanble.

Petet, eski nou kapab ganny en klarifikasyon avek *panel*. Apre tou sa bann *statement* toultan nou ganny dir travay *is on the way*, travay pe kontinyen, apre la ou vini ou dir nou i annan problem.

So, kote nou ete egzakteman? Kan eski sa lakres pou konplete? Koman *expert* dan sa domenn, ki travay

ek proze, ki angaze ek sa proze, ou annan en lekip teknik. Kan eski sa proze pou konplete, koumsa i a komans ganny servi akoz *current* lakres i deza vye. So, kan eski i pou konplete? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava donn *panel* laparol. VP?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Onorab, mon krwar Mr Shah in fer ase kler dan son larepons. Ozordi la kot nou ete, nou dan en negosyasyon avek sa kontrakter ek Minister Ledikasyon. E nou pa oule met en *time limit* lo konbyen letan i pou pran. Akoz i en problemn ki nou'n erite sa nou. Nou pe esey rezourd sa problemn.

E nou ti a swete vwar bann negosyasyon progrese, ase byen ant la avek Desanm. Si nou posib sa mwan, si i posib. E answit komans fer e met resours dekote, pou nou fer sir ki nou planifye sa louvraz.

E parey Mr Shah in dir, si tou i al byen, nou ti a voudre - si tou i al byen - nou ti a voudre vwar boner lannen prosenn, ki nou kapab dir dan dezyenm trimes lannen prosenn si tou i al byen, nou ti a kontan kapab

konplet li. Sa i nou swe. Me byensir i depan lo ki mannyer keksoz i ete.

E parfwa dan negosyasyon kontra pa kler, nou ganny serten problemn. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi VP. Ou annan klarifikasyon ankor?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, si ou al lo website *National Tender Board*, i koz lo *construction of Anse Royale Creche*, 14th March 2022 e i koz lo en *tender*. So, ou koz mwan lo erite, i pa relevan pou koz mwan lo erite, ok? I relevan pou koz mwan - akoz sa fwa nou ganny en larepons, Minis ti dir nou poudir in ganny transfer avek SIA.

Lo website *Tender Board* ti mete poudir sa *tender* ti'n pase - le 14 Mars zot ti mete poudir sa *tender* ti'n fini ganny fer. Ok? I pa vedir poudir sa *tender* in ganny fer 14 Mars 2022.

Mon problemn mwan ki mon annan Mr Speaker, se ki nou ganny en diferan larepons sak fwa nou pran sa kestyon.

So, *either* kontrakter pe ganny en problemn. *Either* kontrakter pa ankor ganny peye. *Either* i annan en *issue*, *either* napa. Prezan mwan, nou

pe sey rod en *commitment* pou ki nou kapab *at least* ganny en lasirans, lo kote nou ete avek sa proze e kan ki sa proze.

La in dir nou dezyenm trimes lannen prosenn. So, eski nou kapab - avek ou permisyon - pran sa koman en lasirans pou Lasanble, ki sa proze pou konplete dezyenm trimes lannen prosenn? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *VP*, ou le zis klarifye baze lo larepons ki ou'n donnen dernyerman la?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mr Speaker, mon pou repet mon lekor. Si tou i al byen dan sa bann negosyasyon ki pe vini. Nou ti a kontan konplet li dan dezyenm trimes 2024. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Donk si tou keksoz i al byen, konplete dezyenm trimes 2024. E Anse Royale, Onorab osi i *Chairman COGA*, so *follow* sa dosye, en? Mersi.

Mon *happy* avek letan mannyer nou'n fer. I a permet nou pran dernyen kestyon 180, akoz ler nou retournen apre apart 186 e 191, i pou annan en nouvo *panel*. So, *whoever will*

be release, mon krwar *PS Lakaz* i ava ganny sans retourn dan lofis.

Donk, mon ava envit Manm Elekte pou distrik Pointe Larue, Onorab Gabriel, pou pran kestyon 190.

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. *Welcome* Minis ek ou delegasyon. Eski Minis i kapab dir ek sa Lasanble, osi byen ki zabitan Pointe Larue lo *status* sa proze pou redevlopman lakaz *Nageon Estate*?

Konbyen fanmir ki pou benefisyek sa proze? E eski ou Minister in fer en evalyasyon konbyen sa proze an antye pou koute? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava envit *panel*, pou pran larepons.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi bokou Onorab. Mr Speaker, sa proze i dan staz planifikasyon ek *tender*. Pou annan konstriksyon lo 5 diferan propriyete e an tou 7 fanmir pou kapab benefisyek atraver sa proze.

So, kou total pou depan lo pri ki nou gannyen finalman dan *tender*. Pou rezon ki

evidan, nou pa pou alors met en sif lo okenn sonm, akoz sa pou baze lo bann lof ki nou resevwar dan proses *tender* li menm e sonm ki ganny aprouve finalman dan Bidze 2024. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *VP*. Onorab, sertenman ou annan klarifikasyon?

HON CONRAD GABRIEL

Yes. An vi ki Minis ti pronons enplimantasyon sa proze dan *meeting* piblik boner sa lannen, ki bann defi ki ou Minister pe rankontre pou komans sa proze? Eski i annan larzan ki ti'n ganny bidzete pou sa proze sa lannen? E osi eski Minister konsernen in deza enform sa bann lokater, konsernan lo bann kondisyon ki relye ek sa proze?

E aneife depi ki nou'n ganny elekte dan Lasanble, Minis, mon pa'n mank lokazyon pou mwan *raise* sa size.

Silvouple donn zabitan egzaktaman kan ki sa proze pou aktyelman demare. Zot pe espere la. I annan en bon *feedback* nou bezwen. Tousala i enportan Mins, akoz ler ou pe koz lakaz i konekte avek semen, drenaz e lezot fasilite .

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Gabriel. *VP*?

VICE PRESIDENT AHMED AFIFI

Mersi bokou Mr Speaker. Ankor enn fwa i montre ki mannyer lekspektasyon i o tou dimoun i anvi vwar tou zot prose ganny enplimante, e enkli drenaz e semen, ki pa dan sa kestyon.

Avek ou permisyon Mr Speaker, mon a permet Mr Shah ki'n enplike ase pre dan sa proze, pou donn plis detay lo sonm nou'n anvizaze mete dan Bidze, e ki kalite *timeline* dele letan nou espekte pou kapab enplimante. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *VP*. Donk nou ava envit *CEO* pou pran laparol.

CEO SIA JITESH SHAH

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Onorab lo kote, kote nou ete ek sa proze e kekfw si in annan okenn defi lo kote progre avek sa proze, parey *VP* in fer resorti, nou annan pou tou bann lakaz zot bann plan i kot Lotorite Plan.

Lo tou kote bann dokimantasyon *tender* tou in pare. So, enn fwa ki nou ganny sa *approval* nou pou bouze.

Enn - si mon kapab dir - enn bann pti kontrent ki nou'n gannyen ek sa proze i aköz pou nou kapab fer en fason pou kit son kou *as low as possible*, nou pe sey fer li koman en *batch tender*, pou ki nou pa pe *tender* sak lakaz enn par enn par enn, *given* ki son lokasyon i ase pros, tou bann lakaz.

Nou ti a kontan fer li koman en *batch*, pou ki en kontrakter ki ganny sa proze, ankor mon pou al en pti pe lo *economies of scale*. Si nou pou *tender* li koman 5 diferan lakaz, son pri pou byensir pli o ki met li koman en *batch*.

So, pou sa arive, nou'n bezwen finaliz lo kote desen, bann *requirements* avek sak dimoun, avan nou kapab al lans sa koman en sel.

Si nou ti pe fer li endividuelman, koman enn ti'n pare nou ti kapab bouze. Selman sa *unfortunately* in kre en pti pe retar pou nou kapab fer sir tou dimoun pe met zot bann *requirements* byen.

Design lakaz li menm i pa vremen enn ki *repetitive*. Dimoun zot bann *requirements* i en pti pe diferan ek kanmarad. So, nou'n bezwen pran tousala an kont, fer sir nou ganny tousala.

Parey mon'n dir, tou keksoz i kot *Planning* e nou'n

pare pou nou *tender* enn fwa ki nou ganny *approval* lo la. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *CEO*. Onorab Bistoquet ou'n lev ou lanmen. Ou le rod en siplemanter lo sa kestyon.

HON ROSIE BISTOQUET

Wi, mersi Mr Speaker. bonzour Mr Speaker, bonzour tou Onorab. Bonzour *VP* avek ou delegasyon. Atraver ou Mr Speaker, donn mwan de pti mo, pou mwan kapab pas en pti mesaz avek lafanmir Monnaie ek Bacco vi ki Madanm Lucy, Rosianna Bacco, ti desede e lanterman ti fer yer. Mon pas tou mon kondoleans avek zot. Mersi.

Aprezan pou mon kestyon. Mr Speaker, atraver ou, vi ki Onorab pe demann en bon *feedback* e mon krwar si kekfwa i ti'n vini *meeting* piblik i ti a konnen ki kalite *feedback* ki ti annan.

Mon kestyon Mr Speaker, eski *VP* ou kapab dir nou konbyen letan sa proze i lo latab Gouvernman? Eski i fek vini 2020 ouswa depi lontan i la? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Panel*.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, mon a permet avek ou permisyon Mr Shah pou donn nou detay lo kan ki li i rapel sa proze i latab pou lenplimantasyon. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *VP*. CEO Shah, ou kapab klarifye sa pou Lasanble.

CEO SIA JITESH SHAH

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab, si mon get byen lo mon kote, ler faz enn ti ganny fer, *since then* ti annan en serten komitman poudir pou annan en dezyenm faz ki pou ganny fer.

Mon krwar premye faz, si mon pa tronpe *at the top of my head*, si mon mazin byen mon krwar ti fini an 2017, premye faz. Epi ti sipoze annan dezyenm faz pou ganny fer.

Selman lo nou kote koman Lazans Lenfrastriktir i zis lannen pase ki nou'n aktyelman avek *request* kot *Housing*, ki nou'n komans travay lo bann diferan konponan lo sa proze, lo nou kote. Lo en kote teknik. Wi, mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *panel*. Mon krwar nou'n egzoz bann kestyon lo sa size.

Nou pou - *panel unfortunately* nou pou bezwen zot retourn dan Lasanble apre midi, akoz mon oule larg bann Manm en pti pe boner pou zot ganny sans pran repa, avan ki zot al dan bann *committee meetings* apartir midi edmi. Donk ler nou retournen apre midi nou pou annan nou 3 kestyon e mon promet zot *I will release you before 3pm* pou zot kapab retournen al fer bann lezot bout travay.

Donk nou, nou ava pran en *adjournment* la. Onorab Esparon, mon vwar ou lanmen anler, i annan en *point of order*?

(Interruption)

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon zis anvi fer en lapel avek bann msye; mon ti anvi fer en lapel avek bann Manm msye, mon konnen i annan en email ki ti ganny sirkile from Lasanble ki nou annan sa *meeting* avek *Alzheimer's Association* midi edmi dan *Members Lounge* - pou fer en lapel avek bann msye pou zot osi *attend* sa sesyon parski *Alzheimer* i en size ki afekte pa zis madanm me i osi afekte msye. En lapel pou bann Manm msye. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Sertennman. Donk nou pou *adjourn* la e nou re pran travay 2er edmi apre midi.

(BREAK)

MR DEPUTY SPEAKER

Bonn apre midi tou Manm Onorab, *panel, welcome back*. Mon pa tro sir si mon annan en mitinri lo mon lanmen parske mon'n donn *lunch break* byen boner, me mon napa *quorum*.

So, anba *Standing Orders* napa personn ki'n *highlight* poudir mon napa, so mon pou kontinyen e nou pou pas lo *Question Time* parey nou ti'n dir.

So nou pe al kestyon 186 ki pou dan non Manm Elekte distrik Grand Anse Praslin, Onorab Wavel Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Speaker. Speaker, permet mwan pou profit sa lokazyon, pou felisit zenn *windsurfer* Jules Kandasamy pou ranport en meday larzan kot *Alacati Windfest PWA Youth & Junior World Slalom* ki fek fer *La Turquie*.

In fer Sesel fyer, sirtou bann zabitan Praslin. E mon krwar in byen servi sa *latest windsurfing board* ki Prezidan in fer li kado. Mon osi remersye

son ankadrer e *coach* Jean-Marc Gardette.

Mon kestyon i *comme suivant*;

‘Eski Minis i kapab enform Lasanble, ki pe arive avek proze pour elarzi *buffer zone* Erport Amitie, Praslin? E lekel ki pou responsab peyman konpansasyon e re alokasyon bann dimoun dan sa rezyon?

Finalman, eski i annan serten kriter ouswa kondisyon pour bann zabitan ki zot propriyete i baliz avek erport pour devlop zot later? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab pour ou kestyon. E zot a rapel bomaten poudir nou ti sot sa kestyon, akoz ti annan *at least* en zofisye ki pa ti prezan ki nou ti – i ti pou vin dan dezyenm parti. E sa se Sef Egzekitif Lotorite Plan - Manmzel Angela Servina.

So nou ava dir li *welcome* dan Lasanble Nasyonal, ki zwenn *panel* ki'n deza avek nou depi bomaten dirize par Vis Prezidan Ahmed Afif avek *PS Barbe*, e osi *CEO Jitesh Shah*. Donk mon ava envit *panel* pou reponn kestyon silvouple. Mersi. *VP?*

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker e bonn apre midi Mr Speaker e tou bann Manm Onorab. E mersi Onorab Woodcock pour sa kestyon.

Mr Speaker, grander *buffer zone* kot *Airport* Amitie pou depan lo plan final lagrandisman *airport* li menm.

An se moman, sa i dan en staz diskisyon avek Departman Transpor ek SCAA. E osito ki sa plan i finalize, nou a kapab donn plis detay lo sa *buffer zone* e konbyen dimoun ki pou ganny afekte.

Onorab, sa ki nou dan Minister nou panse i realis pour lemoman, se ki si nou elarzi li zis en pti morso, i pou annan tre pe dimoun ki pou ganny afekte.

Lo dezyenm kestyon Onorab, parey ou kapab konstate, i pou depan lo sa ki nou tonm dakor lo la finalman ek SCAA, swivan bann demann ICAO.

E la mon pe koz lo sa ki ou ti pe koz lo kriter bann kondisyon pour bann zabitan. I pou vremen depan lo sa ki ganny deside ant SCAA avek ICAO ki etabli bann standar.

Pour lemoman, sa i an diskisyon e nou pou les zot konnen lemoman nou ganny en Lagreman prensip lo fason pou

nou bouz devan. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan, e Onorab i annan siplemanter?

HON WAVEL WOODCOCK

Vis Prezidan, ou'n dir ki napa preski ditou lakaz ki pou ganny afekte. E eski bann zabitan sa rezyon pou ganny permisyon *Planning* pou konstrir lo zot later ouswa fer okenn lagrandisman lo zot lakaz?

E bann lakaz ki ou'n dir i tonm dan sa *buffer zone*, ki i pa bokou. Eski Gouvernman in deza apros sa bann dimoun pou annan en konversasyon avek zot, lo re alokasyon ouswa konpansasyon?

La mon pe koz pour lafanmir Agathine ek Hoareau. E osi lafanmir Lepathy ki mon'n deza adres sa size avek Minister Later. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Panel?*

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab Gouvernman parey mon'n dir, nou pou pronons nou lekor lo sa size, enn fwa ki tou bann

negosyasyon avek SCAA i konplete.

E kan plan pour devlopman sa landrwa i vin pli kler, se la ki nou pou prezant tou bann dimoun konsernen - e sirtou bann zabitan, lo kwa ki kapab ganny permisyon pou zot fer lo la.

Nou pran *note* non sa bann fanmir ki ou'n nonmen Onorab, ki aktivman lo ou lalis. E byensir nou pou pas lenformasyon ek zot atraver ou e Lotorite Distrik. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. Mon pa'n ganny sinyale okenn lezot siplemanter lo sa size, lefet ki i konsantre dan en distrik spesifik. Donk nou pou bouz aprezan lo lot kestyon e sa se kestyon 191 pour Manm US, Onorab Wilbert Herminie.

HON WILBERT HERMINIE

Mersi. Bonn apre midi VP avek ou delegasyon e tou dimoun a lekout. Kestyon 191 i lir koumsa;

Vi ki bann lokater dan zanmerant *Victoria Waterfront* in ganny demande pou sorti, eski Minis i kapab enform nou Lasanble, kan sa proze pou konmans? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab pour ou kestyon. Alor mon envit VP avek larepons.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Mr Speaker sa proze pe ganny antreprann prensipalman par Minister Lantreprenarya, Lenvestisman ek Lendistri.

E parey in deza ganny dir, Gouvernman lo sa proze li i pou en fasilitater. E atraver Minister Lenvestisman, in fini annefe lans sa ki nou dir, bann lapel pour lekspresyon lentere depi Zen 2023.

Investiser ti ganny ziska le 1er Septanm sa lannen, pou zot soumet zot bann lekspresyon lentere e konsep zot bann proze. Mon krwar zot ti etann sa dele letan par en semenn environ. Akoz ti annan serten bann investiser ki ti pe demann en pe plis letan, akoz pou zot kapab ganny bann komitman ek labank. E sa ti ganny fer.

Nou ekspekte ki ver lafen sa lannen, SIB pou'n ganny sans konplet evalyasyon e laprouvasyon bann proze. E si tou i al byen, boner 2024 nou ekspekte war proze pe konmans demare.

Me byensir plis detay lo sa proze i kapab ganny donnen par Minister Lenvestisman li menm. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. Siplemanter Onorab Herminie?

HON WILBERT HERMINIE

Mersi. *VP*, vi ki ou larepons ki ou'n donnen ou'n dir 2024 boner pou konmans proze, be an relasyon ek bann lokater ki ti la, zot in deza ganny fer sorti mon krwar 3 mwan pase. E sa bann dimoun zot in perdi zot gannypen.

E ki Gouvernman pe fer pou re rod lokasyon pour sa bann dimoun ki'n ganny demande pou sorti tou sa letan? Akoz pour lemoman zot annan en problem, pou zot kapab etablir zot biznes pou kontinyen. Sa i enn.

E osi dan sa alokasyon i sipoze annan sa Proze *Cable Car*. Eski sa i osi tou in ganny *tender* an menm tan avek sa proze? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, mon pa okouran naryen lo *cable car* e son lyen avek sa proze. An sa ki konsern bann dimoun ki bezwen rod en landrwa pou zot ale, mon krwar i parey nenport ki biznes. Zot in ganny en loportinite dan sa landrwa.

Me Gouvernman i annan en plan lenvestisman e nou bezwen devlope, kot mon mazine Minister i kapab ede. I a fer le neser pou ede. E nou a ofer tou lasistans.

Me selman i reste touzour zot obligasyon pou zot trouv en landrwa konman en biznes prive pou zot *operate*.

E napa zis later Gouvernman. I annan later prive. E mon mazine zot a fer le neser, me Gouvernman pou la toultan konman en fasiliter.

Otan ki mon konnen Onorab, sa Proze *Cable Car* i ankor dan en faz tre konsep. Nou pa ankor war en proze detaye lo la. Sa otan ki mon konnen. So mon pa kapab dir ou si i annan en lyen direk avek Proze *Waterfront*. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. E *VP* si mon kapab *offer*, akoz ti annan en *meeting* ki ti organize pour bann *MNA* dan Distrik *Central*

1. E i sipoze bor *Freedom Square* sa Proze *Cable Cars*.

The proposal – it's Freedom Square not playground. Onorab Herminie, ou'n re lev lanmen pour kalifikasyon. Nou annan en pti pe letan, mon ava permet ou sa.

HON WILBERT HERMINIE

Mersi. *VP* ler mon pe gete, akoz Minis ti donn en lot *commitment* sa bann dimoun ler zot ti per fer – zot ti'n deside pou notifie zot pou bouze, akoz proze pa ti ankor pare. Ou, ou vini ou vin dir nou en lot keksoz ki zot, zot bezwen fer zot deboury zot menm. Prezidan li menm li i dir koumsa tou le semenn i laba. I donn en lot direktiv.

So, nou pe sey ganny en konpran kwa ki pe arive. Lekel ki vreman ansarz Minister Lenfrastriktir? Akoz sa bann dimoun pe ganny dir 3 mesaz e i pe fer zot vir an ron dan konfizyon. So, *specifically* les nou konnen, eski i vre sa proze pou demar an 2024, e kan ki sa bann dimoun osi zot kapab partisip dan sa bann proze? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *VP* ou le donn en...?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker Mr Speaker, kestyon i viz lo; kan ki proze pou demare? E mon'n dir, proze i ekspekte demare boner 2024. Kot bann dimoun pou ale?

Mon'n – sa ki mwan mon'n konpran Onorab mwan, e sa ki toultan mon'n tande lo en pwennvi ofisyel, se ki sa bann dimoun ti ganny donner en landrwa lo en baz tanporer. In toultan *statement* ki Gouvernman in fer. Alor i tanporer.

E ler Gouvernman pe finaliz plan ki pou permanan, zot ekspekte bouze. Nou konman en Gouvernman, nou a fer tou sa ki nou kapab pou ed zot kapab reganny en landrwa.

Me, se sa nou rol ki nou a fer. Kestyon se; eski i pou konmanse, e kan nou ekspekte? Larepons i 2024. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *VP*. Onorab Cosgrow?

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon kestyon i lo en baz later li menm, en? An vi ki *VP* pe reprezant Minis pour Later ozordi apre midi.

Now, an relasyon avek sa larepons ki *VP* in donnen, an sa ki konsern bann dimoun ki ti la oparavan ki'n bezwen sorti. Mwan mon krwar Mr Speaker, larepons ki Vis Prezidan in donn nou i enn ki pa akseptab. Akoz mon a dir sa? Mon a klarifye li en pti kou.

Prezidan i desann dan Biro Later dan sa Minister, 2 fwa par semenn. *VP* li menm in deza ale. Minis letan i pa la, swa Prezidan, swa *VP* ki *take over*. E zot *allocate* later, zot *allocate* lakaz.

Pour ki rezon zot pa kapab rod en landrwa pou *allocate* avek sa detrwa dimoun, ki'n perdi zot gannypen la dan *playground* kot pe al fer proze? So eski *VP* i kapab dir nou sa silvouple?

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. E depi bomaten mon pe dir zot *be mindful of* nou *Order* – 36, 39. Ou pa kapab dir *VP* avek Prezidan pe *allocate* later. *You have to substantiate* sa bann keksoz koumsa. *Order* 36 i kler, so-
Be selman mon ti ava...

(comments off-mic)

MR DEPUTY SPEAKER

Order 36. *Just look at your Order!* *VP*, si nou ti kapab zis

pou nou klarifye byen sa bann dimoun ki ti la, ki zot sipoze fer *or* ki zot in ganny dir ankor enn fwa, pou ki bann Manm Lasanble i konpran. Mersi.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, mon larepons i reste parey. Proze i sipoze demar an 2024. Bann dimoun ki ti la, zot pou bouze, parske i annan en proze lo la. Zot ti lo en baz tan-po-rer. E zot ti kler poudir zot ti lo en baz tan-po-rer.

E apre ki ler nou pou al bouz lo en staz – nou, nou en Gouvernman ki pran desizyon. Nou fer proze bouze. Nou fer proze demare e nou tir lobstak. E an menm tan nou trouv solisyon. So kot nou kapab ed bann ki pe rod en bout later, i annan later prive, i annan later Gouvernman.

Si i annan later Gouvernman, nou a ede, nou a rod fason. Me selman nou rol se akseler proze e fer tou dimoun kapab ganny en travay, en bouse manze. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Onorab, ou annan klarifikasyon? Selman *be mindful*. Kestyon i demande; kan ki sa proze i pou

konmanse? I pa koz lo laranzman ki sipoze arive ek bann dimoun ki ti la tanporeraman, ler i sorti. *So be mindful of this* e demann ou klarifikasyon pou nou bouze lo la.

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker, *being mindful of* sa ki ou pe dir, *VP* in entrodwi sa size bann dimoun. *So*, mon pe zis demann li en kestyon. *So* ou pe fasilite Proze *Waterfront*.

Be kan ki ou pou fasilite lavi sa bann pti dimoun ki ti pe travay la? *So*, ou'n ganny elekte pou fasilite sa bann dimoun osi ou. *So* donn en komitman sa bann dimoun, ed sa bann dimoun! Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *VP* ou annan en larepons?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Parey mon'n dir, nou la pou ed tou dimoun, depi investiser ki anvi fer son proze ki pou anploy Seselwa pou anmenn deviz pou fer en kantite aktivite.

Nou rol osi - parey nou ed tou lantreprenner ki anvi ganny en pti bout later swa Providence, swa anvil, swa bann landrwa kot i annan later

endistriyel - oubyen *workshop*, nou ede. E sa bann dimoun pou tonm dan sa kad. E menm lasistans ki ofer avek tou dimoun, i a ganny ofer avek zot. Nou espere zot a ganny en solisyon. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. E nou ava pran en dernyen *supplementary* lo sa size. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi bokou. Mon'n *note* bann larepons ki'n ganny donner pour sa kestyon. Mon ti a kontan demann ou en serten presizyon.

Baze lo enn bann larepons ki ou'n donner pli boner lo kestyon efikasite sa Minister; e nou'n osi tann Prezidan Larepublik dan en *statement* ki'n fer resaman, koz lo ki manner i bezwen al degaz lasasen kot Minister Later.

Savedir Prezidan pe *directly involve* son lekor dan *management* kot Minister Later. Anba nou Lalwa, se Prezidan ki donn *final approval* pou donn later, pa Minis. Anba tou Lalwa Nasyonal, se sa. Se Prezidan ki annan dernyen pouwar.

Kestyon ki'n ganny demande pour se ki ler sa bann dimoun ti pe ganny tire, zot ti

ganny dir pou dir zot pe ganny tire lo baz ki sa proze pe al konmans imedyatman. Sa ki ou ti dir zot. E ou'n deza Gouvernman - Ou Gouvernman. Se sa ki ou'n dir zot. Ou'n dir zot proze pe al konmans imedyatman.

La ou vire ou dir ek nou proze pou al konmans nek an 2024. Alors, in annan en fot lo lapar Gouvernman lo lenformasyon ki ou'n pas avek ou bann sitwayen. Ou annan en *duty of care towards* sa bann dimoun.

Nou, nou pe *wonder* si eski sa konfizyon dan lekel ki pe *manage* Departman Later ant Prezidan avek Minis, ki pe kree sa problem?

Oubyen eski ou pe *basically* dir ek sa bann dimoun ozordi devan Lasanble, ki nou nou'n fini avek zot, proze pe al demare 2024 - zot demerd zot gete ki pou arive?

Akoz ou'n deza pe donn zot en diferan parol e obliz zot pou sorti. *That's why it is pertinent to when* ou proze pe konmans.

So, eski ou kapab donn Lasanble en *commitment* koman Vis Prezidan, ki anba ou *duty of care towards* ou sitwayen, ou pou osi rod fason pou donn en solisyon sa bann dimoun ki ti la, ki'n perdi zot *livelihood* aköz

zot in bezwen sorti dan sa landrwa?

Ki aköz sa proze ti pe al konmans imedyatman, kan zot ti'n kapab reste, fini sa lannen *and then* sorti apre. Sa ki nou pa ganny en konpran konmsi dan ou bann larepons. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Vis Prezidan i annan en larepons.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, ler Gouvernman ti pe akseler sa proze, Gouvernman i bezwen pouse. E enn bann keksoz ki ou premye keksoz ki ou fer, pou fer sir sa later i lib. Napa person ki apre pou vin dir pou dir li i ankor lo la.

Sa lot dimoun ki pe fer demars ek labank pou ganny en *mortgage* dan lo sa landrwa i dir; non, i annan en lot dimoun ki ankor lo la. Ou bezwen fer sir tou keksoz i kler avan ou les en proze demare. Se sa ki Gouvernman in fer.

Ler Gouvernman ti konmans, mon konpran, i annan serten ki'n konteste. I met en retar dan sa proses. Si keksoz i al Ankour oubyen i annan en ka legal, keksoz i trennen.

Me selman Gouvernman in donn son langazman imedyatman pou li bouze. E in fer sa li.

Ozordi kot nou ete - mon repete, Gouvernman in lans lekspresyon lentere, in evalye. E avan lafen lannen, i espere i kapab ofer sa - fer en demann pour sa ki apel demann pour bann propozisyon bann lenvestisman.

Enn fwa ki sa i ganny fer, nou ekspekte ki boner lannen prosenn nou a kapab demar sa proze. Nou bezwen fer keksoz dan lord, sansan keksoz pa zanmen marse. Sa proze lontan i la li. Lontan sa proze i la li!

(Interruption)

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Omwen la i pe al konmans bouze akoz nou pe met lord, *Ok?* E mon vwar li koumsa. Nou *duty of care* se pour tou sitwayen Seselwa. Depi envestiser ki'n ganny promet, in ganny en landrwa, in ganny en komitman. Nou *duty of care* osi pour li. Nou *duty of care* osi pour tou dimoun ki pe rod en bout later.

Pour nou kot nou, nou annan nou fasilite, kot li i kapab gannyen. Byensir, i lib pou li fer sa. E nou, nou la pou

fer sir nou ofer en bon servis pour tou sitwayen Seselwa. E nou fer sir ki tou biznes i ganny loportinite pou zot epanouir, e pou zot kree larises pour nou pei. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. Mon satisfé poudir larepons pour kestyon 191 in ganny donner, lo kan ki proze pou konmanse. Ou si non, i pe zis degrengol dan en largiman ant en kote latab avek *panel*.

Donk nou pou *move* lo kestyon 192 ki nou dernyen kestyon lo *Order Paper* pour ozordi apre midi. E sa i dan non Manm Elekte pour distrik Glacis, Onorab Regina Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker: 'Eski Minis i kapab eksplik Lasanble, dan ki sironstans ki later prive i ganny met dan rezerv, ki kriter ki ganny servi, e si i annan en dele letan ki propriyeter sa later i kapab konteste en tel desizyon? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *VP*, ou larepons?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab Esparon. Mr Speaker, mon mazine ki ler Onorab ti pe fer referans avek rezerv, i pe koz lo later ki Gouvernman in marke pou kek litalizasyon spesifik. Akoz rezerv, si non i kapab ganny osi fer referans avek bann Park Nasyonal. Me selman mon konpran ou Onorab.

Parey ou konnen dan Lalwa *Planning Authority*, i annan provizyon ki obliz Gouvernman pou prepar en plan litalizasyon later tou le 10an. I kapab annan revizyon tou le 5an.

Alors lide se ki enn fwa sa i konplete, tou nou later i sipoze tonm dan kad en plan litalizasyon. I posib alors Onorab ki en dimoun i trouvon later, i tonm anba serten klasifikasyon. E parfwa sa i kapab vin ek serten restriksyon tel ki; kalite devlopman ki permete dan sa landrwa.

Ki zot swa alors? Premyerman zot devret partisip dan staz konsiltasyon, kan Gouvernman pe fer sa bann plan a lonterm. E pour zot lenformasyon, dan sa bann konsiltasyon, piblik i ganny envite pou donn zot lide lo zisteman sa bann plan.

E ki mannyer zot ganny afekte par bann delimitasyon,

oubyen bann litalizasyon ki ganny promet. E pou zot met zot bann konsern devan. Sa bann konsiltasyon i fer lo en baz nasyonal avek Gouvernman, endividi, Sekter Prive e tou parti prenan dan sosyete ki annan lentere dan plan litalizasyon later.

Byensir okenn sizesyon ki zot annan a ganny konsidere dan plan final Gouvernman. Pou annan de ka kot pou annan fleksibilite. Lezot kot pou annan mwens fleksibilite. Alors larepons se ki piblik pou bezwen konstaman fer sir ki zot azour avek plan litalizasyon, zot later.

Parey mon'n dir, dan bann ka kot en Lagreman i pa kapab ganny trouve, sa bann ki konteste bann tel desizyon i toultan annan rekour avek Lalwa e zot drwa konman en sitwayen. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis Prezidan. E Onorab Esparon, ou annan klarifikasyon – siplemanter?

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Eski dan bann ka konsiltasyon, sa dimoun ki war li ganny afekte ek bann tel desizyon, i kapab propoz ek Gouvernman pou zot

ganny en konpansasyon? E eski Gouvernman pli tar apre ki sa later in ganny met dan rezerv i kapab annan drwa vann ou fer okenn tranzaksyon lo sa later rezerv, san permisyon sa dimoun?

E an vi ki en revi i ganny fer lo sa rezis tou le 5 a 10an, parey ou'n dir mwan Vis Prezidan, eski zot annan en mekanizm pou enform bann kliyan? Parske dan bokou fwa, en dimoun ler pe fer en tranzaksyon – swa pou vann sa later, swa pou fer en konstruksyon, ki i ganny dir pou dir sa later in ganny met dan rezerv. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, e Onorab, atraver ou, byensir nenport ki sitwayen i kapab fer bann propozisyon avek Gouvernman – parey ou ti pe mansyonn konpansasyon – baze lo sirkonstans.

E Gouvernman i ava deside, baze lo sirkonstans. Mon a donn ou en sirkonstans. Dizon ki en dimoun in ganny laprouvasyon dizon pou fer en proze dan en serten landrwa. In

ganny laprouvasyon. Me apre in annan en revizyon plan pli tar.

Apre sa revizyon, prezan soudan li in fer son lenvestisman oubyen i ti pe fer, e prezan i trouv li dan en sityasyon kot i pou an konfli ek Lalwa. Akoz i annan en nouvo litalizasyon ki'n ganny aprouve, e son proze pa pou kapab materyalize.

Alor la, petet i kapab vini e dir pou dir; be, mon annan en ka, ki mon ganny regarde dan en fason spesyal. Sa i konpansasyon. Sa i posibil.

Lo kote Gouvernman, li osi i parey nenport ki sitwayen. I osi lo later ki'n ganny dezinyen pour serten keksoz. Gouvernman osi i restrikte lo sa ki i kapab fer.

E si sa later i dir par egzantp i en *road reserve* oubyen in ganny dezinyen pour later, pour lagrikiltir, eksetera - i osi bezwen zistifye devan Lotorite *Planning* poudir sa ki i pe fer i tonm anliny avek sa ki i annan.

Me petet Mr Speaker, i en domenn spesyalize e ozordi nou annan *CEO Planning Authority* avek nou. Avek ou permisyon, mon a permet li petet elabor en pti pe lo sa size. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Vis- Prezidan. Donk nou ava donn laparol *CEO Planning Authority* Manmzel Servina.

CEO ANGELA SERVINA

Mersi Mr Speaker. Mersi VP. Onorab zis pou elabor en pti pe lo sa ki VP in eksplike. I vre letan nou pe fer klasifikasyon pour bann later, nou pa disteng ant later prive avek later Gouvernman.

Bann *assessment* ki nou fer i pou baze lo diferan kalite keksoz. Par egzanp; Minister Lanvironnman i pou fer en evalyasyon biodiversite. I pou gete - petet later i annan serten lespes ki i bezwen ganny proteze oubyen non. Kantite.

Nou menm nou *internally* kot *Planning* nou pou fer nou evalyasyon lo teren - topografik. Si i kapab siport devlopman, si non. Si nou kapab *allow* konstriksyon avek serten kondisyon, oubyen si nou pa kapab *allow* ditou, depandan lo ki lenpak pou annan lo sa later menm e lezot propriyete. So, i annan en kantite evalyasyon ki al ladan.

En pti keksoz mon pou profite la ozordi pou lans en lapel avek zot menm zot bann MNA e osi piblik ki a lekout. Letan nou fer konsiltasyon pour bann plan lilizasyon later avek

bann plan devlopman, nou fer en pti pe souvan, tanzantan.

Lannen pase nou ti fer pour bann distrik ki bord avek lavil. Nou ti fer pour 6 distrik. Bann MNA ti vini, Mr Speaker ti vini mon rapel son 2 distrik i ti vini. I enportan.

Sa i sa letan ki piblik i devret pe vin kot nou pou donn okenn komanter oubyen lobzeksyon lo okenn keksoz ki zot annan. Akoz i en plan pour zot distrik.

E finalman letan nou azout tou sa bann plan ansanm, i pou sa plan ki nou pou apel li *the National Land Use Plan*. So i enportan ki nou ganny *input*, nou ganny komanter *from* tou dimoun.

Nou, nou bann travay ki nou fer, bokou travay teren. Me selman nou bezwen admet ki nou pa dan bann distrik nou. Dan zot distrik i annan bann dimoun ki pou pli konn teren ki nou, ki pli konn listwar zot distrik ki nou. Bann pti kanton, *everything*.

I enportan pou nou gannyen sa bann lenformasyon. Nou fer nou mye, me selman nou napa bokou *staff*. I enportan ki nou ganny sa bann *input* koumsa. E i telman enportan pour nou ganny partisipasyon piblik. Dan bann rankont ki nou'n fer oparavan,

partisipasyon in vreman ba. Nou pa'n ganny bokou.

Mon krwar sel distrik ii letan nou fer bann rankont piblik ki nou ganny bokou partisipasyon, i distrik Anse Royale. E sa mon bezwen dir *MNA* mersi, akoz i ed nou en kantite pou ankouraz bann dimoun pou vini. So mon lans en lapel avek zot pou siport nou dan sa demars.

Dan lepase in arive kot i annan bann komanter ki'n ganny met devan nou, baze lo bann plan ki nou'n prezante. E nou'n pran kont – I annan keksoz ki nou pa ti konnen, nou'n pran kont. E i annan klasifikasyon ki'n sanze. I annan ki nou re evalye. I annan osi ki pa'n sanze parey *VP* in mansyonnen, me selman i enportan ki nou ganny sa *input*.

Entern nou dan Lotorite nou fer en evalyasyon tou bann komanter. I pa zis sa. Ou pou dir mwan kekfw a i annan dimoun pa dan pei. Sa plan ki nou pe propoze i lo nou *website* pou en peryod 2 mwan nou mete.

So, *in fact* i pli fasil letan i dan sa *format digital* akoz ou kapab pli manipul li, *zoom in*, *zoom out* pou ou get byen. So kantmenm en dimoun pa isi, nou bann *advert* en pti pe partou. Fodre ki zot pe

enterakte avek sa bann plan. Donn nou zot komanter avek zot *feedback* lo la.

Nou fer en kantite travay lo la, me selman en plan litalizasyon later i pa en plan pour *Planning Authority*. I pa en plan pour Gouvernman. I en plan pour pei e nou bezwen partisipasyon tou dimoun ki annan en lentere dan later, ki annan en lentere son pei. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Manmzel Servina. Onorab Esparon, ou annan klarifikasyon?

HON REGINA ESPARON

Yes, Mr Speaker. Mon ti'n demann Vis Prezidan ki mekanizm ki zot annan kot Biro Later, pou enform sa kliyan poudir son later pe ganny met lo rezerv? Eski i annan en konversasyon ki zot Minister i fer avek dimoun, sirtou lo kot i konsern later prive ki pe al lo rezerv? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mon krwar kestryon i kler. *VP* i ava reponn.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker, avek ou permisyon mon a demann *CEO Planning* ki responsab lo

sa bann zafer, pou reponn. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Sertennman. Manmzel Servina?

CEO ANGELA SERVINA

Mersi VP. Mersi Mr Speaker. Normalman ki nou fer nou - bann later ki nou war, nou bezwen klasifye li letan bann evalyasyon in fini fer parey mon dir ou. Nou pou ekrir sa *landowner* si nou annan lenformasyon lo son ladres.

Ki nou fer, nou'n - dan lepase nou'n *rely* en bon pe lo bann lenformasyon ki nou gannyen avek Biro Rezistrar. Be pa dan tou ka ki lenformasyon i *updated*. Par egzanp i annan dimoun ki pa dan pei, son dernyen ladres ki i annan i pa pou gannyen sa let, ou konpran?

Ouswa nou *liaise* avek distrik. Mon rapel pour distrik Anse Royale nou ti *liaise* avek Biro Distrik pou donn nou en pe bann ladres. Akoz i annan ki nou pa ti ganny ditou, pour bann dimoun ki nou pe antsip met zot later dan bann *new development zone*.

Parey mon pe dir ou, i pa toultan ki ou ganny en ladres korek. Nou ekrir zot. Me selman sa ki nou fer, nou met - parey

mon pe dir ou, nou met sa bann plan lo nou *website*. So sa i a laporte nenport ki. Ou Sesel, ou pa Sesel, ou kapab ganny akse avek. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Manmzel Servina. Onorab Arissol?

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi ankor enn fwa tou dimoun ki a lekout. Mon anvi retourn lo pwen ki Onorab Esparon fek fer sorti - mersi Ms Servina pour ou bann larepons ki ou'n donner - *in regards to* bann dimoun ki zot ganny vwar poudir zot kare later in ganny klasifye koman rezerv.

Bel Ombre mon annan Mrs Clarisse Louise byen *connu* konman Mrs David. I pa kapab vann son propriyete ozordi apre 53an ki'n reste lo la, parske letan i vann avek en lot propriyeter, sa dimoun i vini i dir ek li; nou pa pou kapab fer en *deal* parske ou later i tonm dan rezerv.

Prezan keston ki Onorab Esparon in demande se an relasyon avek sa. Konmsi kan eski en endividi i ganny met a son latansyon, oubyen i ganny en dokiman ki dir ek li; get sa, dezormen, ozordi kot ou pe reste Mrs David, i ganny

konsidere konman en later rezerv - Alor, ou pa kapab fer sa kalite konstriksiyon, oubyen ou pa kapab vann sa later?

Parske la sa ki'n arive, ou a krwar letan li i anvi fer en keksoz ek son later, se la ki i dekouver poudir son later i dan rezerv. Oubyen in ganny klasifye konman dan rezerv. Sa mon premye kestyon.

Dezyenmman letan ou later in ganny klasifye konman en later dan rezerv. E ou konman sa paran ou pa oule ou zanfan i *apply* pour en bout later avek Gouvernman. Ou pa oule ou zanfan i al rod en *flat* parey nou dir, avek Gouvernman.

Parske ou konman son paran, ou santi ou annan later ase pou asiste ou bann zanfan pou reste o bor ou pou okip ou dan ou vye zour. Be ki arive a sa moman letan ou kare later in fini ganny klasifye dan rezerv - e ou, ou'n reste la pandan tou sa letan?

Eski ou bann zanfan i annan sa posibilite, oubyen ou koman sa *owner* ou annan sa posibilite, kot ou kapab fer serten *exchange* avek Gouvernman par egzanp, poudir; be get sa, mon annan 3mil met kare later la ki dan rezerv.

Mon pa kapab fer naryen, me mon annan mon bann zanfan. So, mon ti a kontan annan *exchange* pour mwan bouz en lot kare. Pa neserman menm grander. En pe pli pti zis pou ki devlopman i kapab *take up*, oubyen pou mwan kontiny mon lavi.

Olye dan sityasyon parey mon war Mrs Clarisse Louise anler Bel Ombre kot in pri, parske senpleman in ganny trouve dan rezerv e i anvi bouze. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Panel?* Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Mon konpran son sityasyon. E vi ki i en sityasyon tre spesifik e teknik, mon mazine *CEO Planning* i kapab elabor en pti pe plis lo la, avek ou permisyon.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Manmzel Servina?

CEO ANGELA SERVINA

Mersi *VP*. Mersi Mr Speaker. Onorab mersi pour ou bann komanter. Mon konn byen Mrs Louise, akoz i en dimoun ki frekant nou lofis ase souvan.

Mon war li en pti pe drol si nou'n klasifye son later *as* en rezerv si i pe reste lo la deza. Me selman sa i bann keksoz ki nou kapab get ladan.

Lo kote konpansasyon ou'n nonmen, i annan serten diskisyon ki nou pe fer deza dan Gouvernman ek bann lezot Minister - osi ansanm ek Biro Later, pou nou sey get en pe ki bann opsyon ki nou kapab met devan bann dimoun, letan ki zot annan bann tel klasifikasyon.

Napa naryen ki'n decide ziska prezan, me selman i annan bann propozisyon ki nou pe konmans gete. Apre en lot pti keksoz mon ti le fer resorti, nouvo plan litalizasyon later ki nou pe travay lo la depi lannen pase la, sa de lannen, i...

Ki nou pe fer, nou pe met li dan en fason ki pa neserman ki nou ferm net, nou kondann net en later pou anpes devlopman. I pou vremen depan lo son spesifisite lo son *sensitivity*, ki kantite lespes *or whatever* ki i annan.

Lafason ki nou pe fer, laplipar bann later bann dimoun i pou kapab zwir son later *at least* pour en konstriksiyon, me selman i pou vin avek bokou kondisyon.

Par egzamp; ki kalite devlopman. Si ou koup detrwa

pye dibwa, petet ou a bezwen plant 10 – mon pa konnen, si ou koup 2. So i pou annan en kantite bann kondisyon ki pou vin avek.

Me selman i bann – nou pa ankor ganny tou detay bann final avek Minister Lanvironnman lo zot bann data zot menm. I bann keksoz ki zot menm zot ankor pe travay lo la. Me sa i plan kote nou pou ale. Ok. Sa i enn.

Parey mon'n dir osi, i annan – VP ti fer resorti oparavan, nou bezwen konmsi *bear in mind* poudir; i annan klasifikasyon rezerv ki sa ki nou apel *National Park* – bann Park Nasyonal. Kot sa i ganny demarke anba en Lalwa *Environmental Protection Act* ki diriz travay Departman Lanvironnman. Sa i enn.

E li i annan bann lezot kondisyon ki pou vin avek, petet si en dimoun pou kapab devlope kwa ki i pou kapab fer. Nou lo nou kote, *as much as possible*, nou osi nou *rely* lo bann *data* ki nou gannyen avek Minister Lanvironnman lo zot evalyasyon ki zot fer.

Parey mon pe dir ou, lo kote biodiversite, sa zot ki gid nou. I annan landrwa ki vremen en dimoun pa pou kapab fer naryen. Nou annan lespes ki andemik Sesel ki dan

leta kritik ki nou bezwen proteze, par rapor avek bann komitman ki nou'n fer enternasyonanman.

Me an gran mazorite, lapros ki nou pe pran se pou bann *conditional development* parey nou pe dir, avek bokou kondisyon pou vin avek. I vedir ki en dimoun son later pa pou ganny kondannen net. I ava annan serten keksoz ki i ava kapab fer. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Manmzel Servina.
Onorab Aglae?

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi *panel*. Mon pou kontiny mon kestyon dan laliny kestyon Onorab Arissol, *ok?* PS ou'n dir pou dir – CEO, ki i annan Lalwa Lanvironnman ki kapab antre anfers pou protez bann *area*.

Me osi nou konnen osi poudir dan *Civil Code* i kler osi ki en dimoun ki annan en propriyete i annan drwa pou li zwir son propriyete son fason, san ki i afekte lezot. So - Konstitisyon.

So, baze lo sa, eski – akoz in annan bann diskisyon dan lepase lo sa bann size later ki ganny met dan rezerv, pour proteksyon. Mon konnen pei i bezwen protez parey bann

sours delo, bann lespes. Sa i normal.

Me baze lo sa, eski zot pe mazin osi – petet annan en Polisi ki ase kler lo ki kapab arive letan en later en dimoun prive i ganny mete dan sa bann sirkonstans, kot i pa pou kapab zanmen fer devlopman lo la ditou?

Zis pou vi i annan en tittle ki anba son non. Tan kantite later, me selman i pa pou zanmen kapab zwir li, *unless* i annan kek – mon pa konnen ki kapab arive ki kapab zwir sa later. So, eski zot pe mazin vin ek en Polisi kler, premyerman?

E dezyenman, dan lepase in annan bann lenstans osi kot zot pe demande pou fer sa bann *exchange* parey nou dir. I annan ki'n ganny akorde. Be i annan baze lo grander later zot bann demann, negosyasyon i tarde. Sa ki zot pe ganny ofer, zot pa aksepte. Parey konpansasyon osi.

Eski osi zot pe mazin dan sa laliny pou eklersi tou sa bann dout avek sa bann dimoun? Akoz Port Glaud mon annan en bon pe sa bann dimoun osi laba dan Cap Ternay ki tonm ladan. Ki nou kapab konnen, ki zot pou bezwen fer? Ki remedi zot annan? Ki lespwar zot pou annan? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab, mon krwar sa pwen ki ou souleve i en pwen enportan. E lo kote Gouvernman sa ki nou, nou bezwen fer, se fer sir ki nou pe balans tou bann demann ki annan.

Lo en kote, mon annan demann ki sorti kot sa dimoun li menm ki annan son propriyete, ki le santi son drwa pou li zwir son propriyete e pou li fer son devlopman. E lo lot kote, ou annan demann ki ganny enpoze atraver *Planning Authority e Physical Planning Act* ki li i enpoz restriksyon lo serten landrwa.

Annefe Minister Later ek Lakaz resaman ti an diskisyon avek Minister Lanvironnman parske sa souvan se enn bann landrwa kot i annan sa kontansyon ki dir; be sa later i devret rezerv, pa devlope. E menm ki prive, pa devlope. Alor ki arive kot sa drwa sa dimoun i baliz avek drwa Lalwa Leta kot li i anvi prezerve.

Petet avek ou permisyon Mr Speaker, si nou kapab permet *PS Barbe* ki'n zer en pe

sa bann problem, pou li kapab partaz son leksperyans lo kot nou ete lo la. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *VP*, sertenman. *PS Barbe*?

PS FOR LANDS DENIS BARBE

Mersi Mr Speaker. Mersi *VP*. Onorab, ou remark i pertinan e i en keksoz osi ki konsern nou Minister, *akoz at the end of the day* ler nou pe get model aktyel *as is*;

Si nou pe get kantite dimoun ki annan propriyete dan - sirtou dan *Park Nasyonal*, avek en bann dimoun osi ki zot propriyete kekfwa pour en serten rezon ou en lot, zot pa pe kapab fer okenn devlopman.

E nou pe get grander sa bann propriyete, nou pe baz li en pe lo listorik konversasyon ki nou'n fer avek bann diferan *private owners*, ki nou pe antre lo en bann *issue* konpansasyon esanz later *the same size*, klerman i pa en model ki soutenab *in the long run*.

E an menm tan i annan bann lezot faktor osi ki pe antre en pti pe dan loptik keksoz, sirtou ler nou pe koz avek *catchment* delo.

An relasyon avek kestyon orizinal, nou pe war poudir avek legzersis *land use plan*,

firamezir teren ki *available* pou nou devlope i konmans limite.

So nou pe al dan bann landrwa kot avan nou ti pe met li rezerv, la nou pe de klasifye li ki *Planning* mon krwar, i pe fer en louvraz ase ekselan avek bann diferan *private owners* dan zot bann legzersis *land use*.

Nou pe war poudir nou pe al dan bann landrwa kot si oule, nou bann *catchment* delo avek bann lezot lespes ki - pou kree sa balans soutenabilite devlopman avek lanvironnman, nou en pti pe - nou bann *margin* la i en pti pe pre.

So dyalog ki nou'n konmanse avek Minister Lanvironnman se; ki mannyer nou kapab vin avek en solisyon alternativ konman en Polisi, pou kapab gid Gouvernman pou *allow* serten devlopman kot nou kapab?

E kot bann ki petet ki nou konnen nou pa pou kapab fer naryen, be selman ki kapab en tel formel ki nou kapab vin avek pou sa dimoun osi kapab ganny en serten *joy* dan sa resours ki annan.

I en konversasyon ki ti'n deza konmanse oparavan. Me ti annan bann diferan keksoz ki ti'n ganny prezante ek *Cabinet*. Me selman ti annan serten eleman ki manke.

La i annan bokou travay ki'n ganny fer parey *CEO* in mansyonnen oparavan, pou re anmas tou sa bann lenformasyon ki Minister Lanvironnman i annan. Zot akter prensipal, akter kle dan sa konversasyon.

E an menm tan, get en kou konbyen propriyete nou pe koze; ki bann diferan kalite diferan lapros ki kapab egziste pou nou kapab vin avek en - konman teknisyen, vin avek en solisyon pou nou kapab dir ek Gouvernman;

Listen, nou annan sa senaryo. La bann diferan alternativ ki nou kapab vin avek pou kapab si oule, donn sa bann dimoun osi ki i annan en propriyete prive dan ki dan bann diferan *non-development zone* ouswa bann *Park Maren*, konman en solisyon alternativ.

So i annan travay ki nou'n konmans ganny fer lo la. E i annan bann *meeting* kontinyel ki nou angaze avek Minister Lanvironnman, Lotorite *Planning* avek Minister.

E nou panse poudir lefe ki nou pe fer li an *partnership*, i pou difisil pou mon kapab donn ou en komitman la pou mon al dir ou ki dele letan.

Be selman mon kapab donn ou en komitman, mon pou dir wi nou angaze pou nou

kapab *at least* trouv solisyon konman bann teknisyen, pou nou vin avek en *policy paper* devan *Cabinet* pou nou kapab *at least* ankadre en pe sa *issue* dan en fason en pti pe pli kler pour tou dimoun. *Thank you, Mr Speaker.*

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *PS Barbe*. Ou larepons in anmenn nou preski 2er mwen zen – 3er mwen zenkar. Ler ki mon ti annan lentansyon les *panel* ale. I annan 2 Manm ankor ki ti'n lev lanmen pou demann kestyon. Onorab *Pillay* lo kote *Lopozisyon* e Onorab *Roucou* lo kote *LDS*.

Me mon krwar nou'n byen piz sa kestyon. Donk nou pou eskiz *panel* la parmi nou aköz nou annan en lot *item* pou nou *dispose of* avan nou pas lo nou Mosyon.

Donk mon ava remerci Manmzel *Servina* ki *CEO Planning Authority*, osi *PS Barbe* ki *PS* pour Later, *CEO Jitesh Shah* Sef Egzekitiv *Seychelles Infrastructure Agency*. *Panel* avek nou ozordi dirize par *Vis Prezidan Mr Ahmed Afif*, ki ti pe *stand in* pour *Minis Billy Rangasamy* pou reponn bann kestyon.

Mersi, nou'n byen apresye zot letan ki zot in donn nou. E nou ava permet zot ale pou al

fer bann lezot keksoz e nou ava rezwenn en lot zour. Bonn kontinyasyon apre midi.

(The Vice President and his delegation were excused from the House)

MR DEPUTY SPEAKER

Ok, aprezan nou pou kontinyen avek kontinyasyon nou travay pour sa lazournen. E annakor avek *Order 39*, i annan en Manm ki'n demann mwan pou fer en *personal explanation*.

E parey mon ti'n dir Onorab *Churchill Gill* bomaten, mon'n fer li annakor avek *Order 25* ki get presedans bann size ki vin dan *Lasanble*. Donk aprezan mon pou envit li, donn li laparol pou li fer son *personal explanation*. Onorab *Gill*?

HON CHURCHILL GILL

Mersi *Mr Speaker*. Anba *Standing Order 39* parey in mansyonnen, mon'n deside servi sa privez konman en Manm Elekte pour distrik *Baie Ste Anne Praslin*, pou donn en leksplikasyon an relasyon avek serten lenformasyon ki pe pase lo mon non, dan serten sours kominikasyon elektronik.

Premyerman, mon oule kategorikman e fortman demanti ki mon annan okenn

asosyasyon oubyen koneksyon avek tranzaksyon ilegal dan Sesel.

Mon konvenki ki sa bann aksyon mannev i malisye, visye e ranpli avek move lentansyon pou fer mwan ditor e sali mon repitasyon.

Mon pe sezi sa loportinite dan liminite e respe, pou demande ki nou viv dan lape ek respe pour nou tou frer ser Seselwa, pe enport nou diversite.

Mr Speaker, Vandredi le 29 Septanm apre midi, mon ti ganny kontakte par en telefonn, par en zofisye *CID* e enform mwan ki i annan en parsel in vini lo mon non, e ki i bezwen demann mwan detrwa kestasyon.

Mon ti al kot li. Mon'n reponn tou son kestasyon. E apre i dir ek mwan mon kapab ale. Pli tar mon ti pran avyon e al *Ghana* lo en Misyon Travay Ofisyel Lasanble Nasyonal - ansanm avek ou Mr Speaker akoz ou ti form par dan sa delegasyon.

Mr Speaker, a sa pwen kestasyon se ki mannyer apre mon depar, serten bann portre pe sirkile lo rezo sosyal? En keksoz ki pa'n zanmen dan mon posesyon, selman pe ganny sirkile konmkwa pour mwan.

Si pa malis, visye – dir mwan kwa? E mon portre in

ganny pibliye avek lekritir konmkwa pour mwan. Sa ki pli enteresan, se sa bann sirkilasyon pe ganny fer par bann dimoun ki pa dan lafors *CID*.

Mr Speaker, lot episod ti arive ler mon ti retournen Sanmdi le 7 Oktob, 2023. Mon ti pe esper mon bagaz, en zofisye dan lenz sivil ti apros mwan e dir mwan zot le fouy dan mon valiz. Mon ti donn zot tou lede valiz pou fouy ladan. Apre lafouy, zot dir mwan dan mon valiz napa naryen an defo avek Lalwa.

Apre sa, i dir mwan ki i pou bezwen al fouy kot mon lakaz. Mon reponn li e dir; *ok*, si sa ki ou'n ganny enstrir pou ou fer. Zot ti anmenn mwan kot *Coast Guard*, pran bato pou al Praslin. Lo Praslin zot ti mont kot mon lakour e fer zot lafouy. Zot pa'n vwar okenn keksoz ki'n konnekte avek lobzektif zot misyon oubyen lafouy kot mon lakaz.

Lot episod se zot ti dir mwan pou bezwen desann ek mwan kot Kordgard Grand Anse Praslin pou fer en formalite. Ler nou ti laba, zot ti dir mwan si mon annan okenn keksoz pou dir? Mon ti dir zot; mon a koz avek mon Avoka.

Ler mon'n fini koz ek mon Avoka, mon dir zot; mon napa

naryen pou dir. E zot dir mwan, mon kapab ale. Finalman, zot ti retourn avek mwan kot mon lakaz.

Mr Speaker, mon oule asir tou zabitan dan distrik Baie Ste Anse Praslin e tou Seselwa an zeneral, ki mon komitman e determinasyon se pou delivre tou mon responsabilite dan lonnekte ek disiplin.

Mon sel azanda, se pou touzour travay pour tou Seselwa, espesyalman zabitan Baie Ste Anne Praslin ki'n donn mwan sa nouvo manda.

Mr Speaker, mon reste *fidèle* avek misyon, vizyon ankre dan prensip nou parti *United Seychelles*. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Gill. Nou pas lo lot *item* nou *Order Paper* aprezan. E sa i Mosyon ki devan nou dan non Manm Elekte pour distrik Grand Anse Mahe, Onorab Waven William.

E mon ava envit Onorab aprezan pou prezant Mosyon. E parey labitid nou fer, en Manm avan segonde avan ki i retourn lo son prezantasyon. Onorab William?

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon annan gran plezir pou soumet sa Mosyon pour ratifikasyon Konvansyon lo travayer domestik avek Lasanble Nasyonal.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Selman mon ti ava kontan ou lir li parey lo nou *Order Paper*, so ki nou fer sir poudir nou annakor avek nou *Standing Orders*. Mersi.

HON WAVEN WILLIAM

Mr Speaker; *In accordance with Article 64* Konstitisyon, Lasanble i rezoli pou ratifye Konvansyon konsernan Travay Desan Travayer Domestik (Konvansyon 189). Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Okenn Manm ki segonn...? Onorab Samynadin?

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. I en plezir pour mwan segonn ratifikasyon Konvansyon konsernan Travay Desan pour bann Travayer Domestik. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi pour sa Onorab. Mon ava envit alor Onorab William pou fer son soumisyon.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, globalman demann pour travayer domestik in ogmante konsiderableman, ki egzize lo nesese pou regard dan *welfare* kondisyon travay e viv sa bann group travayer enternasyonalman.

Sesel osi, demann pour travayer domestik in ogmante pour plizyer rezon. Sa tandans labi pratik trafik imen, diskriminasyon, kot Sesel pa pe ganny eparnye dan sa vilaz global.

Sa nesese pou Gouvernman reste vizilan e kontrol sa bann move pratik, ratifikasyon sa Konvansyon ava pe permet Sesel met li azour ek *the best practices* e norm enternasyonal ki tonm dan kad sa Konvansyon.

Swivan lenplimantasyon en nouvo Lalwa Nasyonal, ek bann kondisyon lanplwa bann travayer domestik an Zen 2019, ratifikasyon sa lenstriman ava permet Legzekitiv pou ankor anbelir kad legal, anliny ek rekomandasyon Lorganizasyon Enternasyonal - *ILO*.

Konvansyon i fer provizyon pou standar regularize pa selman pou rekonnet valer sosyal ekonomik travay domestik, me adres enklizyon dan lafors travayer an zeneral.

Mr Speaker, tenir kont osi egalite ant zonn ek fanm, e formaliz travay domestik, ki ti ganny konsidere konman en travay enformel, dan ki travayer fanm ti domin sa sekter.

Ozordi Mr Speaker, i remarkab ki nonm zonn dan kad travayer domestik pe ogmante, baze lo legzisans bezwen an relasyon ek kalite travay nesese, pou rann lavi serten bann dimoun fasil.

Lasanble Zeneral Lorganizasyon Enternasyonal (*ILO*), dan zot 100enm Sesyon an *Genève* le 1er Zen 2011, rekonesan nesese pou promot travay desan pour tou pou *attend* target e lobzektif *ILO*.

Rekonesan ki kontribisyon signifikan travay domestik dan lekonomi global.

Mr Speaker, rekonesan kontribisyon signifikan travay domestik dan lekonomi global. Rekonesan osi ki travay domestik pa pe ganny latansyon son vre valer e vizibilite.

Rekonesan ki dan bann pei devlope e mank loportinite lanplwa formel, travay domestik i reprezant en proporsyon signifikan dan lafors travayer nasyonal. E zot ankor pe ganny kwense Mr Speaker.

Prenan kont bann kondisyon ki travay domestik i ganny fer, ki'n fer li nesese pou anmenn standar zeneral spesifikman, pour travayer domestik pou zot re zwir zot drwa plennman.

An rekonesan ki sa bann konsern zot merit ganny mete dan laform en Konvansyon Enternasyonal, zot ti adopte sa Konvansyon le 16 Zen 2011, nonmen Konvansyon Travayer Domestik 2011 ek sa bann Lartik swivan;

Mr Speaker, Konvansyon i kontenir 27 Lartik.

Lartik 1 i fer provizyon definisyon travayer domestik e osi defini natir travay domestik.

Lartik 2 i preskri-r pour kategorizasyon travay domestik par manm lorganizasyon *ILO*.

Lartik 3 i fer provizyon, Mr Speaker – I fer provizyon ki manm i pran mezir pou efektifman promot e protez draw imen travayer domestik, enkli rekonesans sa bann draw liste dan Konvansyon.

Lartik 4 i met lobligasyon laz *minimum* ver travay domestik pou anpes *child labour*, e ki mezir nesese i ganny pran.

Lartik 5 i fer provizyon pour proteksyon travayer domestik kont tou form labi vyolans e *harassment*.

Lartik 6 i fer provizyon pou rezouisman kondisyon balanse, kondisyon travay desan e respe pour endividi.

Lartik 7 Mr Speaker, i met bann kondisyon ki pei manm ki bann term e kondisyon, zot ganny enplimante apropo dan kad legal e Lalwa atraver en lalis rekomandasyon.

Lartik 8 Mr Speaker, i met lobligasyon pour ankor provizyon pour travayer domestik ki sot frontyer pou travay dan en lot pei. Laliberte mouvantasyon e drwa repatriyasyon.

Lartik 9 i fer provizyon pour laliberte rasanbleman e pou antre dan en kontra travay, enkli drwa pou gard son dokiman personnel voyaz e lidantite.

Lartik 10 i fer provizyon pour mezir ganny pran pour tretman egal dan relasyon travay pou ler travay, konpansasyon *overtime*, letan repo, konze anyel dan Lalwa domestik e regilasyon.

Mr Speaker, Lartik 11 i fer provizyon pou re zwir en saler *minimum* e etabli san diskriminasyon.

Lartik 12 i preskrir natir peyman pour travayer domestik.

Lartik 13 i fer provizyon pour en lanvironnman sen e an

sekirite. En lanvironnman pou asir lasante e sekirite.

Lartik 15 i met lobligasyon pou protez travayer domestik anplwaye par Lazans Travay Prive kont pratik labi kondisyon lanplwa prive, prosedir lenvestigasyon e penalti.

Lartik 16 i fer provizyon pou mezir *due process* e akse avek Lakour.

Lartik 17 i met lobligasyon pour latransparans e akse ek mekanizm pou fer en konplent. E prosedir ranforsisman e lenspeksyon.

Lartik 18, i met lobligasyon pou enplimant Konvansyon dan en fason konsiltativ ek bann *stakeholders* kle dan pei.

Lartik 19, 20, 21, 22 e 23 zot fer provizyon pou kad lenplimantasyon, son natir pran lefe e lenplimantasyon enkli prosedir denonsyasyon.

Lartik 24, 25, 26 e 27 i relye ek lanrezistremant revizyon e striktir pou raporte, enkli langaz Lotorite.

Mr Speaker, dan konteks ratifikasyon sa Lalwa, Sesel ava aliny son bann Lalwa ek provizyon relevan dan sa Konvansyon pou protez drwa travayer domestik anliny ek norm e meyer pratik enternasyonal.

Mr Speaker, dan rankont ki komite Zafer Etranzer ti fer ek Departman Travay, plizyer pwèn e konsern ti ganny met devan dan konteks Sesel, tel parey kalite travay ki ganny rekonnèt konman travay domestik.

Mr Speaker, travay tel parey sa dimoun ki ganny anploye pou drese, lave, kwi manze, vey zanfan, bann mwen kapab ouswa dimoun aze ki bezwen swen – zardinyen, *carer*, parmi lezot.

Mr Speaker, dan konteks Sesel, tou travayer domestik etranze konman Seselwa, bezwen konnen ki Lalwa i dir pou asire ki zot drwa pa ganny vyole e ki labi i ganny evite.

Mr Speaker, mon siport sa lide pou annan en rezis pour tou travayer domestik kot non anplwayer, nimero kontak e anplwayer e travayer i ganny garde. Detay natir ouswa konpozisyon sa travay i ganny osi rikorde.

Nesesite a lavenir baze lo leksperyans, pou annan bann diferan dokiman e dokiman kontra travay pou kree standar.

Mr Speaker, neseseite a lavenir baze lo leksperyans, pou annan diferan dokiman - neseseite pou sansibiliz tou parti prenan ki annan pou fer ek lanplwa travayer domestik, tel

parey Linyon travayer, Lazans Lanplwa Prive parmi lezot, ki sa Konvansyon i fer referans avek.

Kestyon lo kapasite Departman Lanplwa pou fer en travay efektiv, pou asire ki labi pa pe arive e kot landrwa kot travayer domestik i reste, i desan. Ki lanvironnman travay pe swivre standar lasante e an sekirite Mr Speaker, ti ganny souleve.

Prenan kont realite dan lemond, Sesel i osi kot i konsern devlopman dan latitud serten group travayer domestik, etranze, sa size kot zot bann dokiman voyaz e lidantite i reste ek zot, ti monte.

Alor ti ganny sizere ki dan ka kot en travayer etranze domestik i decide pou sove en bo zour, si pa ti a bon met mekanizm an plas, ouswa servi mekanizm ki an egzistans, pou kestyonn en endividi e gard anplwayer okouran.

Akoz Mr Speaker, ler nou vwar poudir Lalwa pe protez travayer, me i annan en mankman lo kote anplwayer. Kot la nou pe rekomande ki letan enn sa bann travayer ki ale san vreman bann bon rezon, me kot i pe anbarke - mon pe dir kot Imigrasyon, ki i annan en mekanizm ki ganny mete ki sa anplwayer i ganny

taken by surprise, i ganny mete okouran Mr Speaker.

Si par kont i annan bann keksoz ki sa travayer in fer ouswa i annan bann depans ki'n ganny fer ki pou bezwen tonm lo sa anplwayer.

Mr Speaker, sa i en bilan lo merit e rezon det an sipor pour sa ratifikasyon sa Konvansyon. Gouvernman i reste angaze e an sipor pour travayer domestik, zot proteksyon travay sen e desan. Lanvironnman an sekirite e sa laliberte pou viv e travay parey ganny preskrir anba Konvansyon e Lalwa pei.

Mon asire ki lezot Manm ki pou entervenir, pou met lanfaz lo bann lartik kle e donn plis leksplikasyon detaye, pou ed travayer e piblik an zeneral pli byen konpran lobzektif aköz nou bezwen ratifye sa Konvansyon, e aköz nou bezwen form parti sa Konvansyon Mr Speaker. Avek sa de mo, mon anvi remerci ou e *I beg to move. Thank you.*

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab William. E mon pou envit Onorab Samynadin – ou ki ti segonde, ou pou koz la? *Please proceed.*

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker e bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker, i responsabilite Komite Zafer Enternasyonal dan Lasanble Nasyonal pou *scrutinize* tou bann Lagreman Enternasyonal ki ganny soumet anver Lasanble, par rekomandasyon Prezidan Larepublik.

E sa Konvansyon 189 konsernan Travay Desan bann Travayer Domestik ki nou pe al ratifye i pa en leksepsyon. Dapre sit Lorganizasyon Enternasyonal pour Lanplwa *ILO*, bann travayer domestik i konpri en parti signifikan lafors travayer global an sa ki konsern lanplwa enformel. E zot osi parmi bann group travayer pli vilnerab.

Zot travay pour bann lakour prive souvandfwa san okenn term e kondisyon lanplwa kler. E zot menm ganny ekskli dan bann lankadremans lezislasyon lanplwa.

Mr Speaker, i en privelez pour mwan konman en madanm parmanter e konman en Manm Komite Zafer Enternasyonal, pou segonn e koz lo Mosyon ratifikasyon Travay Desan pour bann Travayer Domestik, an vi ki parmi sa 75.6milyon travayer domestik dan lemonn,

76.2poursan i bann madanm ki vedir ki travayer domestik i en sours lanplwa pli enportan pour zot ki pour bann zonn.

Sit *ILO* i sertifye ki malgre ki zot provizyon bann servis esansyel, bann travayer domestik i rarman annan akse avek drwa ek proteksyon. Apepre 81poursan sa group travayer i dan lanplwa enformel, ki reste touzour en reprezantasyon 2 fwa plis lapartaz lanplwa enformel parmi lezot anplwaye.

Zot osi fer fas avek serten kondisyon travay tre dir. Par mwan zot ganny 56poursan saler mwayenn bann lezot travayer. E zot annan plis tandans pou travay bann erdtan swa pli *long* ou pli kourt ki lezot klas travayer.

Bann travayer domestik i osi vilnerab fas a vyolans e arselman, ensi ki bann restriksyon lo laliberte mouvman. Mr Speaker, anba *Employment Act* i annan diferan provizyon ki'n ganny fer pou protez drwa bann travayer domestik. E sa i zis pour order travay, konze, proteksyon maternite ek lanfans, kalkilasyon saler ek konpansasyon. E travay lo bann zil elwanye ek bann lezot benefis spesifik.

Malgre sa Mr Speaker, ratifikasyon sa Konvansyon pou fer provizyon siplemanter pour bann nouvo regilasyon standardize, pou pa zis rekonnèt valer sosyal e ekonomik bann travayer domestik.

Me pou osi adres leksklizyon sa group travayer dan lafors travay zeneral, san omit bann bi pou promot proteksyon sosyal, legalite bann zanr. Ensi ki formaliz *framework* travayer domestik ki'n pri mondyalman en sekter enformel, dan ki bann madanm i domin zan sa group travayer.

Mr Speaker, Lartik 2 sa Konvansyon in fer resorti en pwen tre enportan, se ki sa Konvansyon i aplikab pour tou travayer domestik.

E Lartik 3 i sertifye ki sak pei manm i ava pran mezir pou asir promosyon efektif ek proteksyon drwa imen bann travayer domestik, parey in ganny site dan sa Konvansyon.

Sak pei manm i devret an relasyon avek bann travayer domestik, pou pran bann mezir ki'n ganny etabli dan sa Konvansyon, pou respekte, promot e realiz bann prensip ek drwa fondamantal.

Ki notaman Laliberte Lasosyasyon e rekonesans efektif lo drwa negosyasyon

kolektiv. Eliminasyon tou form travay forse e abolisyon efektif travay zanfan.

Sa Konvansyon i osi fer provizyon anba Lartik 5 pou pran bann mezir pou asire ki bann travayer domestik i zwir proteksyon efektif kont tou form labi a selman ek vyolans.

E Lartik 6 i al pli lwen pou garanti ki bann mezir i ganny pran pou ki bann travayer domestik parey lezot travayer, i zwir bann kondisyon lanplwa ki zis e desan. E ki kot zot pe reste zot ganny akse ek bann kondisyon lozman ki desan. E zot entimite i ganny respekte.

Mr Speaker, dan lepase nou'n temwanny atraver medya kot plizyer travayer etranze pa ti pe ganny valorize parey zot merite; swa zot kondisyon lozman ti deplorab; swa zot pa ti pe ganny peye parey zot merite. E i menm annan ki ti pe sibir serten form labi ou travay forse.

Sa in plizoumwenn ganny rikorde parmi popilasyon travayer etranze dan nou pei. E mon rekonforte ki avek sa Konvansyon zot bann kondisyon travay, kondisyon lozman e tou zot bann drwa an zeneral ava pli byen ganny pran kont.

Pou al pli lwen Mr Speaker, dan Lartik 7 i afirmen

ki sak pei manm i ava pran bann mezir, pou asire ki bann travayer domestik i ganny met okouran lo zot bann diferan term e kondisyon lanplwa dan en fason ki apropiye, verifyab, konpreansib.

E preferableman kot i posib atraver bann kontra ekrir an akordans avek bann Lalwa Nasyonal, bann regilasyon oubyen bann Lagreman kolektiv ki an partikilye;

Non e ladres sa anplwayer ek son travayer. Ladres sa landrwa travay. Dat komansman e letan ki sa travayer domestik pe travay lo en kontra ki pour en period spesifik; dan sa ka, son dirasyon. Kalite travay ki pe ganny performen. Reminerasyon, metod kalkilasyon e peryod disite peyman.

Ler normal travay. Peyman konze anyel ek bann peryod repo kotidyen e ebdomader. Provizyon manze ek akomodasyon si i aplikab. Peryod probasyon si i aplikab Bann term repatriyasyon osi si i aplikab.

E anfen, bann term ek kondisyon ki annan pou fer avek *termination of employment* ki enkli okenn peryod *notice*, swa par sa travayer domestik oubyen par son anplwayer.

Mr Speaker, sa Konvansyon i osi fer provizyon pou ki bann travayer imigran ki ganny anploye dan en lot pei, pou resevwar en *job offer* an ekrir. Oubyen kontra Lanplwa ki egzektwar dan sa pei ki sa travay pou ganny performen. E ki pe adres bann term e kondisyon lanplwa an referans ek Lartik 7 avan ki zot otomatikman pas atraver *border* nasyonal.

Bann pei manm i bezwen asir tretman egal parmi bann travayer domestik, ensi ki lezot travayer an zeneral, an relasyon avek bann orer travay normal, konpansasyon *overtime*, bann peryod repo kotidyen ebdomader parey mon'n deza mansyonnen; ensi ki peyman konze anyel an akordans avek bann Lalwa Nasyonal.

Bann regilasyon oubyen bann lagreman kolektiv, tout an prenan kont bann karakteristik spesyal travay domestik. Sa i ganny trouve anba Lartik 10.

Avek sa Mr Speaker, mon ti a kontan soumet sa detrwa propozisyon swivan;

Ki en lazans oubyen *platform* nasyonal spesifik i ganny kree, kot bann travayer domestik i kapab servi pou fer tande zot lavwa lo nenport konsern, oubyen lenzistis ki zot kapab annan.

Mon konnen ki Departman Lanplwa i ofer sa servis pour tou travayer. Me zis pou asire ki en zorey pli pre i ganny prete lo sa group travayer partikilye.

Dezyenmman ki en *hotline* i ganny etabli kot bann travayer domestik, oubyen okenn temwen i kapab ganny akse avek, pou raport bann ka labi ou okenn form vyolans ki zot pe pas atraver.

E ki bann sosyete sivil ki enplike dan byennet bann travayer domestik i anplifye travay e zefor ki zot pe fer dan demars pou asire ki sa group travayer i ganny pli byen ankadre, proteze.

Pou konklir Mr Speaker, mon pou refer ankor lo sit Lorganizasyon Enternasyonal pour Travay ki koz lo progre ki'n ganny fer depi ladopsyon Konvansyon 189.

Konvansyon pour Travay Domestik ek son bann rekomandasyon akonpanyater in rekonnnet valer ekonomik e sosyal travay domestik. E in en lapel pour aksyon pou adres bann defayans enportan travay desan dan sa sekter.

Ann adoptan sa 2 standar enternasyonal an 2011, Konferans Enternasyonal pour Travay ti anvoy en mesaz kler; travayer domestik parey lezot

travayer, i annan drwa pour bann kondisyon travay e akomodasyon desan.

Pou asire ki travay desan i vin en realite pour bann travayer domestik, i rekomann proteksyon legal, ensi ki enplimantasyon efektif sa Lalwa.

Pandan ki progre in ganny fer atraver prolonzman proteksyon legal, bann febles enportan i reste - ki swa dan Lalwa e an pratik'.

Ki vedir ki latas bann pei ki'n ratifye sa Konvansyon, se pou asire ki apre son ratifikasyon, sa group dimoun i ganny byen ankadre legalman. Pou ki aksyon konkret e zistifye i kapab ganny pran, pou konbat kont bann lenzistis ki bann travayer domestik i fer fas avek.

Dan sa ka Mr Speaker, mon pou siport ratifikasyon sa Konvansyon akoz i mon drwa konman en lezislater pou asire ki enn bann kous travayer pli vilnerab, ki enkli etranze konman Seselwa, i ganny proteze pli konvenableman. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Samynadin. Prezan mon ava kriy Onorab Phillip Arissol.

HON PHILLIP ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun ki pe swiv nou.

Mr Speaker, Konvansyon Travay Domestik pli *connu* ofisyelman konman Konvansyon Lorganizasyon Enternasyonal Travay. Ouswa Konvansyon nimerò *199 i en Trete Enternasyonal ki definer standar travay e proteksyon travayer domestik.

Sa Konvansyon ti ganny adopte le 16 Zen 2011 par *ILO*, en lazans spesyalize dan Nasyon-z Ini. Sa Konvansyon i rekonnet travay domestik – travay domestik konman en form lanplwa, e i vizib ver adres defi inik ki travayer domestik i fer fas avek.

Sa bann travayer i souvan travay dan prive e souvan ganny ekskli dan Lalwa travay e proteksyon travayer. Sa Konvansyon i vize ver garanti ki travayer domestik i benefisye menm drwa fondamantal e proteksyon avek lezot travayer.

Konvansyon Travay Domestik, i ganny konsidere konman en realizasyon enportan pou rekonnet e protez drwa travayer domestik. Sepandan son efikasite, i depan lo pei endividyel ki ratifye sa Konvansyon, e ki aplik e

enplimant sa bann provizyon dan zot Lalwa e regilasyon.

Mr Speaker, ratifikasyon Konvansyon *199 i kapab anmenn plizyer benefis pour travayer domestik e pour pei ki'n ratifye li. Tel ki i kre lasirans ki travayer domestik i ganny rekonnet konman en travayer ki annan menm drwa fondamantal parey tou lezot travayer.

I donn zot proteksyon legal kont diskriminasyon, eksplwatasyon e labi. I etabli e ranforsi Lalwa e regleman ki amelyor kondisyon lanplwa travayer domestik. Sa i kapab enkli; provizyon lo erdtan travay, ler repo, saler *minimum*, sekirite e lasante dan travay.

Met laksan lo drwa travayer domestik, laksan lo sekirite sosyal, enkli akse avek swen lasante, benefis maternite e plan retrait. Pei ki'n ratifye sa Konvansyon i ganny ankouraze pou prolonz proteksyon sosyal pour travayer domestik, pou asire ki zot ganny akse ek benefis esansyel.

Kontribye dan finalizasyon travay domestik. Sa i vedir ki plis travayer domestik, i kapab antre anba en kad legal ki anmenn plis sekirite dan travay, akse a benefis e abilite pou egzers zot drwa.

Mr Speaker, mazorite fwa travayer domestik i bann fanm. Ratifye Konvansyon *199 i kapab ede adres size inegalite sex dan landrwa travay. Sa Konvansyon i rekonnèt lenportans pou promouvwar egalite ant sex e ankouraz travayer domestik atraver ledikasyon, formasyon e promot konsyantizasyon.

Ratifikasyon sa Konvansyon, i demontre langazman en pei anver bann norm enternasyonal travay e loperasyon ek *ILO*. I prezant loportinite pour bann pei angaz dan dialog, partaz leksperyans e aprann bann pli bon pratik dan protez drwa travayer domestik.

I enportan pou note, ki benefis spesifik, i kapab varye selon konteks nasyon, an aplikasyon sa Konvansyon par sak pei ki'n ratifye li. Amelyorasyon dan kondisyon travay e dan formasyon dan lanplwa domestik, i kapab anmenn logmantasyon dan prodiktivite e efikasite dan sekter travay domestik.

Ann ofran travayer domestik en saler ekitab, kondisyon travay desan e proteksyon sosyal, pei i kapab kontribye dan zot byennet e osi devlopman ekonomik an zeneral.

Ratifikasyon Konvansyon *199 i kapab ede konbat trafik imen e travay forse dan sekter travay domestik. Sa Konvansyon i promot e ankouraz mezir pou anpes e elimin tou form leksplwatasyon. Ki enkli; kanpanny sansibilizasyon, ranforsisman Lalwa travay e korperasyon ant pei pou adres trafik imen atraver frontyer.

Mr Speaker, ratifikasyon sa Konvansyon, i permet bann pei pou aziste zot Lalwa e pratik travay domestik ek standar norm rekonnèt enternasyonalman. Sa i montre zot langazman pou defann drwa imen, drwa travay e lazistis sosyal ki kapab amelyor repitasyon en pei dan kominote enternasyonal.

Sa Konvansyon, i met laksan lo lenportans pou tret travayer domestik ek dinyite e respe. Ler en pei i ratifye e aplik Konvansyon *199, sa pei pe ankouraz lentegrasyon sosyal e enklizyon par rekonnèt kontribisyon travayer domestik dan sosyete. E asire ki zot drwa i ganny proteze.

I kapab ranforsi lenspeksyon travay, e en mekanizm ranforsisman pou kontrol konformite avek Lalwa travay domestik. Sa i kapab ede asire ki anplwayer i respekte

provizyon Konvansyon e pran mezir apriyete kont vyolasyon.

Mr Speaker, letan en pei i ratifye sa Konvansyon, i kapab atir sipor e lasistans enternasyonal pou aplik provizyon sa Konvansyon. *ILO* e lezot lorganizasyon enternasyonal i kapab donn lasistans teknik, formasyon kapasite e finansman, pou siport sa pei pou amelyor kondisyon travayer domestik.

Mr Speaker, pou konklir, ratifye (Konvansyon *199) Travayer Domestik, Lorganizasyon Enternasyonal Travay i ofer en kantite lavantaz pour travayer domestik e pei ki adopte li.

Par ratifye sa Konvansyon, en pei i kapab asir proteksyon drwa travayer domestik, amelyor kondisyon travay e donn zot akse e proteksyon sosyal. Ankouraz egalite sex, diminyen travay enformel e kontribye dan devlopman ekonomik dan sa sekter travay domestik.

I demontre langazman anver norm e standar enternasyonal lanplwa. Ranforsi lenspeksyon travay e mekanizm pour ranforsman. E ankouraz lentegrasyon e enklizyon sosyal.

Menm si sa benefis spesifik i kapab varye selon

konteks nasyonal sa pei, ratifikasyon sa Konvansyon i en letap enportan dan direksyon pou protez drwa e byennet travayer domestik, e promosyon travay desan pour tou dimoun.

Mr Speaker, avek sa de mo, mon pou aport mon siport pour ratifikasyon sa Konvansyon. Mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Arissol. Pour bann lezot Manm ki lo lalis pou koze, mon pa war enn pou fer en entervansyon 7 minit ki pou nou anmenn nou sa 3er edmi.

So nou ava *break* en pti pe doner. Nou a rebran 4er e nou ava kontiny deliberasyon apre sa. Alor 4er nou a rezwenn.

(BREAK)

MR DEPUTY SPEAKER

Bonn apre midi tou Manm Onorab. *Welcome back*. E an se moman nou pe debat lo Mosyon prezante par Manm Elekte distrik Grand Anse Mahe, Onorab Waven William ki lir koumsa; ‘

In accordance with Article 64(4) of the Constitution, this Assembly resolves to ratify the Convention concerning Decent

Work for Domestic Workers (Convention 189).

Prosen enterven an ki mon pou envit pran laparol, Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou Manm e tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker, konman en Manm *International Affairs Committee*, mon le partaz mon kontribisyon lo sa Konvansyon *ILO 189* - kot i fer masyon lo travay desan pour nou bann travayer domestik.

Mon krwar i enportan Mr Speaker, lo lefe ki sak masyon i enn ki bezwen ganny ratifye pou nou kapab *domesticate* isi lokalman. E osi i vin avek konteks letan ki nou ladan ozordi, par sa bann demann ki i annan ozordi, pour plis travayer domestik anvi anmezir ki lemonn i evolye, e dimoun i avanse dan lavi.

Me selman nou bezwen osi konpran konteks osi akoz i annan en listwar tou par deryer travay domestik ki Sesel li menm li i enn ki'n pas atraver listwar lontan. Akoz i fer mwan mazin mon bann gran paran ki ti al travay konman en travayer domestik. Kot bann dimoun – mon pa oule tro servi sa term gran blan, me selman i kot bann dimoun ki ti pli annan,

pou zot osi kapab ganny en pti sou pou zot kapab sonny zot fanmir. Ki sa bann letan ti annan bann lamizer mon kapab dir, ki ti en pti pe vremen, vremen mizer dimoun.

So, baze lo sa Mr Speaker, nou bezwen evolye avek letan ozordi. E ozordi ler ou pe gete, se ou pe war bokou Seselwa. La nou pa pe kategorize si ou annan larzan, si ou blan, si ou nwanr, ki ou larelizyon.

Me osi plizyer ki'n avanse dan lavi anba sa 43an mon kapab dir, zot pe rod en travayer domestik pou travay kot zot. E la nou pa pe koz *carer*, akoz *carer* li i tonm anba son Lalwa pour li menm. E osi i ganny reglemante anba nou *Employment Act*.

La nou pe koz bann travayer ki ganny - dan en fason pou vin fer serten travay *caring*. Me an menm tan i annan bann lezot travay adisyonnal ki zot fer baze lo zot demann ki sa endividi ki pe rod sa travayer pou li travay.

Mon le met an konteks 2 keksoz la, Mr Speaker. Akoz i annan serten difikilte kot i konsern lo nivo travayer lokal, par sa travayer – sa etranze ki ou pou rode.

Mon pou tous travayer etranze avan Mr Speaker, akoz

li i pou pli fasil pou nou vin avek bann regilasyon ouswa Polisi.

Ki dayer sa Konvansyon li menm li, letan Sesel i ratifye pou *domesticate* - nou'n fer li pase. Se ki i pou annan bann serten lamannman Lalwa osi ki pou bezwen pe vini pou kapab anglob sa bann rekomandasyon, sa bann demann legzizans ki anba sa Konvansyon 189.

E la mon dir koumsa akoz ki i en pti pe pli fasil pou kapab reglemant travayer etranze, se akoz i annan tout en prosedir legal ki bezwen ganny fer pou ou kapab *recruit* en *domestic worker* etranze – en *foreigner*.

E la byensir ou bezwen annan ou en sistenm permi ki ou pou bezwen al rode avek Lanplwa. Ou pou bezwen al kot Imigrasyon osi pou ou kapab ganny *GOP* pour sa travayer. E osi baze lo ou bann rekomandasyon Imigrasyon e Lanplwa, ou pou bezwen prodwir bann dokiman.

Par egzanp i annan en kontra ki bezwen ganny *adhere*, pou mete dan kontra ki sa travayer pe vin fer. Kote i pou reste. Pou annan vizit pou vin gete kote i pe reste si son lozman i konvenab. E ki son reminerasyon ou sipoze donn li.

Akoz ou bezwen annan sa - sa enn ki pe rod sa travayer li

menm li, i pou bezwen annan en konversasyon avan preliminar, pou kapab tonm annakor kondisyon son travay ki i pou vin fer dan nou pei isi Sesel.

So, sa li menm li i napa gran konplikasyon, malgre pou annan en pe prosedir birokrasi pou ou swiv. Me i kapab ganny reglemante anba Lalwa. E osi si i annan okenn bann mal fe ki arive, i kapab ganny detekte ase fasilman.

Dan en lot konteks li menm li, Lalwa li menm li - sa Konvansyon li menm li osi i prevwar. Akoz petet Sesel nou, nou pa pe met nou dan sa konteks, kot i annan sa bann gran labi lo drwa travayer domestik. Lo kote kot i konsern *human right* li menm li.

Me nou konnen poudir i annan bokou pei ki fer sa bann *export labour* koumsa dan sa laliny, ou pou war poudir i annan bokou bann *human right violation* ki arive avek sa bann *domestic worker* ki bokou i ganny *mistreated*.

Zot pa pe ganny en bon saler. Zot pa pe ganny bann rekomandasyon ki Lalwa Lanplwa zot pei li menm li i egzize, parey bann *leave*. Si pou ganny *annual leave*. Si zot pou pe travay - parey Lalwa i prezante, zot travay 5 a 6 zour.

Zot kapab pe travay 7 lo 7. Tousala i annan. E la nou war poudir i annan tandans ki i pou annan sa labi.

Mon pa pe dir isi Sesel pa egziste. Me selman dan konteks *domestic worker* li menm li, mon krwar i bann ka ki en pti pe pli minim. Konpare ek bann lezot sekter ki nou tann bann leokri, parey dan konstriksyon, kot i annan bann vyolasyon ki tanzantan nou pe tann nonmen, anplwayer e anplwaye.

So, sa li menm li Mr Speaker, i fer ki i kapab annan serten balans. Balans pou vwar kote ki si pou annan labi, si pou napa labi, si pou annan deteksyon. E lo en konteks Mr Speaker, se osi lapartenans mon krwar ki anba sa Konvansyon li menm li i mansyon.

E nou menm nou ti koze lo IAC kot i konsern; letan i annan bann *aggrieved situation* kot en travayer i santi li poudir i pe ganny *mistreated* anba sa Konvansyon, kot ki li i ale? E se sa ki nou konman en pei, nou pou bezwen fer referans armonizasyon avek nou *Employment Act* pou annan serten proteksyon.

Par egzanp ozordi, linyon li menm li i pa neserman pe neserman rekonnèt ouswa

annan en afilyasyon, ouswa annan en lantant avek bann *domestic worker* ki pe travay ozordi.

Nou plizoumwèn war linyon al ver bann lezot kad travayer, parey mon'n nonmen; I annan konstriksyon, bann travayer an zeneral. Servis piblik, servis prive.

Se la mon krwar kot nou pe bezwen vwar ki fason pou kapab armoniz nou Lalwa, pou kapab *incapsulate* sa group *domestic worker*.

Now, Mr Speaker, mon pou bouz lo kote nou Seselwa menm ki pe fer sa travay. La i annan en pti pe konpleksite lo – mon annan en pe konsern osi, lo ki fason ki nou pou kapab anmenn serten remedi ouswa reglemante, lo kot i konsern nou bann travayer domestik Seselwa.

Bokou souvandfwa sa bann travayer zot napa en kontra. I bann – parey ti ete lontan. En tel - madanm entel, msye entel ou pou vin travay kot mwan. Sepa, ou kapab vin *half day*. Ou kapab vin 3erdtan. I annan ki vin apre ler. I annan ki vin dan *weekend*.

So, ki mannyer nou, nou bezwen anpar zot pou zot kapab ganny en proteksyon? Parske zot napa neserman pou annan en kontra ki ganny

sinyen. I zis en *verbal agreement* souvandfwa i ganny – me selman mon konnen i annan ki anploye.

Ozordi i annan Seselwa ki anploye. I ale 7er sepa 8er bomaten i al fer sa travay kot sa lakour sa endividi. I al travay. Be i annan en bon pe kad ki li i pa neserman i pe - en *full time job* dan en sans. Ou kapab dir i pe travay *casual*, ki pe ganny peye lo en *casual rate* ki Lalwa Lanplwa i preskrir.

So sa li menm li nou bezwen konpran en pti gin ki manner nou pou bezwen anglob sa pou kapab aport zot bann proteksyon aköz zot, zot pa pe reste dan sa lakour kot zot pe travay.

Zot vin rann en servis pour en peryod letan apre zot retourn se zot. Konpare ek en etranze ki li i pe *domicile* dan sa landrwa aköz ou bezwen donn li en *hébergement* pour li reste. So, i annan 2 eleman la ki nou bezwen sezi e konpran.

En lot konteks se Lalwa sa Konvansyon pe fer referans pou kapab annan en *register*. Mon konnen nou pe al en pti pe dan laliny parey nou'n fer avek bann *care worker* ki annan son Lalwa kot ou bezwen anrezistre.

I annan bann lezot kad profesyonnel osi parey bann *health professional* osi ki ou

bezwen *registered*. I annan bann kad profesyonnel ki dan bann lezot sekter osi, ki ozordi ou bezwen anrezistre pou ou kapab *provide* sa servis.

So eski la lo konteks Seselwa – pour etranze ou kapab *registered*, aköz i pou fasil pou ou *register* li *upon entry, upon permission* pou li ganny son *gain occupational permit*. Ou kapab anrezistre li fasilman. E sa anplwayer ki pe fer li vini, i ale i ava anrezistre li. *It's easy*.

Me dan konteks Seselwa la i osi i annan en dilenm ki manner nou pou travay ek zot pou nou kapab anrezistre. Eski i pou annan - dan en fason, i annan pou annan retisan. Nou bezwen pran kont sa.

Eski i annan pou annan retisan poudir, be mwan mon pe fer sa zis pour en peryod letan, ouswa mon pe fer sa ziska ler mon pe *attend* serten bi ouswa lobzektif? Eski sa pa pou annan...? So, i pou bezwen annan bokou konsiltasyon pou fer kot nou bann Seselwa ki pe travay dan kad domestik.

So, Mr Speaker, mon krwar i enportan - i en servis ki enportan. Annou pa get sa travay konman en travay ki sa bann dimoun domestik pe fer, ki i enferyer.

Me selman i enportan, akoz dan labsans sa endividi ki pe rod sa servis – petet i kapab annan son biznes, ouswa i pe travay *long hours*. I annan en dimoun park deryer ki pe *take up care of* son landrwa. Menm son fanmir osi si i annan zanfan. Tousala i kapab pe ganny fer.

So, i annan en lenportans atase avek sa travay ki pe vin plizoumwèn ozordi komen, baze lo sa lavi vit ki nou'n antre ladan - modern, kot bokou dimoun pa neserman annan sa kantite letan parey avan pou kapab *take care of the simple thing* ki trouve kot en lakour li menm.

So – me selman sa i pa neserman *the principal* ki en dimoun i al rod sa. Me selman i annan dimoun li i santi petet in ariv lo en laz osi. I nepli kapab. Zanfan in eparpiye. Sakenn pe fer son fanmir. I annan ki ale i dir; be *ok*, mon a rod mwan en *care worker*.

Me selman parey mon pe dir li osi – annou pa bliye, li osi kapab annan laport ki ouver pour serten labi. E la ler mon koz labi - lentansyon. Lentansyon i kapab bon. Me letan sa dimoun in vini, in ganny tou son permisyon pou li travay avek ou, kondisyon ki sa

dimoun ti vin anba la i tant pou sanze.

E nou'n war dan lepase bann ka, san ki mon al ladan, kot in annan bann lenstans kot i annan bann konsern ki'n ganny leve devan, lo kote travayer domestik ki sipoze vin pou fer sa. Ler in *end up* – e i annan ki'n *end up*...

Mon pa konnen, mon pa kapab dir. I annan posibilite. Mon pa pou met dan konteks Sesel pangar zot a dir – i annan ki'n petet, si en zonm ki'n fer vini sa fanm. Sa fanm in *end up* ek sa zonm. Tousala i annan. In arive sa.

So, mon krwar i enportan osi pou kapab – mon pa pe dir i mal mwan, en? Me selman mon krwar letan *upon entry*, bann ki pe sofgard sa laport ki pe ouver pou kapab ganny permisyon - sa i Lanplwa, Imigrasyon - sa 2 departman prensipal.

Nou bezwen fer sir ki nou annan ase travay resours imen pou fer sa *oversight role* lo sa bann dimoun ki pe antre ouswa pe fer sa travay. E vizit konzwent i bezwen ganny fer pou gete si kondisyon ki'n ganny *set in the beginning* – orizinalman, pe ganny *adhered* dan son totalite, san ki i annan bann devyasyon ki ganny fer. Ki apre lavi sa enn ki'n vini i malere.

E nou war poudir apre i annan bann drwa vyolasyon imen. E kot limaz Sesel apre i ganny sali lo nivo enternasyonalman atraver bann lorganizasyon, bann *watchdog* ki egziste, pou *oversee* bann kondisyon travay da lemond antye. E menm lokalman nou'n war. So, avek sa Mr Speaker, *the Convention itself* mon napa problem ek sa. Be selman mon santi poudir i annan ankor en pe konsiltasyon ki bezwen ganny fer pou sey armoniz en pti gin lo kot i konsern nou *domestic*, nou travayer lokal li menm li. So avek sa Mr Speaker, mon pou termin lanmenm e mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Aglae. Mon pou aprezan envit Onorab Desheila Bastienne pou pran laparol.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou koleg Onorab. E bonn apre midi tou dimoun a lekout. Mr Speaker, Konvansyon ki devan nou ozordi, nimerò 189 i koz lo ratifikasyon Konvansyon ki annan pou fer avek travay desan pour tou travayer domestik.

Dan sa Konvansyon, i osi mansyonn eliminasyon kont diferan form labi ki tou bann travayer domestik i fer fas avek. Sa tel Konvansyon pe anmenn en lalit kontinyel dan proteksyon bann travayer domestik dan lemond antye, enkli dan Sesel.

Mr Speaker, sa Konvansyon i osi kree en *platform* pou fer ki travayer domestik i ganny rekonnèt koman en travay ki annan son valer, e ki bezwen son respe parey nenport ki lezot travay dan nenport ki sosyete.

Mr Speaker, travayer domestik i form par en gran parti popilasyon ki dan bann lanplwa enformel. E sa ti fer zot tre vilnerab. Vilnerab akòz zot drwa byen souvan in ganny bokou abize par zot anplwayer.

E byen souvan, zot pa menm konnen kote pou ale pou ganny en rekour. E avek ki ouswa kote pou zot al rod sipor ek leklersisman lo zot problem.

Mr Speaker, letan nou pe koz travayer domestik, nou bezwen realize, ki sa travay i annan pou fer avek larealite lavi li menm. Kote lapropte, lizyenn, lasante e osi leta nou lanvironnman.

En dimoun ki swazir pou pran travay domestik koman son profesyon, swa i en

madanm ou en zonn, nou kapab dekri li konman en dimoun ki annan sa lanmour. Ki gard lapropte kot lakour, dan son landrwa travay, kit landrwa touzour an bon leta. Prop e byen organize.

Mr Speaker, i malere ki la an se moman letan nou pe koz lo sa Konvansyon, bokou travayer domestik ozordi pe santi ki zot pa pe ganny valorize. Zot pas atraver bokou imilyasyon ek lenzistis. Ganny abize dan tou sort fason. E lapliparditan zot drwa pa ganny respekte.

Mr Speaker, i fer mwan en gran plezir pou koz lo sa Konvansyon akoz i annan bokou leson pou tire ladan, firamezir ki nou dekouver son bann lobzektif. E osi letan nou fer refleksyon lo bann sityasyon deplorab ki bokou travayer domestik i pas atraver.

Mr Speaker, sa Konvansyon pe ganny demande pou ratifye par *ILO* - Lorganizasyon ki promouvwar lazistis sosyal.

Rekonnet drwa e laliberte imen lo nivo enternasyonal.

Kont travay forse.

Diskriminasyon dan travay.

Etabli bann baryer e aras en endividi laliberte fer son swa.

Zwenn okenn linyon.

Fors zanfan anba laz pou travay e osi plizyer lezot aksyon entolerab ki vizavi en travayer domestik dan nenport pei.

Mr Speaker, ler mon'n nonm bann sityasyon entolerab vizavi travayer domestik, i enportan ki nou realize ki si nou ti napa sa bann tel klas travayer, kote nou ti pou ete ozordi? Sa i montre nou ki sa travay i sitan enportan e lasosyete pou toultan bezwen travayer domestik.

Mr Speaker, i osi enportan ki nou rekonnet ki *ILO* in reste for lo zot prensip gard sa standar desan, e fondamantal dan travay pour tou. E sa se madanm koman msye e osi zanfan.

I sa *meeting point* kot Gouvernman, anplwayer e travayer i zwenn pou diskite e pran desizyon ferm lo amelyor ban Polisi. Moderniz bann Lalwa Travay, Lalwa Lanplwa. Fer ki travayer i konn son drwa tre kler. I konnen kan pou azir; ki mannyer pou fer li e kote pou ale pou li ganny lazistis.

Mr Speaker, sa Konvansyon parey mon'n dir, i en Konvansyon ki pou ganny ratifye lo nivo enternasyonal. Ler nou koz lo enternasyonal, i fer nou mazine ki depi tre byen lontan Mr Speaker, bokou nou bann frer ek ser Seselwa ti osi

swazir pou al travay dan diferan pei an deor Sesel.

Mon pa ti ankor ne sa letan Mr Speaker, manm mon fanmir ti pe al *Beirut, Kuwait, Jordan* abor *BI SSI Karanja* e plizyer lezot bato, senpleman akoz sa letan avyon pa ti ankor konmanse apoze Sesel.

Me tanzantan mon ti tann koze ki plizyer manm fanmir in ki zanfan deryer avek granmanman pou al travay aletranze, pou al rod lavi pli devan.

Mr Speaker, bokou nou bann Seselwa sa letan ki ti kit Sesel, san menm okouran ki kalite travay zot ti pe al fer dan sa bann pei. Zot ti zis ganny dir, dan sa tel pei pe rod travayer domestik, alor zot ti dir; mon ale, mon al seye, san konnen ki ti zot drwa; ki kantite erdtan travay zot ti pe al fer; ki ti annan ki ti pe esper zot lot kote laba.

Mr Speaker, annan sa letan, pa ti menm okouran si en kontra ti nesaser. Serten ti zis ale, akoz zot ti telman eksite pou sorti Sesel pou al dan en lot pei. Me an arivan laba, pa toultan ki keksoz ti deroul parey. E pa toultan ki lavi in vremen an roz.

Zot drwa ti ganny manipile. Travay plis erdtan; kouver 3 lakour dan en sel zour lo menm saler; napa en ler fini;

travay e sibir tou sort kalite form labi.

Mr Speaker, parey nou Seselwa i al travay e ankor pe sey rod sans al travay dan bann diferan pei, bokou nasyonalite osi i fer menm plan. Filipino, Taylande, *Kenyan*, Malgas, *Bangladeshi*, zot osi zot rod fason vin rod en travay dan nou pei Sesel ozordi.

Me i bon note ki ler en nenport dimoun pe kit son pei, pou al fer en travay dan en lot pei, e en lot in deside vin kot nou, sa i pa vedir ki zot devret pe ganny bann move tretman. Nou konpran zot mizer, zot pe sey rod en pli meyer lavi, en pli meyer saler.

Me dan tou lede kote i devret pe ganny bann tretman e respe apropiye. Se pou se la ki nou pe war li enportan ki sa Konvansyon i ganny konsidere konman en lenstriman tre enportan, pou protez drwa tou dimoun an zeneral - dan nou pei, koman aletranze.

Mr Speaker, sa Konvansyon in osi enkli kondisyon lozman. Si nou konmans isi menm dan nou pei, nou a dakor ki bokou kondisyon lozman bann travayer domestik pa ti akseptab, e bokou ti tre enkonfortab. Annan travayer ki

ti pe reste dan en pti lasanm, kot ni menm en twalet ti napa.

Mr Speaker, sa Konvansyon, i fer ki tou sa bann kondisyon pou bezwen sanze akoz travayer i bezwen annan son drwa parey nenport ki. Sa zafer kot nou zis war en anplwayer i met en travayer dan en pti langar, dan en pti lasanm pe dormi ater lo en matla.

Ouswa menm annan landrwa kot zot napa ni fasilite twalet, dan sa Konvansyon i fer provizyon pou ki lozman konvenab i en priyorite e i zwe en rol enportan lo lasante en endividi.

Mr Speaker, isi dan Sesel, mon mazin byen sel rekour en letan ti atraver sipor bann NGOs ki fer tou dan zot *power* pou soulaz bann endividi ki ti pe sibir bokou lenzistis.

E nou dir zot – e ozordi nou pou dir sa bann NGOs, sa bann endividi – sa bann NGOs ki ti vin osekor bann travayer domestik ti pe pas martir, nou dir zot bokou mersi pour lafason ki zot ti vin aport zot soutyen.

Mr Speaker, sa Konvansyon i a osi fer ki en travayer domestik i a konn son drwa byen boner. I pou bezwen annan son kontra byen defini dan son lanmen. E kot tou son

kondisyon in byen etabli e i a santi ti li konfortab avek.

I bezwen konnen egzaktaman son dat rantre travay. Son ler konmanse ek son ler fini. Ki son zour *off*. E apre ki kantite mwan ki son konze in *due* avan ki i bouze pou al dan en nenport landrwa travay.

I pou bezwen tonm lo en lagreman byen boner si i dakor pou ki son anplwayer i gard tou son dokiman ofisyel, e lo ki kondisyon.

Mr Speaker, nou bezwen osi aksepte ki tel parey en travayer i annan son drwa, en anplwayer osi i annan son drwa egalman. I pa pou zis ki en travayer i ganny forse pou reste pou travay apre son ler ofisyel, amwen ki in annan en kondisyon ki'n tonm dakor lo tou lede kote.

I pa zistifye pou en travayer ganny menase pou reste trankil, si i a pe ganny maltrete, ouswa son kontra pe fini e i santi in pare pou li ale. Me i war li pe ganny oprese e menase par son anplwayer akoz i dekouver ki sa enn i kapab fer sa ki li i anvi avek.

I osi pa normal ditou ki en travayer i ganny *framed* e akize malapropo, akoz i kapab ganny afekte mantalman e perdi lentere dan travay.

Mr Speaker, dan sa Konvansyon, laz pou konmans travay i osi zwe en gran rol. E sa i a fer ki zanfan a en tre zenn-az, ava ganny eparnye kont bann pratik kot; swa en zanfan pe al travay domestik avan i al lekòl, granmaten. Ouswa i mank lekòl pou fer sa bann travay. Ou menm apre lekòl pou li kapab ede sipòrt paran, ouswa pou li sipòrt son prop lekòr.

Dan le pase, bokou zanfan depi laz 10an an montan ti war li pe fer sa bann travay, ankouraze par zot paran dapre akòz kondisyon finansyer kot lakour.

Mr Speaker, dan sa Konvansyon, i fer kler laz *minimum* ki en zanfan i kapab angaz li dan en domestik, enkli nenport lezot kalite travay ankor.

Sa Konvansyon i osi fer provizyon, pour kantite erdtan travay e erdtan pou repoze ki en travayer i a kapab vin tre prodiktiv. Ler nou abiz lo erdtan en endividi, i perdi lentere, i pa kapab delivre a ou lekspektasyon, i pou tonm malad tre souvan. E la i annan sans perdi son benefis.

Mr Speaker, mon pou donn mon sipòrt total sa Konvansyon, akòz ti plis ki ler ki en tel lenstriman legal ti

ganny met an plas pou donn sipòrt tou bann diferan nasyonalitye, ki ozordi pe war zot pe pas dan diferan konsekans. E sirtou bann diferan dimoun ki pe fer travay domestik. Mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Bastienne. Aprezan mon pou donn laparòl Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun a lekout. Mr Speaker, devan nou ozordi apre midi loter Mosyon in anmenn en Konvansyon.

Sa i nimero 189. E rekomandasyon 201 an sa ki konsern Travay Desan pour bann Travayer Domestik. En tel Konvansyon ti ganny pase par *ILO* dan en Konferans Enternasyonal ki ti ganny fer an sa ki konsern travay, le 16 Zen 2021.

Mr Speaker, isi Sesel nou kapab dir menm si nou pa ti ankor – e sa in vin devan nou ozordi, ki nou pou al ratifye – pou aprouve pou ratifye sa Konvansyon. Me in annan serten *steps* ki nou kapab dir Sesel ti'n pran. E sa i atraver en *S.I.* I limerò 37, 2019 ki ti pase,

ti ganny pibliye. E sa ti ganny pibliye le 10 Zen 2019.

E sa *S.I.* li menm ki son tit i *Employment (Conditions of Employment of Domestic Workers) Regulations, 2019 Statutory Instrument 37 of 2019*. E ladan mazorite son bann *preliminary* ki dan *part 1* ki donn son sitasyon, son definisyon.

E dan definisyon zot ti pe koz lo *alternative holidays*. Lo konze li menm. Ki zot pe dir par konze. *Living domestic workers. Medical certificate. Part time domestic workers. Rest period. Shift workers*. Ki savedir *weekday* – ladan, e osi *working time*.

E son dezyenm parti ti koz en pti pe plis lo *working time* bann *domestic workers. Maximum number of working hours. Bann daily and weekly rest periods*. Ti pe koz lo osi *holidays*. Zot in osi koz lo *overtime*.

Apré i annan son trwazyenm parti ti koz lo konze. E ladan ti annan konze anyel ki ti pe koz lo la. *Compassionate leave* ti pe koz lo la. E osi ti annan en *clause* ladan - 9, ki ti pe koz lo *education leave*. Sa osi in byen detaye dan sa *S.I.*

E son limero 10 ti lo kote *sick leave*, ki en travayer domestik ti kapab gannyen. E

sa i deza dan sa *S.I.* E an menm tan tou sa ki mon pe koz lo la, i deza dan sa Konvansyon ki ozordi nou, nou pou lev lanmen pou ratifye.

Ti osi – zot in osi kot son Seksyon nimero 11 kot zot in koz lo *unfitness for particular duties. Part 4* in koz lo *maternity and childhood protection*. Ki son nimero 12 in koz lo *notice of pregnancy to employer. Maternity leave, Maternity protection. Paternity leave* osi i koze dan sa *S.I.*

E ler ou regarde Mr Speaker, mon krwar sa *S.I* li menm, ki Sesel li menm nou ti – nou'n met anfers pour bann *domestic workers*, i anglob tou keksoz ki dan sa Konvansyon.

Me ler ou pou regarde ozordi Mr Speaker, sa *S.I* li menm i date 4an pase. E sa Konvansyon li menm i ti ganny adopte an 2011. Petet sa ki nou pe bezwen regarde, se revwar ankor en pti pe sa *S.I.* Annou re regard li. Annou fer sir ki vreman tou e tou sa ki'n ganny mete dan sa Konvansyon la – sa Konvansyon 189, ki nou bezwen fer sir tousala i ladan.

E si fodre modifye sa *S.I* en pti pe, e fer li vin pli azour avek kondisyon travayer ozordi. Akoz ler ou gete, parey letan ou pe koz lo *decent pay* Mr Speaker,

pri lavi in monte, keksoz in sanze.

So, selman sa ki mwan mon pe dir e ki nou garanti nou Sesel nou fer, i se ki sa bann keksoz in ganny koz lo la dan sa *S.I.* Savedir i fer nou war ki in annan en *move* ki nou Sesel nou'n konmans fer, avan ki ozordi la – nou pe koz 4an apre. Plis ki 4an, akoz 2011.

So in annan en *move* ki nou nou'n fer, menm si i 2019. Me ozordi mon krwar nou pe al dan *the right direction*, kot nou pou fer sir ki nou lev nou lanmen pou nou kapab *vote* - pou nou kapab ratifye sa enn Konvansyon devan nou.

Mr Speaker, letan mon'n tous en pe bann lartik anba nou *S.I.* ki mon'n koz lo la, e la mon pe get en lot ankor bann *entitlements* *benefits*; kalkilasyon bann *wages* ek zot konpansasyon ki'n koz lo la. Bann ki pou al travay lo *outer islands* tou i fer mansyonnen lo la Mr Speaker.

Free transportation avek zot manze; *medical examination* pour bann *domestic workers* ek zot fanmir. Tousala i mansyonnen ladan dan sa *S.I.* Si sa travayer *domestic* i *breach* kontra. Sa *S.I.* i fer dir ki aksyon ki kapab pran avek sa *domestic worker*.

Housing and amenities letan zot lo *outer islands*. E la mon pe mazinen i pa zis lo *outer island*. Dan sa Konvansyon i dir *anywhere* ki sa dimoun pe travay.

Ozordi bokou fanmir ou war zot pe fer vini travayer etranze pou travay pou siperviz, or pou vey nou paran. Pou vey en lot manm fanmir kekfwa ki malad, ki annan en serten dezabilite.

I annan serten dimoun ki annan son mwayen, i santi li pli fasil pour li fer vini en dimoun kot i met reste kot li. Or i donn en lakaz pou reste la kot li, e ki take *24hours care* avek son manm fanmir.

E sa Lalwa i ti dir e i dir sa anplwayer ki fason ou merit tret sa travayer domestik. E arive la en lot i dir ou *debt of domestic worker*. Ki ou konman sa anplwayer ou merit fer. *Manner* ki ou pou pey li son bann *wages* avek *payslip* ki ou bezwen donn li. Tousala i note ladan.

E ler mon regarde Mr Speaker, mwan mon santi ki Sesel nou'n fer en bon pa – nou'n fer en gran pa *towards* sa, menm si ozordi ki nou pe siny sa Konvansyon.

So mon le reasir loter Mosyon ki mwan kontan mwan ki omwen Sesel nou'n fer en keksoz. E ozordi nou pou

konklir sa atraver pou nou *vote* pour sa Konvansyon. E ki nou a fer sir ki tou keksoz prezan i ava anliny avek sa ki *ILO* petet i osi pe demann nou. *Ok*.

Sa i lo kote sa bout enternasyonal sa Konvansyon ki nou osi nou siny li, nou ratifye li. E ki nou tou nou vin azour. So sa i mon kontribisyon anver sa Mosyon, Mr Speaker. E mon remersye ou. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Lemiel. Prosenman lo mon lalis i annan Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mosyon ki devan nou pe demande pou Lasanble aprouv ratifikasyon Konvansyon *ILO*. *En d'autres mots*; Konvansyon lo drwa travay an relasyon ek travayer domestik, i enn ki enportan pou ganny nou sipor. Sa Konvansyon an zeneral i pe adres drwa bann travayer domestik. Oubyen drwa bann fanm menaz, parey serten ti pou apel zot lontan.

Ki ganny anploye pou fer louvraz domestik ou tripou, kot lakour prive. Ki pa enkli zis louvraz netwayaz lakaz e drese, me lezot louvraz domestik parey kwi manze, fer zardinaz. E lezot pti louvraz kot lakour, ki kapab

tonm dan sa kategori louvraz domestik.

E *ILO* par kont atraver sa Konvansyon, i rekonnèt e adres drwa ki sak fanm ek zonn i devret ganny respekte pou zot kontribisyon ki zot fer anver sosyete.

E i kler Mr Speaker, ki atraver lemond, bokou louvraz domestik i ganny fer plizoumwèn par bann madanm e zenn fiy. Malgre ki sa *trend* i konmans sanze, kot nou annan pei ki bann msye osi pe al ver sa louvraz domestik.

Kenya e *Sri Lanka* i 2 landrwa kot mon'n war sa *trend* pe sanz ase vit. E annou pa bliye ki ti annan ka ki souvan ganny raporte ki dan sa kalite louvraz, par son natir parfwa sa bann travayer i ganny eksplwate.

Kot parfwa i annan labi kot zot reste dan landrwa ki pa favorab. Sirtou bann imigran ki war zot dan en pei etranze lwen ek zot fanmir, e lwen ek zot pei natal, kot zot lavi pa fasil ditou.

Parfwa zot rakont ou sa problem – zot rankontre sa problem baryer langaz ki fer li difisil pou kominike. Zot osi fer fas ek problem adaptasyon ek kalite kiltir oubyen kalite manze, ki fer li parfwa difisil.

I annan 4 ka kot zot ganny diskriminen e mal ganny peye,

zis aköz zot en madanm. Aköz sa inegalite ant zonm ek fanm ki ankor egziste en pe partou, sirtou bann pei Lafrik. En size an diskisyon.

E Mr Deputy, parey ou konnen, en size ki *SADC PF* pe met bokou lanfaz lo la, pour ki di-si bann lannen 2030, nou bann madanm a santi zot egal vizavi bann zonm dan tou domenn. E sa i osi enkli *equal pay for equal work*.

E enn fwa ki nou'n etabli sa *gender equality*, mon swete ki i a etabli sa egalite ant zonm ek fanm lo tou nivo.

Mr Speaker, si nou fer detrwä pa an aryer pou get nou listwar, nou pou vwar ki ti annan en lepok kot bokou pei Arab parey *Bahrain, Saudi, Jordan, Beirut* menm *Italy*, ti *recruit* nou bann zenn fiy pou al fer travay domestik laba kot zot. E menm konmela zot ankor pe *recruit* pou al vey zanfan.

Mon rapel en lepok kot zot ti pe *recruit* bann ners pou al vey zanfan kot bann prens ek penses. I annan ki'n byen pase, kot zot bourzwa ti kontan zot. Kot zot in ganny privelez pou menm *travel* partou atraver lemonn avek penses ek pti baba. Bokou sa bann zanfan i menm apel zot bann *nanny*, manman.

La i fer mwan mazin Mrs Roselie ki la ater Lari Angar. En madanm ki'n ganny sans *travel* avek Penses *Bahrain* – in travay avek Penses *Bahrain* pour plis ki 50an.

Ler i ti kit Sesel, son premye fiy ti annan zis 8an - ki'n vey plizyer bann zanfan e osi pti zanfan. Ki'n menm montre zot lave, drese letan i akont ou -e koz Kreol. E ki zot ankor pe rekonnet li ozordi.

E pa bliye ler i ti ankor kapab, tanzantan en pti konze kot son bann zans, parey i kontan apel zot. Be i osi annan ki'n al fer sa bann travay, sirkonstans pour zot pa'n parey. Kot sa bann zenn fiy, kot zot drwa in ganny abize.

Ganny donnen travay pou fer ki travay dir pou fer ki pa ti dan zot kontra, e mal ganny peye. La i fer mwan mazin Mrs Antonia Charles. En madanm *North East Point* ki ti pas dan Program *My Retro*. I ti akont son zistwar ler i ti al travay *Italy Milano* a laz 16an. Kot i pa ti menm konn koz Italyen. Me sete en lot zenn fiy ki ti laba avan, ki ti ed li pou konpran ziska ki finalman i ti konn koz Italyen. Zis pou revey zot memwar en pe Mr Speaker – ki menm dan sanson ennler ou ti tann kot zot ti konpoz sa bann zenn fiy. Si mon pa tronpe, mon

krwar i annan en sanson ki John Wirtz ti konpoze sa lepok Mr Speaker;

♪Sorti *Beirut* sepa *Jordan*, ou fer konmsi ou en gran manmzel. Mwan mon konn ou depi lontan♪ eksetera. Mon pa konnen si ti pe sey anvoy en pti ros, me bannla pa ti pe get li.

E sa lepok zot pa ti al dan avyon, me plito dan bato. Sa *BI* parey Onorab Bastienne in dir, parey nou ti apel zot sa lepok. I ti pran 2 a 3 semenn a en mwan parfwa pou ou ariv kot son destinasyon, parske bato ti bezwen pas dan diferan por avan ki i ti ariv son destinasyon final.

Mr Speaker, sa lepok zot ti kit zot fanmir byen zenn pou al rod lavi pli lwen, kot sistenm kominikasyon pa ti parey ozordi. Ti servi sistenm telegranm kot rar zot ti kapab kominik ek zot fanmir. E sa lepok ou ti bezwen sorti dan lakanpanny pou vin sers telegranm anvil.

E bokou sa bann zenn fiy ler zot retournen apre 2 ou 3an, zot rakont zot soufrans kot zot ganny donnen bann long erdtan travay, pti gin repo e mal ganny peye. E kot zot in sibir move tretman.

I annan ki'n retournen e pa'n zanmen retourn ankor. I annan ki'n menm ganny sans

sanz bourzwa ler zot kontra in fini. E i annan ki'n sove e pran refiz dan en lot lavi. Nou'n tann kantite keksoz lo sa bann zafer.

Lezot ki pa'n zanmen retourn Sesel e fanmir pa'n ganny okenn nouvel kot zot ete. I annan ki fanmir i ankor pe rod zot *whereabout* ziske ozordi! Sa ki'n sanse in ganny en *partner* in etabli, e rod lavi pli lwen.

Toudmenm Mr Speaker, sa Konvansyon ki devan nou pe egzize ki bann pei ki sinyen e ratifye sa Konvansyon, i bezwen met an plas bann Lalwa e Polisi ki pou prezerv entegrite e sofgard drwa imen sa bann travayer domestik.

E sa bann prensip fondamantal i tre enportan pou protez zot dinyite e fer sir ki bann ki pli vilnerab pa pe ganny abize. E bann kondisyon anba ki zot travay i ideal e favorab pou ki zot travay ek gou e san presyon.

E osi kot bann norm e standar ki *ILO* in mete, i ganny respekte a tou moman san bliy lezot Konvansyon relevan ki'n deza an plas. Lartik 3 sa Konvansyon i egzize ki sa pei manm i met an plas ban mezir ki pou fer li an konformite ek sa bann Konvansyon.

Deklarasyon Iniversel kont Drwa Imen. Konvansyon pou Elimine Tou Form Labi Kont

bann Madanm. (*CEDAW*). Konvansyon Nasyon-z Ini lo Trafik Imen. E Konvansyon pour Proteksyon bann Imigran e lezot.

Mr Speaker, nou bezwen pran kont tou sa bann lenstriman, parske mazorite sa bann travayer domestik i bann madanm parey in ganny fer resorti. E Konvansyon lo Drwa Zanfan i osi enportan pou ki zanfan anba 15an pa ganny eksplwate.

Lartik 4 i site ki pei i bezwen met an plas standar *minimum* pour laz travay, pou ki okenn zanfan pa ganny anpese oubyen *deprived* pou pourswiv zot ledikasyon. E Sesel nou'n fini etabli standar e laz travay i par lao 15an.

Lartik 7 Mr Speaker, i koz lo bann kondisyon travay e lenportans ki sa travayer domestik i ganny met o kler zot kondisyon travay, zot saler e nenport reminerasyon e ki zot agree avek.

Non zot anlwayer e kontak pou donn ou *next of kin* kan ou pe al dan en pei etranze. Kan zot ganny konze. Kondisyon akomodasyon. Si zot pou ganny mete lo en peryod probasyon. Prosedir pou zot kennsel kontra. Si ou dan en lot pei, eski ou annan en *return ticket*?

Tousala Mr Speaker i enportan pour sa travayer domestik e i pou son drwa pou konnen. E sa Konvansyon pe adres tousala.

Ler ou get Lartik 8, i site ki pour bann travayer domestik ki ganny *recruit* aletranze, zot kontra e tou kondisyon travay i devret kler, menm avan ki zot deplase pou al dan sa lot pei kot zot in ganny ofer sa travay.

Mr Speaker, Lartik 11 sa Konvansyon i koz lo *minimum wage*. E sa lartik i enportan pou ki i etabli sa balans pou ki sa bann travayer domestik pa ganny defavorize, pou ganny lapey pli ba zis akoz zot en madanm.

Me ki zot osi zot saler i ganny kalkile parey e non pa baze lo zot sex. E lartik 13 i fer resorti ki okenn moman, sa bann travayer pa devret pe ganny donnen travay ki afekte zot lasante. Oubyen met zot lasante a risk.

E la sa size lasirans pour sa travayer domestik i osi enn ki enportan. E i tre enportan ki sa rol *monitoring* par Imigrasyon i ganny ranforsi, pou vwar ki sa bann travayer domestik ki sorti aletranze i annan en *GOP* ki *valid* e zot touzour an konformite avek Lalwa.

Mr Speaker, letan mon pe al terminen mon pou dir ki dan tou sa ki sa Konvansyon pe propoze, nou devret osi pran kont tou bann Lagreman Bilateral e Miltilateral ki'n ganny sinyen oparavan. Pou fer sir ki napa labi e napa frod dan bann tranzaksyon letan ki travayer domestik pe ganny *recruit* aletranze.

E pour Sesel, Departman Lanplwa pou annan sa manda pou met Lalwa Lanplwa anliny ek sa Konvansyon kot i neseler, parey pe ganny rekomande. E fer provizyon bidzeter pour plis *staff* si neseler e etabli standar pou ki i annan sa liniformite vizavi travayer domestik.

Mr Speaker, avek sa de mo mon pou donn mon sipor sa Mosyon pou ratifikasyon Konvansyon *ILO* pour bann Travayer Domestik. Mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Esparon. Mon ava envit Onorab Porice.

HON DOYACE PORICE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi à tous. Mosyon anmennen par Onorab William pou ratifye Konvansyon konsernan Travayer Domestik. I en size ki

vreman tous plis bann madanm e zenn fiy.

Mon pou koz lo bann zenn fiy ek madanm, ki ganny sans al travay aletranze koman en travayer domestik. Parey; vey zanfan, netwayaz lakaz, zardinyen, ouswa kwizinyen kot lakour en koup oubyen en fanmir dan sa pei kot zot in al rod lavi.

Mr Speaker, parfwa ler zot al fer sa bann louvraz, swa zot ganny abize, ouswa pa ganny byen peye. E sa pa ed zot pou fer pli byen. E pa ganny osi ase larzan pou anvoy kot fanmir ouswa ranmase pour letan dir.

Mon dir tousala akoz in annan bokou laprev, sirtou ler zot retourn Sesel. Swa zot ankor zenn, ouswa zot in nepli kapab travay. Ti sa fason rod lavi. Serten sa bann madanm ek zenn fiy zot napa larzan, ni lakaz. Sirtou bann ki napa fanmir.

La kot Gouvernman Sesel bezwen antre e vwar fason pou ede lo kote lakaz e lasistans sosyal. Zis mazine Mr Speaker, ki sa bann travayer domestik ler zot ti pe travay aletranze, zot pa ti pe kontribye naryen kot i konsern finans pei. Akoz sa letan zot pa ti konnen.

Laplipar Seselwa i fer en kontribisyon lo Fon Pansyon e osi sekirite sosyal. I ed nou

ganny nou pti mwenza ler i ariv nou letan pansyon sa letan.

Petet sa i en rekomandasyon pour Minister konsernen. E osi Fon Pansyon pou an kontak avek nou bann zenn fiy ek madanm ki pe fer sa travay domestik aletranze, pou ganny en koze avek zot pou zot konmans fer en kontribisyon pour demen.

Sa pou ed Gouvernman bokou. E osi pou ed sa travayer ler zot retourn Sesel pou zot ganny en pti mwenza, akoz lavi in evolye e nou bezwen prepar nou. Ki mannyer pou ganny kontak, se petet atraver Minister Lanplwa e osi Imigrasyon.

E mon pou demande ki ler nou annan sa bann tel dimoun ki al travay – ki travay domestik aletranze, kekfw i enportan ki Ladministrasyon Distrik i ganny sa lenformasyon, kot zot a konn zot dimoun.

Minister konsernen, petet i devret annan en *monitoring* tou le 3 mwan ou 6 mwan. Pour kontribisyon, mon rapel ti annan en *Repatriate Fund* kot Labank Santral, ki serten sa bann travayer ti kontribye avan zot kit pei pou al travay aletranze en lepok.

Me sa osi in en fason fer pou ed sa bann travayer domestik, pou ganny en reveni

ler zot retournen ou okenn keksoz ki arive avek zot ler zot laba aletranze.

Mr Speaker, se sa fason ki mon koz lo sa Mosyon, pou annan en proteksyon pour nou bann travayer domestik, kot i konsern madanm ek zenn fiy ki al travay domestik aletranze. Sirtou la ki lavi in sanze e nou bezwen sanz fason get sa bann travayer domestik. Avek sa de mo, mon a dir ou mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Porice. Onorab Woodcock?

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, Konvansyon ki devan nou annefe i enn ki tre, tre enportan. Konvansyon *ILO International Labour Organization* kot i konsern *Decent Work for Domestic Workers*, ki Mosyon ozordi pe demande ki nou ratifye sa Konvansyon.

E konman en Manm IAC e osi en Manm Komite pour *Trade Customs and Immigration Matters*, mon krwar i enportan pour mwan osi dir 2 parol lo Parlman Lafrik – pou mon dir 2 parol lo sa Konvansyon.

Sa Konvansyon se plizoumwèn, parey plizyer bann entervenàn avàn mwan in dir, se pou protez drwa bann travayer domestik. E sa Konvansyon annefe i en Konvansyon pou tou bann pei dan lemonn. Parey mon'n dir, en Konvansyon *ILO* ki enkli Sesel. E ozordi parey mon'n dir in ariv devan nou Lasanble pou nou ratifye.

Mr Speaker, parey mon'n dir sa Konvansyon se plizoumwèn pou protez drwa bann *domestic workers*. Pou protez zot kont bann vyolasyon drwa imen. Pou protez zot kont bann labi. E pou protez zot osi kont trafik imen, ki malerezman ozordi dan lemonn, bilyon pe ganny trafike dan plizyer fason.

E osi pou protez zot kont diskriminasyon. E i enportan ki nou konman en nasyon, nou osi nou angaze pou nou protez bann travayer domestik ki sorti aletranze ki pe vin travay Sesel, ki zot ganny proteze anba nou Lalwa. Deza i annan serten proteksyon ki zot pe gannyen anba nou Lalwa Lanplwa.

Me an menm tan, i enportan ki nou osi nou form par bann pei ki ratifye sa Konvansyon, pou fer ki i annan plis lanfaz e plis pwa kot i konsern pou protez sa bann

etranze ki vin travay dan nou pei konman bann travayer domestik.

I malere Mr Speaker, ki bokou travayer domestik i ganny abize dan plizyer pei kot zot al travay. Annefe nou osi Sesel nou'n war plizyer bann lensidan dan lepase. Non selman kot i konsern travayer domestik, me i annan bann lenstans bann travayer konstriksyon, kot nou'n war bann labi bann travayer dan lepase, malerezman par bann kontrakter.

Nou'n war plizyer ka ki'n vin devan ki anmennen par plizyer bann lorganizasyon, bann *NGOs* Drwa Imen. E i enportan ki bann *domestic workers* osi zot ganny proteze.

Si ou pe get bann program. Mwan mon en dimoun ki kontan swiv bann program lo televizyon. Bann *series* kot i konsern sa bann keksoz. E nou pou war bokou bann reportaz dan plizyer bann pei kot bokou bann dimoun ki al deor pou al fer – pou al travay.

Menm travayer domestik. Ou war ki arive avek zot kot i annan ki fer fas avek labi seksyel. I annan ki konman zot ariv dan sa pei konsernen, zot paspor i ganny sezi. Ki dayer i en keksoz ki ilegal anba nou

Lalwa pou ou pran paspor en travayer ki vin travay Sesel.

Swa en travayer domestik, swa atraver dan nenport ki lanplwa. E bokou sa bann dimoun ler zot ariv dan sa bann pei, zot paspor i ganny pran e zot ganny fors dan prostitisyon. I annan en bann ki pe reste dan bann akomodasyon ki enpitwayab.

E bann *domestic workers* – zot annan sirtou bann *live-in domestic workers*. I annan zot ki fer fas avek bokou labi, ki bann kondisyon ki zot pe reste ladan, i pa bann kondisyon ki bon.

E alor sa Konvansyon e osi nou Lalwa ozordi ki anfors, i fer sir ki nou get dan kondisyon sa bann travayer. Ki zot dinyite i ganny prezerve. E ki osi tou bann provizyon dan nou Lalwa osi i ganny swiv.

Kot parey mon pe dir, kot zot annan serten ler travay. Pa parey dan bann pei kot nou'n war kot plizyer pei ou'n war dan bann program parey mon'n dir, kot bann travayer i ganny eksplwate. I annan ki ganny bate. I annan ki sibir bann diferan kalite form vyolans – *harassment*, ganny maltrete, ganny ensilte.

I annan en bann ki menm travay san ki zot ganny en saler

lafen dimwan. Sa ki nou apel *forced labour*.

E Mr Speaker, parey enn de bann Manm i dir, dan sa Konvansyon i fer provizyon osi ki en norm ki nou pou bezwen swiv, se ki akomodasyon i bezwen ganny fer provizyon. Ki zot pa merit pe pey pour akomodasyon, ki sa dimoun ki pe anploy zot i bezwen fer sir ki zot annan landrwa reste adekwa.

Ouswa sa lasanm ki zot pe reste avek sa fanmir sirtou pour bann *live-in domestic workers*, i bann landrwa ki *conducive* ki zot annan parey mon dir, zot annan tou zot dinyite.

Mr Speaker, *domestic workers* parey bann travayer domestik ki Konvansyon pe fer referans avek, i pe fer referans avek okenn dimoun ki pe travay dan, ouswa avek en *private household*.

Sirtou bann louvraz parey enn de bann Manm in mansyonnen; bann *nannies*, *caretakers* ouswa *carers*. Bann kwizinyen, *gardeners*. Bann drayver prive ki petet i travay direkteman avek sa *household* pou anmenn marmay lekol. Zardinyen, *cleaners* – bann pti travay koumsa.

E aneufe Mr Speaker, parey mon'n dir ozordi Sesel i annan en *increase*. I annan en

logmantasyon dan lakantite bann travayer domestik Sesel. E annefe partou kot ou pase - menm dan mon distrik, mon konn plizyer dimoun ki pe pran bann travayer ki sorti aletranze.

Plizyer nasyonalite, sirtou dan bann pei Azyatik ou war en kantite zot pe vin Sesel lo *GOP*. E zot pe travay avek bann diferan *household*. E annefe dapre statistik menm resaman, i montre poudir i annan en gran logmantasyon lo lakantite laplikasyon pour bann *domestic workers* - travayer domestik.

An 2016, ti annan selman 70 aplikasyon. E an 2002 ti annan 273 aplikasyon pour bann travayer domestik. E sa i en *massive* - i en gran logmantasyon. E sa bann aplikasyon i sirtou pour bann *carers*, e sirtou pour bann *caretakers*.

E mon'n war en *trend* ozordi bann kalite *carers* ki plizyer *household* pe rode - i non selman pour bann *carer* travay avek bann dimoun aze. Me osi i annan bann fanmir ki pe rod parey en *carer* pou travay avek en dimoun ki *terminally ill*. Ouswa en dimoun ki annan serten dezabilite, ki bezwen sa sipervizyon, sirtou aswar.

Annefe mon annan plizyer ka. Mon annan bann ka osi bann dimoun ki annan

problenm lasante mantal, e zot zanfan pe rod en dimoun ki pou la avek zot, ki pou travay avek zot. Ki pou reste avek zot pandan lannwit osi.

Akoz ki nou war, bann *carers* ki nou annan lokalman, zot pou vin travay petet 8er 4er. Zot *8 hours* apre zot al sel zot. Me selman problenm se ki ennler napa en dimoun pou reste avek sa dimoun aswar.

E alor i nesesit ki zot rod en dimoun pou vin reste avek zot manm fanmir. Akoz petet zot osi zot travay ouswa zot annan lezot responsabilite, alors zot bezwen en dimoun ki pou kapab vin travay a plen tan.

E menm ozordi nou met bokou lanfaz lo bann zanfan ki soufer avek *ADHD*. E nou annan bann zanfan ki *autistic* osi. E mon konn bann paran dan lepase ki - mon konn bann paran annefe ki'n pran bann etranze pou vin travay a plen tan avek zot zanfan. Ki kapab permet zot pou zot kapab al travay, ouswa al fer zot biznes.

So, i annan tousala ki pe arive dan nou pei, e i annan en *increase*. Me i annan en demann. E nou konman en Gouvernman nou bezwen fer sir ki nou fasilite serten keksoz, sipor pour nou bann dimoun ki bezwen sa bann sipor. Tout an

prenan kont ki nou annan – nou bezwen osi pran kont poudir;

I annan nou bann *carers* ki travay lokalman, me selman parey nou konnen i annan serten travay ki pa tou *carers* ki pou pare pou antreprann. Sirtou parey mon'n mansyonnen, pou reste avek en dimoun *in house* – bann *live-in carers*, pou kapab pran ka avek sa bann dimoun. Sirtou dan aswar, e menm leve dan granmaten pou okip sa bann dimoun.

Alor, i bezwen selman annan bann kondisyon travay osi ki favorab pour sa bann dimoun. Menm si sirtou bann *live-in domestic workers*, nou bezwen pran kont poudir kondisyon travay i bezwen osi favorab pour zot.

Lalwa Lanplwa i bezwen aplike pour zot osi. Zot bezwen osi kapab ganny zot zour *off*. Zot bezwen osi – zot bezwen travay bann *hours*, parey in ganny preskrir par anba Lalwa.

Menm si bann *live-in* - bann *stay-in domestic workers*, zot travay en ler en pe pli fleksib. Me selman *still* ou bezwen pran kont, ki dan en semenn zot pe travay sa bann *hours* ki zot merit pe travay.

Si zot pe travay *extra*, *obviously* ou bezwen annan

serten *overtime* ki ou bezwen kouver. Ou pa kapab ekspekte en dimoun travay 24 lo 24 toulezour. Alor i enportan ki lenspeksyon parey...osi ki fer provizyon dan sa konvansyon, i ganny fer osi.

Akoz dan plizyer pei, ou konnen *once* sa bann dimoun i antre dan pei, napa en sistenm *monitoring*, pou gete si sa bann dimoun - sa bann *domestic workers* pe ganny trete byen. E sanmenm sa ki nou war i annan bokou labi. Bokou sa bann *caretakers* in ganny abize – sa bann *domestic workers*.

Parey Onorab Regina in eksplike, dan lepase nou bann paran, sirtou bann lannen oparavan ler zot in ale i annan zot ki'n pas dan bann sironstans difisil. E i annan menm en bann ki ziska ozordi nou pa konnen kot zot ete.

Alor i enportan parey sa Konvansyon i osi pe propoze, ki enn de Manm osi in met en legzizans lo la, se ki i enportan pou annan en *register*. I enportan pou annan en rezis pou anrezistre tou sa bann *care workers* ki pe travay Sesel.

E sa bann lenspeksyon ki ganny fer – i annan en Manm ki'n mansyonnen ki se *Employment* – bann *employment officers* ki bezwen fer sa bann lenspeksyon pou

pas sa bann lakour, pou gete ki manner sa bann *caretakers* i ete.

Me selman ti annan en propozisyon annefe Mr Speaker, ler nou ti pe diskite, nou *Caucus*. Annefe nou *DS* i pa kapab *obviously* fer son lentervansyon ozordi.

Me selman mon rapel i ti fer en propozisyon kot i dir; *why not*, i annan en rezis kot Ladministrasyon Distrik, Kot tou *caretakers*, tou sa bann *domestic workers* ki pe travay dan en *particular district* i anrezistre kot Ladministrasyon Distrik.

Kot i pou fasil pou li annan sa *focal person* kot i kapab ale, si an ka i santi poudir i pe ganny abize. Kot i kapab fer en rapor, kot i kapab ganny serten proteksyon.

E en keksoz ki enportan, sa bann *domestic workers* zot bezwen annan zot *freedom* pou bouze. *Freedom of movement*. Kantmenm zot pe reste dan sa lakaz avek sa dimoun, zot bezwen kapab - *obviously* zot annan zot bann erdtan travay. Me selman zot merit annan zot laliberte pou zot sorti, pou zot bouze, pou zot al...

Ler zot *off*, ouswa ler zot annan zot letan pou zot kapab sorti sote al okenn landrwa, san okenn restriksyon dan pei. Zot

pa kapab ganny *lock* anndan parey nou konnen in arive dan plizyer lenstans, dan plizyer pei. E parey mon'n dir zot paspor e okenn dokiman idantifikasyon pa merit ganny sezi par zot anplwayer.

E Mr Speaker, fodre ki i annan en kontra. I annan en legzis...dan sa Konvansyon ki i bezwen annan en kontra pour sa bann travayer domestik avek sa dimoun ki pe anploy zot, avek bann kondisyon ki dapre nou Lalwa Lanplwa. Pou asire ki sa bann dimoun – sa bann travayer i okouran zot drwa. Zot okouran sa bann kondisyon term zot kontra.

Mr Speaker, e mon bezwen fer resorti poudir i pa vedir ki sa bann dimoun si enn sa bann travayer domestik in in vin Sesel, ki i pa pe performen ouswa i pa pe konport li byen ki sa anplwayer pa kapab *terminate* son kontra.

Me selman *obviously*, i kapab *terminate* son kontra *as long* ki i pe swiv tou bann provizyon anba lo Lalwa - Lalwa Lanplwa ki deza egziste ozordi. E parey enn de Manm in dir *as* mon pe fer mon konklizyon;

Lontan nou ti annan bokou bann travayer domestik ki ti al aletranze. Bokou Seselwa. E annefe mwan mon konn plizyer, enkli enn mon

tantin osi ki ti al travay *Beirut* ki'n al travay aletranze. E ti annan en legzisans kot ler zot ti *travel* aletranze, zot ti bezwen pey *what we call a repatriation fee*. E sa zot ti pey dan en *treasury account*.

Si mon pa tronpe, ti en sonm anviron R6mil kot zot ti peye. Ki si an ka ler zot al dan sa bann pei – dan sa bann letan zot ti al dan bann pei parey *Bahrain*; parey *Kuwait, Beirut* – bann landrwa kot zot ti ale, *Lebanon, Beirut* – kot zot ti ale.

E ler zot ti dan sa bann pei la, avan zot kit Sesel zot ti bezwen pey sa larzan kot si okenn sityasyon i arive avek zot kot zot bezwen kit pei la, Sesel, sa larzan ti lo sa kont kot ti kapab ed zot pour sa *repatriation*. E si sa larzan pa ganny servi, ler zot retourn Sesel zot ganny rann sa larzan.

E annefe Mr Speaker, mon fek pe get rapor Oditer Zeneral pour 2021 e mon'n war poudir i annan en sonm annefe – en sonm R442mil kot i ankor egziste sa sonm, Mr Speaker.

E sa sonm annefe i *unclaimed*.

Bokou bann dimoun ki'n al travay aletranze ki zot in pey sa *repatriation fee*, me selman zot pa'n *claim* sa larzan. Zot in retournen e i annan en sonm

ki'n akimile la. R442mil ki dan Rapor Oditer Zeneral 2021.

E ler mon pe get sa i donn mwan en nide, annefe ki enn de nou bann Manm nou ti pe diskite dan nou *Caucus* yer. Kot nou'n dir poudir – *in fact* si mon pa tronpe, *DS Deputy Speaker*, in deza anmenn en Mosyon – *I stand to be corrected*, kot i ti pe koz lo bann *diaspora* aletranze.

I ti pe servi legzanp, kot ki mon dakor avek li. Ozordi i annan bokou bann pei parey Lasin, parey si ou get menm *Ghana* e ou pou get osi bann pei parey Kiba kot zot bann travayer ki al travay aletranze i annan en serten kontribisyon ki zot fer dan zot pei.

Prezan ozordi nou annan en *challenge*. Annefe mon *deal* avek enn de *case* dan mon distrik kot i annan bokou nou bann Seselwa ki'n al travay aletranze. E ler zot in al travay aletranze, ki'n arive se ki zot in fer en bon pe lannen laba. I annan ki'n al fer louvraz domestik.

Me ler zot in tourn Sesel, akoz zot pa'n Sesel pour sa kantite letan – akoz Sesel fodre ou'n travay on *aggravate* 20an. Ouswa 12an *continuously* ziska ler ou ariv ou laz retreat kot ou ganny ou sekirite sosyal.

E nou problem ozordi, nou annan bokou nou bann dimoun

ki pe retourn Sesel e zot pa pe kalifye pou zot ganny zot sekirite sosyal. E zot war zot dan bokou difikilte kot zot fanmir i bezwen ed zot.

Alor si nou ti annan en provizyon – *I don't know* - en Fon, en pansyon. En *Pension Fund* kot zot kapab kontribye ladan. Ler zot aletranze zot pe kontribye Sesel, kot demen si sa bann *diaspora* i deside retourn Sesel, zot in fer kontribisyon dan Sesel kot zot kapab benefisyé avek en pansyon. Ki ava ed nou, nou pei. Nou pe kolekte serten reveni.

Parey Lasin pe fer. Son bann travayer ki aletranze i pe fer kontribisyon dan zot pei. E sa larzan i pe antre dan zot lekonomi. Konmsi i annan plizyer sa bann keksoz ki nou kapab konsidere dan le fitir.

Mr Speaker, parey mon'n dir, sa Konvansyon i enn ki bon. Nou bezwen garanti proteksyon, *safeguard* sekirite e drwa sa bann travayer domestik aletranze ki vin travay dan nou pei.

E se pour sa rezon ki mon santi sa Konvansyon ki devan nou, i enn ki bon e i enn ki mon pa okenn difikilte pour mwan *vote* an faver e demann larestan Manm pou ratifye sa Konvansyon. Avek sa de mo mon dir ou mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Woodcock. Nou'n pous ler en pti gin zis pour nou kapab fini avek sa enn Mosyon ozordi. Donk nou ava demann loter Mosyon pou li fer son *Right of Reply*. Koumsa demen bomaten nou ava konmans avek en *fresh Motion on a new day*. Onorab William?

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, an premye lye mon ti a kontan remerci tou Manm Komite Zafer Etranzer ki'n kontribye dan deba an sipor ratifikasyon sa Mosyon – sa Konvansyon. Mersi osi i al ver lezot Manm ki pa form parti Komite. E bann ki pa'n koze me ki pou *vote* an faver sa Konvansyon.

Sa size i merit ganny sipor inanim Lasanble Nasyonal, kot i konsern proteksyon en group travayer ki'n ganny abize, e zot drwa ankor pe ganny vyole. Menm si Sesel lo en nivo minim, me lo en plan global pe vin alarman, Lasanble i merit inifye zefor koman Lasanble Sesel pou ratifye sa Konvansyon.

Dan konteks sa ratifikasyon Mr Speaker, dan en rapor ki nou'n fini sirkil avek Sekretarya, Mr Speaker, i

annan bann serten bann rekomandasyon ki mon panse i bon mansyonnen. Sa se ki Lalwa i ganny revwar. I ganny revwar pou asir lobligasyon Konvansyon i ganny – domestikasyon an konsiltasyon ek bann diferan parti prenan.

Ki annan pou fer ek rekritman anplwayer, linyon travayer, *Ombudsmen*, travayer domestik ouswa zot reprezantan. Lazans Rekritman Travayer Prive parmi lezot.

Dezyenmman ki rekomandasyon pour en *White Paper* lamannman ouswa nouvo Lalwa ki vin devan Lasanble, avan konklir verzyon final.

Trwazyenmman, ki tandans pratik par serten linyon pou servi travayer etranze devan Tribinal, i ganny swivre e reglemante. An sipor sa Konvansyon, Komite ti siport reglemantasyon pou permet lenspeksyon dan landrwa prive. Me an menm tan, ki kriter i kler pou anpes labi lo drwa endividi prive anplwayer.

Mr Speaker, lot rekomandasyon se ki departman konsernen i fer le neser pou adere ek sa Konvansyon. E ki demars i ganny fer pou ranforsi kapasite dan lenplimantasyon sa Konvansyon e domestikasyon.

Sizyenmman, ki Departman Lanplwa i gard Komite okouran lo demars, ou plandaksyon enplimantasyon bann lartik sa Konvansyon, ki Komite Zafer Etranzé ava fer son rol *oversight* pli byen targete.

Setyenmman, ki demars i ganny fer dan tou sa bann kalite travay domestik pou etabli standar e kontra formel ki transparan.

Wityenmman, ki *safeguards* e *checks* i ganny mete dan Lalwa pou anpes tel aksyon depar imedya e kas kontra par travayer, atraver bann kolaborasyon sinerjik ant Departman Lanplwa e Imigrasyon.

Nevyenmman, sa 2 propozisyon avanse par Onorab Samynadin, i kapab osi ganny konsidere pou donn divers lo laport atraver *platform* reprezantasyon pou travayer explore, pou fer zot lavwa tande. Enkli en *hotline*. E bi pou ofer plis swa pou rezoud problem.

10) Ki sa Lenstriman Legal S.I. ki ti ganny re entrodwir avanse par Onorab Lemiel, i ganny osi revwar an antye pou asire ki Sesel pe fer i vin en legzanp pour lezot pei ki kontinyen abiz lo travayer domestik.

Kot o nivo enternasyonal nou konman Manm Parlman e zofisye Gouvernman, a fer lemonn konpran nou langazman. Ki parmi lezot ratifikasyon a kontribye ver lev nivo *rating* bon gouvènanans nou pei. Mr Speaker, avek sa de mo, *I beg to move*. Mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab William. Donk aprezan in ariv ler pou nou pran *vote* lo Mosyon ki'n table par Manm Elekte pour distrik Grand Anse Mahe, Onorab Waven William ki lir koumsa;

'In accordance with Article 64(4) of the Constitution, this Assembly resolves to ratify the Convention Concerning Decent Work for Domestic Workers (Convention 189).'

Donk mon ava demann tou bann Manm ki an faver pou endike silvouple? Mersi. Mersi. Okenn Manm ki kont? Rezilta *vote* lo Konvansyon ki nou'n fek – ratifikasyon Konvansyon ki nou fek lir.

An ka ou'n manke, i dir; *'In accordance with Article 64(4) of the Constitution, this Assembly resolves to ratify the Convention Concerning Decent Work for Domestic Workers (Convention 189).'*

I annan 25 Manm ki'n *vote* an faver. Okenn Manm pa'n *vote* kont e okenn Manm pa'n abstenir. Setadir sa *vote* in pase par linanimite baze lo lakantite Manm ki prezan dan Lasanble ozordi apre midi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Bon sa ti dernyen *item* pour nou lazournen ozordi. Nou pou zwenn demen bomaten 9er pou nou annan en lot Mosyon lo ratifikasyon en lot Konvansyon. Donk, *bonne rentrée* zot tou e nou a zwenn demen bomaten 9er.

(ADJOURNMENT)